

ਬਾਰਹਮਾਹਾ (ਫਲਗੁਣਿ)

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦੋ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ। 'ਰਾਗੁ ਤੁਖਾਰੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧ ਬਾਰਹਮਾਹਾ' ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੂਜਾ 'ਰਾਗ ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮਹਲਾ ੫' ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਵਿਚੋਂ ਲੜੀਵਾਰ ਫਲਗੁਣਿ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਾਠ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਰਲ ਵਿਆਖਿਆ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਹਿਤ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਤੁਖਾਰੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੧ ਬਾਰਹਮਾਹਾ
ਫਲਗੁਣਿ ਮਨਿ ਰਹਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਭਾਇਆ॥
ਅਨਦਿਨੁ ਰਹਸੁ ਭਇਆ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ॥
ਮਨ ਮੋਹੁ ਚੁਕਾਇਆ ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਇਆ
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਘਰਿ ਆਓ॥
ਬਹੁਤੇ ਵੇਸ ਕਰੀ ਪਿਰ ਬਾਝਹੁ ਮਹਲੀ ਲਹਾ ਨ ਥਾਓ॥
ਹਾਰ ਡੋਰ ਰਸ ਪਾਟ ਪਟੇਬਰ ਪਿਰਿ ਲੋੜੀ ਸੀਗਾਰੀ॥
ਨਾਨਕ ਮੇਲਿ ਲਈ ਗੁਰਿ ਅਪਣੈ ਘਰਿ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਨਾਰੀ॥

ਪੰਨਾ - 1109

ਪਿਛਲਾ ਮਾਘ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਅਤਿ ਦੀ ਸਰਦੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਬਚਾਉ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ, ਥੋੜੀ ਸਰਦੀ ਘਟਦੀ ਹੈ, ਪੌਰ ਵਾਲਾ ਕੱਕਰ ਕੋਰਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਮਾਘ ਵਿਚ ਲੋਕ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਅਤੇ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਣਾ ਹੀ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਅਸਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ।

ਫੱਗਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਰੁੱਤ ਫਿਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਹੋਲੀਆਂ ਦੇ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਂਦੇ ਹਨ। ਰਾਸਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਬਿੰਦਰਾਬਨ (ਮਥੁਰਾ ਯੂ.ਪੀ.) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲੀਲਾ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਵਾਇਨਿ ਚੇਲੇ ਨਚਨਿ ਗੁਰ॥
ਪੈਰ ਹਲਾਇਨਿ ਫੇਰਨਿ ਸਿਰ॥
ਉਡਿ ਉਡਿ ਰਾਵਾ ਝਾਟੈ ਪਾਇ॥
ਵੇਖੈ ਲੋਕੁ ਹਸੈ ਘਰਿ ਜਾਇ॥
ਰੋਟੀਆ ਕਾਰਣਿ ਪੁਰਹਿ ਤਾਲ॥
ਆਪੁ ਪਛਾੜਹਿ ਧਰਤੀ ਨਾਲਿ॥
ਗਾਵਨਿ ਗੋਪੀਆ ਗਾਵਨਿ ਕਾਨ॥
ਗਾਵਨਿ ਸੀਤਾ ਰਾਜੇ ਰਾਮ॥
ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਸਚੁ ਨਾਮੁ॥
ਜਾ ਕਾ ਕੀਆ ਸਗਲ ਜਹਾਨੁ॥
ਸੇਵਕ ਸੇਵਹਿ ਕਰਮਿ ਚੜਾਉ॥

ਭਿੰਨੀ ਰੈਣਿ ਜਿਨਾ ਮਨਿ ਚਾਉ॥
ਸਿਖੀ ਸਿਖਿਆ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ॥
ਨਦਰੀ ਕਰਮਿ ਲਘਾਏ ਪਾਰਿ॥
ਕੋਲੁ ਚਰਖਾ ਚਕੀ ਚਕੁ॥
ਥਲ ਵਾਰੋਲੇ ਬਹੁਤੁ ਅਨੰਤੁ॥
ਲਾਟੁ ਮਾਧਾਣੀਆ ਅਨਗਾਹ॥
ਪੰਖੀ ਭਉਦਿਆ ਲੈਨਿ ਨ ਸਾਹ॥
ਸੂਐ ਚਾੜਿ ਭਵਾਈਅਹਿ ਜੰਤੁ॥
ਨਾਨਕ ਭਉਦਿਆ ਗਣਤ ਨ ਅੰਤੁ॥
ਬੰਧਨ ਬੰਧਿ ਭਵਾਏ ਸੋਇ॥
ਪਇਐ ਕਿਰਤਿ ਨਚੈ ਸਭੁ ਕੋਇ॥
ਨਚਿ ਨਚਿ ਹਸਹਿ ਚਲਹਿ ਸੇ ਰੋਇ॥
ਉਡਿ ਨ ਜਾਹੀ ਸਿਧ ਨ ਹੋਹਿ॥
ਨਚਣੁ ਕੁਦਣੁ ਮਨ ਕਾ ਚਾਉ॥
ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਮਨਿ ਭਾਉ ਤਿਨਾ ਮਨਿ ਭਾਉ॥

ਪੰਨਾ - 465

ਅਰਥਾਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਸਾਂ ਵਿਚ ਚੇਲੇ ਸਾਜ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੇਲਿਆਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨਚਦੇ ਹਨ। ਨਾਚ ਵੇਲੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਹਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਰ ਫੇਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਉਡ ਉਡ ਕੇ ਘੱਟਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਸ ਵੇਖਣ ਆਏ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਚਦਿਆਂ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਸਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਰਾਸਧਾਰੀਏ ਰੋਜ਼ੀ ਦੀ ਖਾਤਰ ਨਚਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਗੋਪੀਆਂ ਦੇ ਸਾਂਗ ਬਣਾ ਕੇ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਾਨ੍ਹ ਦੇ ਸਾਂਗ ਬਣਾ ਕੇ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਸੀਤਾ ਰਾਮ ਜੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸਾਂਗ ਬਣਾ ਕੇ ਨਚਦੇ ਤੇ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ....ਨਿਰਣੇ ਵਜੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨੱਚਣ ਕੁੱਦਣ ਕੇਵਲ ਮਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਰੱਬ ਦਾ ਡਰ ਹੈ।

ਫਲਗੁਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਇਹੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਬਾਹਰ-ਰੂਪੀ ਰਾਸਾਂ ਦੇ ਨਾਚ ਗਾਣ ਵਿਚ। ਜਿਸ ਜੀਵ-ਇਸ਼ਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਮਿੱਠਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਅਸਲ ਖੁਸ਼ੀ, ਅਸਲ ਅਨੰਦ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਜੀਵ-ਇਸ਼ਤੀ ਨੇ ਆਪਾ-ਭਾਵ ਗਵਾ ਕੇ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਸਲ ਖਿੜਾਉ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਫਲਗੁਣਿ ਮਨਿ ਰਹਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਭਾਇਆ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਰਹਸੁ ਭਇਆ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ) ਪਰ ਆਪਾ ਭਾਵ ਗਵਾ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ

ਕੋਈ ਸੌਖੀ ਖੇਡ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਮਿਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਮੁਕਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮੋਹ ਦੇ ਚਿੱਕੜ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਕਠਿਨ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਿਰਮ ਪਿਆਲਾ ਖਸਮ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਹੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। (ਮਨ ਮੋਹ ਚੁਕਾਇਆ ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਇਆ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਘਰਿ ਆਓ)

ਮਨੁੱਖ ਹਉਂ-ਆਸਰਿਤ ਹੋ ਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਰਸਮਾਂ ਰੀਤਾਂ ਦਾ ਹਾਰ-ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਣ ਦਾ ਇਹ ਢੰਗ ਪਰਵਾਣਿਤ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। (ਬਹੁਤੇ ਵੇਸ ਕਰੀ ਪਿਰ ਬਾਝੁ ਮਹਲੀ ਲਹਾ ਨ ਥਾਉ) ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਚੁੜਾ ਭੰਨੁ ਪਲੰਘ ਸਿਉ ਮੁੰਧੇ ਸਣੁ ਬਾਹੀ ਸਣੁ ਬਾਹਾ॥
 ਏਤੇ ਵੇਸ ਕਰੇਦੀਏ ਮੁੰਧੇ ਸਹੁ ਰਾਤੋ ਅਵਰਾਹਾ॥
 ਨਾ ਮਨੀਆਰੁ ਨ ਚੁੜੀਆ ਨਾ ਸੇ ਵੰਗੁੜੀਆਹਾ॥
 ਜੋ ਸਹ ਕੰਠਿ ਨ ਲਗੀਆ ਜਲਨੁ ਸਿ ਬਾਹੜੀਆਹਾ॥
 ਸਭਿ ਸਹੀਆ ਸਹੁ ਰਾਵਣਿ ਗਈਆ ਹਉ ਦਾਧੀ ਕੈ ਦਰਿ ਜਾਵਾ॥
 ਅੰਮਲੀ ਹਉ ਖਰੀ ਸੁਚਜੀ ਤੈ ਸਹ ਏਕਿ ਨ ਭਾਵਾ॥
 ਮਾਠਿ ਗੁੰਦਾਈ ਪਟੀਆ ਭਰੀਐ ਮਾਗ ਸੰਧੁਰੇ॥
 ਅਗੈ ਗਈ ਨ ਮੰਨੀਆ ਮਰਉ ਵਿਸੁਰਿ ਵਿਸੁਰੇ॥

ਪੰਨਾ - 558

ਬਾਹਰੀ ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸੋਹਣੇ ਪਲੰਘ, ਚੁੜੇ ਸੁੰਦਰ ਵੇਸ, ਚਮਕੀਲੇ ਪਹਿਰਾਵੇ, ਸੰਧੂਰ ਆਦਿ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਬਿਨਾਂ ਨਿਰਮੂਲ ਹਨ, ਨਿਰਾਰਥਕ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਹਨ। ਅਸਲ ਗੱਲ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਹੈ - 'ਜਿਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ' ਅਤੇ ਜਿਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਪਿਆਰ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਤੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਪਸੰਦ ਕਰ ਲਿਆ, ਉਹ ਮਾਨੋ ਸਾਰੇ ਹਾਰ-ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਅਤੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜਿਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰੀ ਗਈ। (ਹਾਰ ਡੋਰ ਰਸ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਪਿਰਿ ਲੋੜੀ ਸੀਗਾਰੀ) ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਪਿਆਰ ਦਾ ਰਸਤਾ ਗੁਰੂ ਦਸਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ-ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਖਸਮ-ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - (ਨਾਨਕ ਮੇਲਿ ਲਈ ਗੁਰਿ ਆਪਣੇ ਘਰਿ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਨਾਰੀ) ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪੈ ਕੇ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪਾ ਭਾਵ (ਹਉਮੈ) ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਆਪਾ-ਭਾਵ (ਹਉਮੈ) ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਸੌਖੀ

ਖੇਡ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਹੀ ਐਸਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਉਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਮਿਹਰ ਕਰੇ।

ਦੇਸੀ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਫਲਗੁਨਿ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸਾਲ ਦਾ ਆਖਰੀ ਮਹੀਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਨਾਲ ਸਾਲ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਨੂੰ ਵੀ ਏਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਫਲਗੁਨਿ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਸਾਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਤੱਤ ਸਾਰ ਆਖਰੀ ਅੰਕ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ -

ਬੇ ਦਸ ਮਾਹ ਰੁਤੀ ਥਿਤੀ ਵਾਰ ਭਲੇ॥
 ਘੜੀ ਮੂਰਤ ਪਲ ਸਾਚੇ ਆਏ ਸਹਜਿ ਮਿਲੇ॥
 ਪ੍ਰਭ ਮਿਲੇ ਪਿਆਰੇ ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ ਕਰਤਾ ਸਭ ਬਿਧਿ ਜਾਣੈ॥
 ਜਿਨਿ ਸੀਗਾਰੀ ਤਿਸਹਿ ਪਿਆਰੀ ਮੇਲੁ ਭਇਆ ਰੰਗੁ ਮਾਣੈ॥
 ਘਰਿ ਸੇਜ ਸੁਹਾਵੀ ਜਾ ਪਿਰਿ ਰਾਵੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੋ॥
 ਨਾਨਕ ਅਹਿਨਿਸਿ ਰਾਵੈ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਹਰਿ ਵਰੁ ਥਿਰੁ ਸੋਹਾਗੋ॥

ਪੰਨਾ - 1109

ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਸਹਿਜਮਈ ਅਡੋਲ ਹੋਏ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੱਚਾ, ਸਦਾ ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਆ ਟਿਕਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਰਾਂ ਹੀ ਮਹੀਨੇ, ਸਾਰੀਆਂ ਰੁੱਤਾਂ, ਸਾਰੀਆਂ ਥਿਤਾਂ, ਸਾਰੇ ਦਿਨ, ਸਾਰੀਆਂ ਘੜੀਆਂ, ਸਾਰੇ ਮਹੂਰਤ ਤੇ ਪਲ ਸੁਭ ਤੇ ਸੁਲੱਖਣੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਹੀ ਰਾਸ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੀ ਕਾਰਜ ਰਾਸ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰਨਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਹੀ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਗੁਰੂ ਦਵਾਰਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦਾ ਲੇਖ ਉਘੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਸਦਕਾ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਹਿਰਦਾ ਸੇਜ ਸੁੰਦਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਸਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ-ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮਿਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਥਿਰ ਸੁਹਾਗ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਪਤੀ ਦੇ ਭਉ ਤੇ ਭਾਉ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਈ ਸਾਰੇ ਮਹੀਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਰੁੱਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਪਲ ਘੜੀਆਂ ਸੁਹਾਵਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪
 ਫਲਗੁਣਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਰਜਨਾ ਹਰਿ ਸਜਣ ਪ੍ਰਗਟੇ ਆਇ॥
 ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਰਾਮ ਕੇ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਆ ਮਿਲਾਇ॥
 ਸੇਜ ਸੁਹਾਵੀ ਸਰਬ ਸੁਖ ਹੁਣਿ ਦੁਖਾ ਨਾਹੀ ਜਾਇ॥
 ਇਛੁ ਪੁਨੀ ਵਡਭਾਗਣੀ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਰਾਇ॥
 ਮਿਲਿ ਸਹੀਆ ਮੰਗਲੁ ਗਾਵਹੀ ਗੀਤ ਗੋਵਿੰਦ ਅਲਾਇ॥

ਹਰਿ ਜੇਹਾ ਅਵਰੁ ਨ ਦਿਸਈ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਲਵੈ ਨ ਲਾਇ॥
 ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਵਾਰਿਓਨੁ ਨਿਹਚਲ ਦਿਤੀਅਨੁ ਜਾਇ॥
 ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੇ ਰਖਿਅਨੁ ਬਹੁੜਿ ਨ ਜਨਮੈ ਧਾਇ॥
 ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਅਨੇਕ ਗੁਣ ਤਰੇ ਨਾਨਕ ਚਰਣੀ ਪਾਇ॥
 ਫਲਗੁਣਿ ਨਿਤ ਸਲਾਹੀਐ ਜਿਸ ਨੋ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਇ॥

ਪੰਨਾ - 136

ਫਲਗੁਣਿ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਪੋਹ ਮਾਹ ਦੀ ਕਰੜੀ ਸਰਦੀ ਕੱਕਰ ਪਾਲਾ, ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਗੋਂ ਰੁੱਤ ਫਿਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਮਿੱਠਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹਾਰ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਹੋਲੀਆਂ ਦੇ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਅੰਦਰ ਦੀ, ਆਤਮਿਕ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਅਨੰਦੁ ਅਨੰਦੁ ਸਭੁ ਕੋ ਕਰੈ ਅਨੰਦੁ ਗੁਰੁ ਤੇ ਜਾਣਿਆ॥

ਪੰਨਾ - 917

ਅਰਥਾਤ ਸਾਰੇ ਹੀ ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਅਕਸਰ ਗ਼ਮੀ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਅਨੰਦ, ਅਸਲ ਖੁਸ਼ੀ, ਵਿਸਮਾਦ ਦਾ ਭੇਦ ਗੁਰੂ ਹੀ ਦਸਣਯੋਗ ਹਨ। ਇਹ ਅਨੰਦ ਅੰਦਰ ਦੇ ਖੇੜੇ ਦਾ ਅਨੰਦ ਹੈ ਜੋ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਕਦੀ ਵੀ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸੋ ਫੱਗਣ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੱਜਣ-ਹਰੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਆ ਵਸਦਾ ਹੈ। (ਫਲਗੁਣਿ ਅਨੰਦ ਉਪਾਰਜਨਾ ਹਰਿ ਸਜਣ ਪ੍ਰਗਟੇ ਆਇ) ਇਸ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸੰਤ, ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ, ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ, ਨਾਮ-ਜਪ-ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ (ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਰਾਮ ਕੇ, ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਦੀਆ ਮਿਲਾਇ) ਪਤੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਹਿਰਦਾ ਸੋਜ ਸੁੰਦਰ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਦੁਖਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰਤਾ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ (ਸੇਜ ਸੁਹਾਵੀ ਸਰਬ ਸੁਖ ਹੁਣਿ ਦੁਖਾ ਨਾਹੀ ਜਾਇ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਸੀਆਂ ਵਡਭਾਗਣੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਮਨੋ-ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਹਰੀ-ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਕਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਡੀਕ ਸੀ। (ਇਛ ਪੁਨੀ ਵਡਭਾਗਣੀ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਰਾਇ) ਇਸ ਮਿਲਾਪ ਹੋਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਉਹ ਸਤ-ਸੰਗੀਆਂ ਸਖੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਗੋਵਿੰਦ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਆਤਮਿਕ ਅਨੰਦ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ (ਮਿਲਿ ਸਹੀਆਂ ਮੰਗਲੁ ਗਾਵਹੀ ਗੀਤ ਗੋਵਿੰਦ ਅਲਾਇ) ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਸਰਬ-ਸਮਰੱਥ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਰਚਨਹਾਰ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ-ਪਤੀ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤਾਂ

ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਐਸੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਹੋਰ, ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਕਿਤੇ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ (ਹਰਿ ਜੇਹਾ ਅਵਰੁ ਨ ਦਿਸਈ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਲਵੈ ਨ ਲਾਇ)। ਐਸਾ ਪਤੀ-ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੂਰ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਉਸ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਅਤੇ ਸਭਨਾਂ ਸਤਿਸੰਗੀਆਂ ਦਾ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਸੰਵਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲਿਵ-ਲੀਨਤਾ ਵਾਲੀ ਐਸੀ ਥਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਕੋਈ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਡੋਲਦੀ ਨਹੀਂ। (ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਵਾਰਿਓਨੁ ਨਿਹਚਲ ਦਿਤੀਅਨੁ ਜਾਇ) ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੇ ਗੋੜ ਦੀ ਦੌੜ ਭੱਜ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੇ ਰਖਿਅਨੁ ਬਹੁੜਿ ਨ ਜਨਮੈ ਧਾਇ) ਐਸੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਗੁਣ ਹਨ, ਬੇਅੰਤ ਵਡਿਆਈਆਂ ਹਨ -

ਅੰਤੁ ਨ ਸਿਫਤੀ ਕਹਿਣ ਨ ਅੰਤੁ॥

ਅੰਤੁ ਨ ਕਰਣੈ ਦੇਣਿ ਨ ਅੰਤੁ॥

ਪੰਨਾ - 5

ਪਰ ਸਾਡੀ ਜੀਭ ਇਕ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ -

ਤੇਰੇ ਕਵਨ ਕਵਨ ਗੁਣ ਕਹਿ ਕਹਿ ਗਾਵਾ

ਤੂ ਸਾਹਿਬ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨਾ॥

ਪੰਨਾ - 734

ਐਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜੋ ਜੀਵ ਚਰਨੀ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਲੜ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਅਵੱਸ਼ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਅਨੇਕ ਗੁਣ ਤਰੇ ਨਾਨਕ ਚਰਣੀ ਪਾਇ)। ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਆਖਰੀ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ ਸਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫੱਗਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਲੱਭਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸ ਸੱਚੇ ਸਰਬ ਸਮਰੱਥ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਵਿਚੋਂ ਸੱਚਾ ਸਦੀਵ ਅਨੰਦ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਲਵੋ। ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਕੋਈ ਤਮਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਅਲਪੱਗ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਹੀ ਭਲਾ ਹੈ। (ਫਲਗੁਣਿ ਨਿਤ ਸਲਾਹੀਐ ਜਿਸ ਨੋ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਇ)

ਸਾਲ ਦੀ ਅਖੀਰਲੇ ਮਹੀਨੇ 'ਫਲਗੁਣਿ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਦੇ ਆਖਰੀ ਬੰਦ ਵਿਚ ਸਾਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਰਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਜ ਸਰੇ॥

ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਆਰਾਧਿਆ ਦਰਗਹ ਸਚਿ ਖਰੇ॥

ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਨਿਧਿ ਚਰਣ ਹਰਿ ਭਉਜਲੁ ਬਿਖਮੁ ਤਰੇ॥

ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਤਿਨ ਪਾਈਆ ਬਿਖਿਆ ਨਾਹਿ ਜਰੇ॥

ਕੁੜ ਗਏ ਦੁਬਿਧਾ ਨਸੀ ਪੂਰਨ ਸਚਿ ਭਰੇ॥

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 6 ਤੇ)

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਸੰਨ 2004 ਦੇ ਆਖਰੀ ਹਫ਼ਤੇ 26 ਦਸੰਬਰ 2004 ਨੂੰ ਆਏ ਸਮੁੰਦਰੀ ਭੂਚਾਲ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਦੇ ਕੰਢਿਆਂ ਤੇ ਵਸੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ, ਕਸਬਿਆਂ, ਸੈਰਗਾਹਾਂ, ਜਜ਼ੀਰਿਆਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਬਰਬਾਦੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਵੇਖ ਸੁਣ ਕੇ ਹਿਰਦਾ ਕੰਬ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਸਮੁੰਦਰੀ ਭੂਚਾਲ ਨੂੰ ਸੁਨਾਮੀ (tsunami) ਦਾ ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਜਪਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਸਮੁੰਦਰੀ ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਤੁਫਾਨ। ਜਦੋਂ ਸੁਨਾਮੀ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਉਚਾਈ 10 ਮੀਟਰ ਤੋਂ 30 ਮੀਟਰ ਤੱਕ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਰੁੱਖ ਕੰਢਿਆਂ ਵਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੁੰਦਰੀ ਹੜ੍ਹ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਚਟਾਨਾਂ ਪੱਥਰ ਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਵੀ ਰੁੜ੍ਹ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੰਢਿਆਂ ਤੇ ਵਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਘਰਾਂ, ਝੁੰਗੀਆਂ, ਹੋਟਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਸਮੁੰਦਰੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਤੁਫਾਨ ਨੇ ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ, ਥਾਈਲੈਂਡ, ਮਲੇਸ਼ੀਆ, ਮਿਆਨਮਾਰ, ਮਾਲਡੀਵ, ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜਜ਼ੀਰਿਆਂ ਅੰਡੇਮਾਨ, ਕਾਰਨਿਕੋਬਾਰ, ਨਿਕੋਬਾਰ, ਪੋਰਟ ਬਲੋਅਰ, ਪਾਂਡੀਚਰੀ ਸਮੁੰਦਰੀ ਕੰਢੇ ਤੇ ਵਸੇ ਤਾਮਲਨਾਦ ਦੇ ਅਨੇਕ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਚਿਨਈ ਆਦਿ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬਰਬਾਦੀ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਜਜ਼ੀਰਿਆਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਕਸਬਿਆਂ ਦਾ ਨਾਮੋਨਿਸ਼ਾਨ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਵੀਡਨ, ਜਰਮਨੀ, ਇੰਗਲੈਂਡ, ਅਮਰੀਕਾ ਆਦਿ ਤੋਂ ਆਏ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੈਨਾਨੀ ਜੋ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਤਟਾਂ ਤੇ ਰੰਗ ਰਲੀਆਂ ਮਾਣ ਰਹੇ ਸੀ, ਅਚਾਨਕ ਇਸ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਗਏ। ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਡੇਢ ਲੱਖ ਟੱਪ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਤਾਂ 2, 3 ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਘਟ ਗਿਆ ਪਰ ਭੂਚਾਲ ਦੇ ਝਟਕੇ ਅਜੇ ਵੀ ਵਜ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਖਤਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅਰਬਾਂ ਖਰਬਾਂ ਦੇ ਹੋਏ ਮਾਲੀ ਨੁਕਸਾਨ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਵਿਚ ਬਰਬਾਦ ਹੋਈਆਂ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਨਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿਲ ਕੰਬਾਉ ਹੈ। ਕਿਵੇਂ ਹਸਦੇ ਖੇਡਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤ ਨੇ ਆ ਘੇਰਿਆ ਤੇ ਕੱਠੇ ਹੋਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਅਗਲੀ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਰਬਾਦੀ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਤੇ ਮਰੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਕਿਵੇਂ ਅਗਨ ਭੇਂਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਦਬਿਆ ਦਫਨਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਕਈ ਥਾਂਈ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਟੋਇਆਂ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਪੂਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਫਨਾਏ ਗਏ। ਬੜੀਆਂ ਕਰੁਣਾਮਈ ਖਬਰਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਜੀ ਸਮੱਸਿਆ ਬਚ ਚੁੱਕੇ ਬਰਬਾਦ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਪਹੁੰਚਾਉਣੀ ਤੇ ਬੀਮਾਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਦਾ ਦਵਾਦਾਰੂ ਕਰਨਾ। ਤੀਜਾ ਸਿਰ ਲਕੋਣ ਲਈ ਤੇ ਤਨ ਢਕਣ ਲਈ ਕੁਲੀ ਜੁਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ।

ਸਾਰੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦ ਵਾਸੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਹੱਥ ਵਧਾਏ ਹਨ। ਇਹ ਬੜਾ ਵਧੀਆ ਅਮਲ ਹੈ ਜੋ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਅੰਦਰੋਂ ਇਕ ਕੜੀ ਵਿਚ ਬੱਝੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ ਹੋਈ ਬਰਬਾਦੀ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਦੇ ਦੂਰ ਦੁਰਾਡੇ ਵਸੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਬਾਸ਼ੰਦਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇੰਜ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ 'ਦੁਖ ਦਾਰੂ' ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਇਕ ਪਿਆਰ-ਸਾਂਝ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਰਬਾਦ ਹੋਏ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਹਰ ਵਸੀਲੇ ਰਾਹੀਂ ਰਾਹਤ ਭੇਜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਥਾਂ-ਥਾਂ ਕੈਂਪ ਲਗ ਗਏ ਹਨ। ਲੋੜੀਂਦੀ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨਾ ਫੈਲ ਜਾਵੇ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਕੇਵਲ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਦਰ-ਅਮਲ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਦੋ ਵੱਡੀਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਆਈਆਂ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਭੂਚਾਲ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪ ਲੱਕ-ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਪਿੰਡ-ਪਿੰਡ ਘਰ ਘਰ ਗਏ ਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਘਰ-ਘਰ ਪਿੰਡ-ਪਿੰਡ ਹੱਥੀਂ ਦੇ ਕੇ ਆਏ। ਗੁਜਰਾਤ ਸਮੇਂ ਟਰੱਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰਾਸ਼ਨ ਪਾਣੀ, ਕਪੜੇ ਲੀੜੇ, ਕੰਬਲ ਬਿਸਤਰੇ ਭੇਜੇ ਅਤੇ ਡੇਰੇ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਲਈ ਅਤੁੱਟ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਏ। ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰਖਦਿਆਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੇਵਕ ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਬੀਬੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਅਗੁਵਾਈ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਟਰੱਕ ਭਰ ਕੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਗਏ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੁੱਟ ਗਏ। ਇਸ ਦੀ ਤਫਸੀਲ ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਛਾਪੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮਹਾਤਮ ਹੈ। ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ -

ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ

ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ॥

ਅੰਗ - 26

ਇਸ ਮਹਾਨ ਦੁਖਾਂਤ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਗੁਰਮਤਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਾਧਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਖਿਆਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਇਹ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਚਨਾਹਾਰਾ ਆਪ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਰਤਾਂ ਵਿਚ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਦੁਖੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ॥

ਅੰਗ - 463

ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਪੂਰਿਆ ਰਵਿਆ ਵਿਚਿ ਵਣਾ॥
ਅੰਗ - 133

ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਾਦਰ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, 'ਬਲਿਹਾਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਵਸਿਆ॥ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ॥' ਸਾਰੀ ਕੁਦਰਤ ਇਕ ਦੈਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੈ -

ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭ ਕੋ ਬਾਹਰਿ ਹੁਕਮ ਨ ਕੋਇ॥
ਅੰਗ - 1

ਦਰਿਆ, ਸਮੁੰਦਰ, ਪਹਾੜ, ਬਨਸਪਤੀ, ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਸਭ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ -

ਭੈ ਵਿਚਿ ਪਵਣੁ ਵਹੈ ਸਦ ਵਾਉ,
ਭੈ ਵਿਚਿ ਚਲਹਿ ਲਖਿ ਦਰਿਆਉ॥
ਭੈ ਵਿਚਿ ਅਗਨਿ ਕਢੈ ਵੇਗਾਰਿ।
ਭੈ ਵਿਚਿ ਧਰਤੀ ਦਬੀ ਭਾਰਿ॥
ਭੈ ਵਿਚਿ ਇੰਦੁ ਫਿਰੈ ਸਿਰ ਭਾਰਿ॥
ਭੈ ਵਿਚਿ ਰਾਜਾ ਧਰਮੁ ਦੁਆਰੁ॥
ਭੈ ਵਿਚਿ ਸੂਰਜ, ਭੈ ਵਿਚਿ ਚੰਦ
ਕੋਹ ਕ੍ਰੋੜੀ ਚਲਤ ਨ ਅੰਤ॥ ਅੰਗ - 464

ਜਦ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਇਹ ਖੇਡ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਲਾਂਭਾ ਕਿਸਨੂੰ ਦੇਈਐ?

ਉਲਾਹਣੋ ਮੈ ਕਾਹੂ ਨ ਦੀਓ॥ ਮਨ ਮੀਠ ਤੁਹਾਰੋ ਕੀਓ॥
ਅੰਗ - 978

ਇਹ ਦਰਦਨਾਕ ਹਾਦਸੇ ਵੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਵਿਚ ਉਹ ਕੁਝ ਦਾ ਕੁਝ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ -

ਹਰਨ ਭਰਨ ਜਾ ਕਾ ਨੇੜੁ ਫੋਰੁ॥
ਤਿਸ ਕਾ ਮੰਤ੍ਰੁ ਨ ਜਾਨੈ ਹੋਰੁ॥ ਅੰਗ - 284

ਸਭ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਹਨ, ਦੁਖ ਵੀ ਸੁਖ ਵੀ। ਦਿਨ ਵੀ ਰਾਤ ਵੀ।

ਕੋਤਿਆ ਦੂਖ ਭੂਖ ਸਦ ਮਾਰ॥
ਏਹਿ ਭਿ ਦਾਤਿ ਤੇਰੀ ਦਾਤਾਰ॥ ਅੰਗ - 5

ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਹੀ ਰਾਹਤ ਹੈ। ਐਸਾ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਕਲਿਆਣ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਯਥਾਸ਼ਕਤ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭਉ ਤੇ ਭਾਉ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਮਾਣ ਮਰਿਆਦਾ ਬਣਾਈ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਬੰਬਾਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਜ਼ਾਮ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਬੇਹਤਰੀ ਹੈ।

(ਪੰਨਾ 4 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਵਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰਿ ਏਕੁ ਧਰੇ॥
ਮਾਹ ਦਿਵਸ ਮੂਰਤ ਭਲੇ ਜਿਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇ॥
ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ ਦਰਸ ਦਾਨੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰਹੁ ਹਰੇ॥

ਪੰਨਾ - 136

ਅਰਥਾਤ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ, ਸਾਰੇ ਮਹੀਨੇ, ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤਾਂ, ਸਭ ਰੁੱਤਾਂ, ਸਭ ਘੜੀਆਂ ਤੇ ਪਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਨ ਲਈ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ, ਸਭ ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਹਨ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਲਈ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ -

ਚਲਤ ਬੈਸਤ ਸੋਵਤ ਜਾਗਤ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰੁ ਰਿਦੈ ਚਿਤਾਰਿ॥
ਪੰਨਾ-1006

ਅਰਥਾਤ ਹਰ ਸਮੇਂ ਤੁਰਦਿਆਂ ਫਿਰਦਿਆਂ, ਉਠਦਿਆਂ ਬੈਠਦਿਆਂ, ਸੌਂਦਿਆਂ ਜਾਗਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬੰਦ ਵਿਚ ਨਿਰਣੇ ਵਜੋਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਜ ਸਰੇ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ, ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਰਾਧਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੱਚੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ, ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਸੁਰਖਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬਿਖੜੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪਿਆਰ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕਦੀ ਵੀ ਮਾਇਆ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ-ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਲਦੇ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਅਰਥ ਝੂਠੇ ਲਾਲਚ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਟੇਕ ਵਿਚ ਟਿਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕੋ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਵਸਾ ਕੇ ਸਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਬੰਦ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵ-ਇਸਤੀਆਂ ਲਈ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ, ਸਾਰੇ ਮਹੀਨੇ, ਸਭ ਦਿਨ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਹੂਰਤ ਸ਼ੁਭ ਤੇ ਸੁਲੱਖਣੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰੇ ਤੇ ਵੀ ਮਿਹਰ ਕਰ, ਮੈਂ ਵੀ ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੋਂ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਦਾਤਿ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ। ਇਹੋ ਸਾਡੀ ਸਭ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

ਹਮ ਸਰਿ ਦੀਨੁ ਦਇਆਲੁ ਨ ਤੁਮ ਸਰਿ
ਅਬ ਪਤੀਆਰੁ ਕਿਆ ਕੀਜੈ॥
ਬਚਨੀ ਤੋਰ ਮੋਰ ਮਨੁ ਮਾਨੈ ਜਨ ਕਉ ਪੂਰਨੁ ਦੀਜੈ॥
ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ਰਮਈਆ ਕਾਰਨੇ॥
ਕਾਰਨ ਕਵਨ ਅਬੋਲ॥
ਬਹੁਤ ਜਨਮ ਬਿਛੁਰੇ ਥੇ ਮਾਧਉ ਇਹੁ ਜਨਮੁ ਤੁਮਾਰੇ ਲੇਖੇ।
ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਆਸ ਲਗਿ ਜੀਵਉ
ਚਿਰ ਭਇਓ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖੇ॥ ਅੰਗ - 694

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਇਕਾਗਰ ਕਰੋ, ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲੋ ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਜੋ ਸਤਿਸੰਗ ਵਲ ਨੂੰ ਚੱਲ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਕਿੰਨਾ ਫਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣਾ-ਆਪਣਾ ਮਤ ਹੈ, ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਕਦਮ ਚੱਲ ਕੇ ਕੋਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਓਨੇ ਜਗਾਂ ਦਾ ਫਲ ਉਹਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਜੱਗ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਔਖ ਆ ਜਾਣੀ, ਕੋਈ ਬਿਪਤਾ ਆ ਜਾਣੀ ਓਸ ਵੇਲੇ ਗਰੀਬ-ਗੁਰਬੇ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾ ਕੇ ਓਸ ਦੀ ਅਸੀਸ ਲੈਣੀ, ਫੇਰ ਕਾਰਜ ਰਾਸ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਅਡੰਬਰ ਸੈਂਕੜੇ ਬੰਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਰਾਸ਼ਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ, ਫੇਰ ਜੱਗ ਕਰੋ ਉਹਦਾ ਫਲ ਵਿਧੀਪੂਰਵਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਨਰਾਜ਼ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਸਭ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿੰਦੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਕ ਫਲ ਬਣਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਐਨਾ ਹੀ ਫਲ, ਜੇ ਇਕ ਕਦਮ ਘਰੋਂ ਪੁੱਟ ਲਿਆ ਨਾ ਸਤਿਸੰਗ ਵਲ, ਓਨਾ ਫਲ ਮਿਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ, ਸਾਧੂ-ਸੰਤ, ਪੀਰ-ਫਕੀਰ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਸਾਧੂ ਵਲ ਕਦਮ ਪੁੱਟਣ ਦਾ ਵੀ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਥੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ -

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ॥
ਅੰਗ - 546

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੋ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਬਚਨ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ
ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ॥ ਅੰਗ - 722

ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਕਈ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਬੜੇ ਨਿਸੰਗ ਜਿਹੇ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਇਰ ਜਿਹੜਾ ਸੀ

ਉਹਦੇ ਸ਼ੇਅਰ ਜੋ ਨੇ ਉਹ ਬੜੇ ਵਧੀਆ ਨੇ। ਏਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਕਿ ਇਹ ਦਰਗਾਹ 'ਚੋਂ ਬਾਣੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜੇ ਭੁੱਲਣਗੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਭੁੱਲਣ ਗੇ। ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ, ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆਂ ਨੇ ਭੁੱਲ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋ ਲਿਖਣ ਦਾ ਢੰਗ ਹੈ ਕਲਮ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਫਲਾਣਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰੇਗਾ, ਫਲਾਣਾ ਕਰੇਗਾ। ਮੇਰੀ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਐਵੇਂ ਹੀ ਕਹਿ ਕੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਣਗੇ।

ਇਹ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਬਿਮਾਰ ਰਾਜ਼ੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ -

ਇਹ ਬਾਣੀ ਜੋ ਜੀਅਹੁ ਜਾਣੈ
ਤਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਰਵੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾ॥ ਅੰਗ - 797

ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਨਵ ਨਿਧੀ ਅਠਾਰਹ ਸਿਧੀ ਪਿਛੈ ਲਗੀਆ ਫਿਰਹਿ
ਜੋ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸਦਾ ਵਸਾਇ॥ ਅੰਗ - 649

ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਓ, ਇਹ ਵੱਡੇ ਭਾਰੇ ਪੁੰਨ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਲ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਫਲ ਹੋਏਗਾ ਨਾਮ ਵਿਚ ਬਿਰਤੀ ਲੱਗੇਗੀ। ਨਾਮ ਅੰਦਰ ਵਸਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਲਾਹਾ ਖੱਟ ਲਿਆ, ਸੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਲਗ ਗਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਜਪਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਰਥਾ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਜਿਨੀ ਐਸਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ
ਸੇ ਕਾਹੇ ਜਗਿ ਆਏ ਰਾਮ ਰਾਜੇ॥
ਇਹੁ ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਬਿਰਥਾ ਸਭੁ ਜਾਏ॥
ਹੁਣਿ ਵਤੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਬੀਜਿਓ
ਅਗੈ ਭੁਖਾ ਕਿਆ ਖਾਏ॥
ਮਨਮੁਖਾ ਨੋ ਫਿਰਿ ਜਨਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਾਏ॥

ਅੰਗ - 450

ਐਸਾ ਨਾਮ ਜੋ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਦੇਵੇ, ਦੁੱਖ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇ। ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣ, ਸਾਰਾ ਮਾਣ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਦੱਸੋ ਬਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਚੋਤਿਆ ਉਹਦੇ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕੀ ਮਨੋਰਥ ਹੈ? ਕੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹੈ? ਖਾ ਪੀ ਕੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੇ ਵੀ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪੰਛੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਧਰਤੀ ਨੇ ਵੀ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਸਰਦਾਰੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ, ਉਹ ਕਾਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਐਡਾ ਰੁਤਬਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। 83 ਲੱਖ, ਨੌਂ ਹਜ਼ਾਰ, ਨੌਂ ਸੌ ਨੜ੍ਹਨਵੇਂ ਜੂਨਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਸਰਦਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ। ਉਹਦਾ ਕੰਮ ਕੀ ਸੀਗਾ? ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣਾ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ। ਮਿਲਣਾ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਕ ਤਾਂ ਰਾਹ ਜਾਂਦੇ ਜੀ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ। ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰਨ ਆਏ, ਹਾਲ ਚਾਲ ਪੁਛਿਆ ਤੁਰ ਪਏ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਦੇਰ ਨਾਲ ਆਏ। ਜੀ ਫਲਾਣਾ ਮਿਲ ਪਿਆ ਸੀ ਰਾਹ ਵਿਚ। ਇਕ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ ਪਤਾਸੇ ਪਾ ਦਿਤੇ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਈ ਇਹ ਤਾਂ ਘੁਲ ਮਿਲ ਗਏ ਇਹਦੇ ਵਿਚ। ਹੁਣ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ। ਜਿਹੜਾ ਰੱਬ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਐਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਅਸੀਂ। ਰੱਬ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਹੀ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ 'ਚ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਰੱਬ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹੀ ਮਨੁੱਖ। ਸੋ ਇਹ ਸਾਡਾ ਮਨੋਰਥ ਹੈ -

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ॥

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ॥ ਅੰਗ - 12

ਸਤਿਸੰਗ ਇਕ ਚਾਟਸਾਲ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮਦਰੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਰੂਹਾਨੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਸਕੂਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣਾ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਨੇ। ਕਿਵੇਂ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ? ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਹੈ ਇਹ। ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆਏ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਸੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧੂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆਖਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ। ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਨਾਮ ਭਜ।

ਮਿਲਿ ਸਾਧਸੰਗਤ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ॥ ਅੰਗ - 12

ਸਾਧਸੰਗਤ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਕੀ ਹੈ? ਉਥੇ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ॥

ਅੰਗ - 72

ਜਿਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ? ਉਹਦੀ ਸੰਗਤ ਕਿਵੇਂ ਤਾਰ ਜਾਵੇਗੀ, ਜਿਹਨੂੰ ਪਾਰਦਸ਼ਕਤਾ ਹੈ, ਪਾਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਭੰਵਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਆਰ-ਪਾਰ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰ ਪਿਆਰਿਆ, ਜੇ ਤੂੰ ਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਲੰਘ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬੇਅੰਤ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸੀ ਹੈ।

ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸਾਧ ਕੀ ਜਿਸ ਭੇਟਤ ਤਰੀਐ॥

ਜਮਕੰਕਰੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵਈ ਫਿਰਿ ਬਹੁੜਿ ਨ ਮਰੀਐ॥

ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਸੰਸਾਰੁ ਬਿਖੁ ਸੋ ਪਾਰਿ ਉਤਰੀਐ॥

ਹਰਿ ਗੁਣ ਗੁੰਫਹੁ ਮਨਿ ਮਾਲ ਹਰਿ ਸਭ ਮਲੁ ਪਰਹਰੀਐ॥

ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੀਤਮ ਮਿਲਿ ਰਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਰਹਰੀਐ॥

ਅੰਗ - 320

ਸਾਧ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਫੇਰ ਗੋਤੇ ਨਾ ਖਾਵੇ। ਤਰ ਜਾਵੇ। ਜਮਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਡਰ ਹੈ, ਜਮ ਦੂਰੋਂ ਭੱਜ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਜਿਥੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਸਾਧੂ ਕਰਦੇ ਹੋਣ, ਉਥੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਉਥੇ ਜਮਦੂਤ ਕਿਵੇਂ ਆ ਜਾਣਗੇ? ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਦਾ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਹੁ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਹੈ ਉਹਦੇ 'ਚੋਂ ਪਾਰ ਉਤਰਨਾ ਐਨਾ ਔਖਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਪੈ ਜਾਵੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਚਲਦੇ। ਪੈਂਦਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਰੂਆਂ ਦੇ, ਕੁਰਲੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਲ ਐਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਿਹੁ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮਨ ਵਿਚ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰ ਲਓ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਣਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਕਦੇ ਵੀ। ਧਰਤੀ ਗਰਕ ਹੋ ਜਾਵੇ ਜੇ ਸਾਧੂ ਨਾ ਹੋਣ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਾਧੂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਆਏ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਪਿਆਰਿਓ! ਮੇਰੇ ਆਉਣ ਦੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਕਰਮ ਨੇ, ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਮੈਂ ਕਬੁੱਧ ਹਟਾਉਣੀ ਹੈ, ਇਕ ਮੈਂ ਸਾਧੂ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ ਨੇ, ਸੰਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ ਨੇ। ਕਿਉਂ ਕਰਨੇ ਨੇ? ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਿਆ ਰਹੇ। ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗੜ ਕੇ ਫਟ ਜਾਏਗੀ ਇਹ ਧਰਤੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਸਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਧਰਤੀ ਤੋਂ। ਪਹਾੜਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਦਰਖਤਾਂ, ਨਦੀਆਂ, ਨਾਲੇ ਦਾ ਬੋਝ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਧਰਤੀ ਨੂੰ। ਜੇ ਬੋਝ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸਨੂੰ ਤਾਂ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਸਾਧੂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ ਓਨੀ

ਦੇਰ ਤੱਕ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਰਸਤਾ ਲੱਭਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਨਹੀਂ ਹਨੇਰਾ
ਛਾ ਜਾਏਗਾ।

ਹੁੰਦਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਸਾਧੂ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਰਾ
ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ - ਰਜੋ ਗੁਣ, ਤਮੋ ਗੁਣ,
ਸਤੋ ਗੁਣ। ਇਹ ਮਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਚ
ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਖੇਲ੍ਹ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਖੇਲ੍ਹਦੇ ਕੀ ਹਾਂ, ਇਕ
ਸੁਪਨਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਜੈਸਾ ਸੁਪਨਾ ਰੈਨਿ ਕਾ ਤੈਸਾ ਸੰਸਾਰ॥ ਅੰਗ - 808

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਰਮ ਕੇ
ਸੰਸਾਰ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਸਾਧੂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਉਹਦੀ ਜੋ ਮਹਿਮਾ ਹੈ ਪਿਆਰਿਓ ਉਹ ਬਹੁਤ ਉਚੀ ਹੈ।

ਸਾਧ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਦ ਨ ਜਾਨਹਿ॥

ਜੇਤਾ ਸੁਨਹਿ ਤੇਤਾ ਬਖਿਆਨਹਿ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਉਪਮਾ ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਤੇ ਦੂਰਿ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਉਪਮਾ ਰਹੀ ਭਰਪੂਰਿ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਾ ਨਾਹੀ ਅੰਤ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਦਾ ਬੇਅੰਤ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਉਚ ਤੇ ਉਚੀ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਮੂਚ ਤੇ ਮੂਚੀ॥

ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਾਧ ਬਨਿ ਆਈ॥

ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪ੍ਰਭ ਭੇਦ ਨ ਭਾਈ॥ ਅੰਗ - 272

ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਕਿ ਸਾਧ ਦੀ
ਸੋਭਾ ਨੂੰ ਵੇਦ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉਤੇ ਹੈ ਇਹ
ਜੋ ਵੇਦ ਨੇ ਇਹ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਬੀਚਾਰਦੇ

ਤਤੈ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੀ॥ ਅੰਗ - 920

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੱਤ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਹੈ, ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ
ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਵੇਦ ਜੋ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰ
ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਸਾਧ ਦੀ ਮਹਿਮਾ, ਚਉਥੇ ਪਦ ਦਾ
ਅਨੁਮਾਨ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਉਹ
ਅਵਸਥਾ, ਉਸਦੀ ਅਵਸਥਾ ਐਨੀ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧ ਨੂੰ
ਸਾਧ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਹੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ ਉਸਦੀ। ਦੂਜਾ ਇਹ ਹੈ
ਕਿ ਸਾਧ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਚ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ
ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਾ ਜਾਣਿਓ ਪਿਆਰਿਓ। ਭੌਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ
ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਤਮ ਰਸ
ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆ, ਮਾਣ ਲਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ
ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੋ ਐਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ,
ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਸੰਸਾਰ
ਨੂੰ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਤੁਰੇ ਆ ਰਹੇ ਨੇ।

ਕਬੀਰ ਸੇਵਾ ਕਉ ਦੁਇ ਭਲੇ ਏਕੁ ਸੰਤੁ ਇਕੁ ਰਾਮੁ॥

ਰਾਮੁ ਜੁ ਦਾਤਾ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਸੰਤੁ ਜਪਾਵੈ ਨਾਮੁ॥

ਅੰਗ - 1373

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਹੈ ਨਾਮ ਜਪਾਉਣਾ, ਨਾਮ
ਜਪਾਉਂਦਾ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ
ਜਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਪਦਵੀ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਪੁਛੋ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਦਵੀ ਕਿੱਡੀ
ਕੁ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰਿਓ -

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਯੁੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ

ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ॥ ਅੰਗ - 306

ਜਿਹੜਾ ਆਪ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਪਾਉਂਦਾ
ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੂੜੀ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਅੱਜ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ, ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੈ ਇਕ
ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਯਾਦ ਮਨਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਛੁੱਟੀ ਹੈ ਅੱਜ ਇਸ
ਕਰਕੇ। ਗੋਰਮਿੰਟਾਂ ਨੇ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ
ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਾਂ ਕਿੰਨੇ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਚੀ ਪਦਵੀ ਦੇ
ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਹੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ।
ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਜਾਗ ਆਈ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਾਂ
ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਇਹ ਨਾਅਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ -

ਨੀਚਾ ਅੰਦਰਿ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਨੀਚੀ ਹੁ ਅਤਿ ਨੀਚੁ॥

ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਾਥਿ ਵਡਿਆ ਸਿਉ ਕਿਆ ਗੋਸੁ॥

ਅੰਗ - 15

ਵੱਡਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਕੀ ਤੁਅੱਲਕ। ਨੀਵੀਆਂ ਥਾਵਾਂ
ਤੇ ਪਾਣੀ ਖੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਟਿੱਬਿਆਂ ਤੇ ਵੀ ਕਦੇ ਪਾਣੀ
ਰੁਕਿਐ? ਅਭਿਮਾਨੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ 'ਚ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ
ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਟਿਕ ਸਕਦਾ। ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ
ਟਿਕ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਟਿਕੇਗਾ ਕਿਥੇ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ
ਜਿਹੜੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਛੋਟੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਛੋਟੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ
ਤੋਂ ਵੀ ਹੇਠਲੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਛੋਟੇ, ਮੈਂ ਉਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ
ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਪਦਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ
ਨੇ ਦਿਤੀ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਖੇਰ੍ਹ-
ਖੇਰ੍ਹ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਜਾਤ ਪਾਤ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ।

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ
ਅੰਦਰ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਰਵਿਦਾਸੁ ਢੁਵੰਤਾ ਢੋਰ ਨੀਤਿ ਤਿਨਿ ਤਿਆਗੀ ਮਾਇਆ॥

ਅੰਗ - 487

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਡੰਗਰ ਢੋਣ ਵਾਲੀ
ਜਾਤੀ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ
ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ।

ਪਰਗਟੁ ਹੋਆ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ॥

ਅੰਗ - 487

ਉਹਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਦਰਸਨ ਸਾਖਸ਼ਾਤ, ਰੂਪ-ਰੰਗ,

ਰੇਖ-ਭੇਖ ਤੋਂ ਜੋ ਨਿਆਰਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰੂਪਧਾਰੀ ਹੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ। ਸੋ ਉਹਦੀ ਮਹਿਮਾ ਮਹਾਰਾਜ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਸਾਧ ਕੀ ਉਪਮਾ ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਤੇ ਦੂਰਿ॥ ਅੰਗ - 272

ਤਿਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉਚੀ। ਮਾਇਆ ਦਾ ਲੋਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਾ ਜੜ੍ਹ ਮਾਇਆ ਦਾ, ਨਾ ਚੇਤਨ ਮਾਇਆ।

ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਚੁਰਸਤੇ ਦੇ ਉਤੇ ਝੌਂਪੜੀ ਪਾ ਲਈ ਤੇ ਉਹਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। ਅਗਲੇ ਪਾਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਥਾਂ ਲੈ ਕੇ ਕੋਈ ਪੰਜ ਸੱਤ ਫੁੱਟ, ਉਹਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਪੜ੍ਹਦਾ ਕਰਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਪੰਜ ਸੱਤ ਫੁੱਟ ਜਿਹੜੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ ਉਥੇ ਆਸਣ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਸੀ, ਬੋਰੀ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ। ਆਉਂਦਿਆਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਗੰਢਦੇ ਸੀ। ਮਾਂ ਬਾਪ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ ਸੀ। ਘਰਵਾਲੀ ਐਸੀ ਨੇਕ ਆਈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਵੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਸਦੇ ਬਾਰੇ ਐਸਾ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਜਿਥੇ ਉਸ ਦਾ ਨਿਖੇਧ ਕਰਨ, ਜਾਂ ਉਹਨੂੰ ਮਾਇਆ ਨਾਗਣੀ ਕਹਿਣ। ਉਹ ਸਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਹ ਸੀ, ਉਹਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਰਜ਼ੀ ਰਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਕਦੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੀ। ਕਦੇ ਭੁੱਖ ਦਾ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਸਦੀ। ਪਤੀਵਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਸਾਧੂ ਲੰਘਦੇ, ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਰਸਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜੋੜੇ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਸੀ, ਲੰਮੇ ਸਫਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਚੁੱਕਿਆ ਹੁੰਦੈ, ਕੋਈ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦੈ। ਜਦੋਂ ਦੇਖਣਾ ਕਿ ਆਹ ਜੋੜੇ ਗੰਢਣ ਵਾਲਾ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋੜੇ ਗੰਢਾਉਣੇ। ਮੰਗਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਕਿ ਇਹਦੇ ਚਾਰ ਆਨੇ ਦੇ, ਦੋ ਦੇਹ। ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਕਹਿੰਦੇ। ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਸਾਧੂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜੇ ਦਿੰਦੇ ਵੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ! ਸੇਵਾ ਦਾ ਵੀ ਮੌਕਾ ਮੈਨੂੰ ਦਿਓ ਨਾ। ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੀ ਕਿਰਤ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਰਿਜ਼ਕ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂਗਾ? ਇਹ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸਾਧੂ ਨੇ। ਛੁਪੇ ਬੈਠੇ ਨੇ ਤੇ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਆਉਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਦੂਰ ਰੱਖਦੇ ਨੇ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ -

*ਨਵ ਨਿਧੀ ਆਠਾਰਹ ਸਿਧੀ ਪਿਛੈ ਲਗੀਆ ਫਿਰਹਿ
ਜੋ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸਦਾ ਵਸਾਇ॥ ਅੰਗ - 649*

ਸੰਤਾਂ ਦੇ, ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ -

*ਮਾਇਆ ਹੋਈ ਨਾਗਣੀ ਜਗਤਿ ਰਹੀ ਲਪਟਾਇ॥
ਇਸ ਕੀ ਸੇਵਾ ਜੋ ਕਰੇ ਤਿਸ ਹੀ ਕਉ ਫਿਰਿ ਖਾਇ॥
ਅੰਗ - 510*

ਉਹਨੂੰ ਹੀ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਹਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ। ਪਰ ਸਾਧੂ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੰਦੇ। ਨਾ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ, ਨਾ ਚੇਤਨ ਮਾਇਆ ਨੂੰ। ਨਾ ਅਗਿਆਨ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਭੁਲਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੰਦੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਮਾਇਆ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਤਰਲੇ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਏਸ ਮਾਇਆ ਨੇ ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਨੂੰ ਵੀ ਜਿੱਤ ਲਿਆ, ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਿੱਤ ਲਿਆ, ਸਾਧਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ। ਸਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

*ਜੀਤਿ ਜੀਤਿ ਜੀਤੇ ਸਭਿ ਥਾਨਾ ਸਗਲ ਭਵਨ ਲਪਟਹੀ॥
ਅੰਗ - 499*

ਧਰਮ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਲਿਪਟੀ ਪਈ ਹੈ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ। ਸਾਧੂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਸਾਧੂ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ, ਇਥੇ ਤਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਾਫੇ ਲਾਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦੇ ਨੇ, ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਰਸ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਲੋਕ ਨੇ। ਫੇਰ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਬਣੇ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਮਾਇਆ ਨੇ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਸਾਰਾ ਥਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਲਿਪਟ ਗਈ ਜਾ ਕੇ।

*ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਤੇ ਭਾਗੀ ਹੋਇ ਚੇਰੀ ਚਰਨ ਗਹੀ॥
ਅੰਗ - 499*

ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਗੀ ਵਾਲਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਭੱਜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਦਾਸੀ ਬਣ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

*ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਹੋਇ ਵਰਤੀ ਦਾਸਿ॥
ਕਰ ਜੋੜੇ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਅਰਦਾਸਿ॥ ਅੰਗ - 370*

ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿਤੇ ਲਾ ਲਓ।

*ਜੋ ਤੂੰ ਕਹਹਿ ਸੁ ਕਾਰ ਕਮਾਵਾ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖ ਨੇੜਿ ਨਾ ਆਵਾ॥ ਅੰਗ - 370*

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਮੇਰਾ ਬਲ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ। ਬਾਕੀ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਚਲਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨਹੀਂ ਵੜ੍ਹਨ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਮਾਇਆ ਨੂੰ। ਜੋ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਧਰਮ ਕਾਰਜਾਂ ਵਾਸਤੇ ਰਖਦੇ ਸੀ। ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਹੋਣਾ ਹੈ ਪੈਸਾ-ਪੈਸਾ, ਕਉਡੀ-ਕਉਡੀ ਜੋੜੀ ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ ਬਣਦਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਦੋ ਚਾਰ ਆਨੇ। ਉਹਦਾ ਰਾਸ਼ਨ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਛਕਾ ਦੇਣਾ। ਆਪ ਭੁੱਖੇ ਰਹਿ ਲੈਣਾ। ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਦੇਖ ਕੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ

ਨੂੰ ਇਕ ਪੱਥਰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਿਸਨੂੰ ਪਾਰਸ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਸਿਫਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਠ ਧਾਤਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸੋਨਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਛੋਹਿਆ ਜਾਵੇ, ਸੋਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੂਲ ਧਾਤ ਨੂੰ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਿਫਤ ਹੈ ਉਸ ਪੱਥਰ ਦੇ ਵਿਚ। ਉਹਨੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁਛ ਦੇਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਬਖਸ਼ੋ ਤੁਸੀਂ, ਸਾਧੂ ਹੋ ਮੇਰਾ ਵੀ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਮਹਾਤਮਾ ਪੂਰਨ ਸੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ! ਸੂਆ ਤੇ ਰੰਬੀ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ। ਪੱਥਰ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਕੱਢ ਕੇ ਉਪਰ ਲਾ ਦਿਤਾ, ਪੀਲਾ ਰੰਗ ਹੋ ਗਿਆ। ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਮੋੜ ਦਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਚਮੜਾ ਕੱਟਣ ਲੱਗੇ ਉਹ ਮੁੜ ਗਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੋਨਾ ਨਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲੋਹਾ ਸਖਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਆਹ ਕੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੰਤ ਜੀ ਤੁਸੀਂ? ਮੇਰੀਆਂ ਤਾਂ ਇਹੀ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸੀ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ! ਆਹ ਤਾਂ ਚਾਹੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਂ ਲੈ ਲਓ ਇਕ ਵੇਚ ਕੇ। ਸੋਨਾ ਬਣ ਗਿਆ ਇਹਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਆਹ ਪੱਥਰ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਪਾਰਸ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਵੱਡੇ ਮਹਾਤਮਾ, ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੋ ਨੂੰ ਇਹ ਰਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਤੀਜੇ ਨੂੰ ਇਹ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਗੁਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੱਭਦਾ ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਅਮੀਰ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਚਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਲੈ ਲਓ। ਆਏ ਗਏ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਵੀ ਛਕਾਇਆ ਕਰੋ ਤੇ ਘਰ ਸੋਹਣਾ ਬਣਾ ਲਓ, ਨੌਕਰ ਚਾਕਰ, ਰੱਖ ਲਓ। ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਭਜਨ ਹੀ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਜਾਣਾ ਹੈ ਯਾਤਰਾ, ਇਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਆਵਾਂਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਓਨੀ ਦੇਰ ਇਸ ਤੋਂ ਕਾਰਜ ਲੈ ਲਓ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗਾ ਆ ਕੇ। ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਜੋੜੇ ਗੰਢਣ 'ਚ ਮਗਨ ਨੇ। ਸੰਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਮੈਂ ਕਿਥੇ ਰੱਖਾਂ? ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਥੇ ਰੱਖ ਦਿਓ ਕਿਤੇ ਛੱਪਰ 'ਚ। ਉਹਨੇ ਲੀਰ ਵਿਚ ਵੇੜਿਆ ਤੇ ਛੱਪਰ ਦੇ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿਤਾ, ਵਿਚ ਗਲੀ ਕਰਕੇ, ਉਤੇ ਫੇਰ ਸਰਕੜਾ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਤਮਾ ਚਲੇ ਗਏ ਤੇ ਜਦੋਂ ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਏ ਤਾਂ ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮੰਦਰ ਬਣ ਗਏ ਹੋਣੇ ਨੇ, ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਆਸ਼ਰਮ ਬਣ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸੇਵਾਦਾਰ ਆ ਗਏ ਹੋਣੇ ਨੇ, ਚੇਲੇ ਆ ਗਏ ਹੋਣੇ ਨੇ, ਲੰਗਰ ਚਲਦੇ ਹੋਣੇ ਨੇ, ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹੋਣੇ ਨੇ ਪਰ ਉਥੇ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ? ਝੋਂਪੜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਾਲ ਭਰ 'ਚ ਸਰਕੜਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੁਆਇਆ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ

ਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਸ ਗੁਆ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ ਇਹਨੇ। ਆ ਕੇ ਪੁਛਿਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਾਰਸ ਦੇ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਰਤੋਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕੀ ਲੈਣਾ। ਪਰਾਲਬਧ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਜੋ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਹਦੇ 'ਚੋਂ ਤਿਲ ਫੁੱਲ ਅਸੀਂ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਵੀ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਅਨੰਦ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਮਾਇਆ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਬਹੁਤੀ ਹੋ ਜਾਏ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨਾਮ ਤੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਮਾਇਆ। ਅਰ ਮਾਇਆ ਵੀ ਐਨੀ ਕਿ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਜੇ ਬੰਦਾ ਮਾਇਆ 'ਚ ਫਸ ਕੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਕਉਡੀ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਡੀ ਤਾੜਨਾ ਕਰੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ। ਮਾਇਆ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਤੇ ਨਾਮ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ।

ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਉਸਰਹਿ ਰਤਨੀ ਤ ਹੋਹਿ ਜੜਾਉ॥

ਕਸਤੂਰਿ ਕੁੰਗੁ ਅਗਰਿ ਚੰਦਨਿ ਲੀਪਿ ਆਵੈ ਚਾਉ॥

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ॥

ਅੰਗ - 14

ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਦੇ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਕਿ ਇੱਟਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਮੋਤੀ ਤੇ ਰਤਨ ਲਾ ਕੇ ਕੋਈ ਮਹਿਲ ਬਣਾ ਕੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਉਹਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭੁੱਲਦਾ ਹੈ ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕੀ ਪਿਆ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਜਾਵਟਾਂ ਹੀ ਸਜਾਵਟਾਂ, ਖਾਲੀ ਨੇ, ਨੀਰਸ ਨੇ, ਬੇਜਿੰਦ ਨੇ। ਜੀਵਨ ਦਾ ਹੁਲਾਰਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਜੜ੍ਹ ਨੇ।

ਧਰਤੀ ਤ ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਜੜਤੀ ਪਲਾਘਿ ਲਾਲ ਜੜਾਉ॥

ਸੋਹਣੀ ਮੁਖਿ ਮਣੀ ਸੋਹੈ ਕਰੇ ਰੰਗਿ ਪਸਾਉ॥

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ॥

ਸਿਧੁ ਹੋਵਾ ਸਿਧਿ ਲਾਈ ਰਿਧਿ ਆਖਾ ਆਉ॥

ਅੰਗ - 14

ਲੋਕ ਵਾਹਵਾ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕੁਛ ਮਾਇਆਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ। ਉਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਜੇ ਅੱਧੀ ਰੋਟੀ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਦਾ ਪੇਟ ਤਾਂ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਉਸਤਤ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ, ਓਨੇ ਨਿੰਦਿਆ ਵਾਲੇ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣਗੇ। ਸੰਤੁਲਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਰੱਬ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਰੇ। ਲੋਕ ਵਾਸਨਾ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਗਲਤ ਹੈ। ਸਤਿ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲੋ, ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਕਰੇ

ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਭਲਾ ਕਰੇ।

ਸੋ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਆ ਜਾਣ, ਲੋਕ ਭਾਉ ਰੱਖਣ। ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਭੁੱਲਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ? ਤੁਛ ਹੈ ਇਹ। ਫੇਰ ਜਿਹੜੀ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਪਾਗਲ ਹੋਏ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਧੋਖੇ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਗਿਰਦੇ ਹਾਂ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਸਦਾ ਭੁੱਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਤਮੋ ਗੁਣ ਤੇ ਰਜੋ ਗੁਣ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਵਾਸ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਹੈ ਕੀ?

ਸੁਲਤਾਨੁ ਹੋਵਾ ਮੇਲਿ ਲਸਕਰ ਤਖਤਿ ਰਾਖਾ ਪਾਉ॥

ਹੁਕਮੁ ਹਾਸਲੁ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ਨਾਨਕਾ ਸਭ ਵਾਉ॥

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ॥

ਅੰਗ - 14

ਜਿਹੜਾ ਕਮਲ ਪੁੱਠਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸਾਡਾ, ਉਲਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਰੱਖਦਾ। ਸਿੱਧਾ ਇਹਨੂੰ ਨਾਮ ਕਰਦਾ ਹੈ-

ਉਲਟਿ ਕਮਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਰਿਆ

ਇਹੁ ਮਨੁ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਇ॥

ਅੰਗ - 1291

ਰਸ ਦੇ ਵਿਚ ਭਰ ਗਿਆ, ਮਨ ਉਥੇ ਹੀ ਠਹਿਰ ਗਿਆ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਾ ਭੁੱਲ, ਨਾਮ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਸੋ ਇਕ ਪਾਸੇ ਮਾਇਆ ਹੈ ਇਕ ਪਾਸੇ ਨਾਮ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਉਹਦੀ ਤੁਲਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।

ਸੋ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਇਸ ਪਾਰਸ ਦੀ। ਜਿਹਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਅੰਬਾਰ ਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪਿਆਰਿਆ! ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਨਾ ਕੋਈ ਭੁੱਖ ਹੈ, ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ। ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਉਹ ਪਾਰਸ ਹੈ ਕਿੱਥੇ? ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਥੇ ਤੁਸੀਂ ਰੱਖ ਗਏ ਹੋ, ਉਥੋਂ ਲੈ ਲਓ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟੋਲ੍ਹ ਲਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਢੋਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਕ ਬੜਾ ਅਮੀਰ ਚੇਲਾ ਸੀ। ਪਠਾਣ ਸੀਗਾ। ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਮੀਰੀ ਦਾ ਬੋੜਾ ਮਾਣ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ! ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ਨੇ? ਕਹਿੰਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕਰ ਲਏ, ਹੋਰ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਲੋਚਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ, ਸਾਡਾ ਗੁਰ ਭਾਈ ਹੈ। ਜਾਹ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਇਕ ਮਰਿਆਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧੂਆਂ ਕੋਲ ਖਾਲੀ

ਹੱਥ ਜਾਣ ਵਾਲਾ, ਖਾਲੀ ਮੁੜ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਜਾ ਕੇ ਕੁਛ ਭੇਟਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕੁਛ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਥੋਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਭਾਵਨਾ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹਦੀ ਭਾਵਨਾ ਕੀ ਹੈ? ਐਉਂ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਉਹ ਘਰ ਤੋਂ ਖਾਨਦਾਨੀ ਹੀਰਾ ਪਿਆ ਸੀ ਜਿਹਨੂੰ ਕਦੇ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੱਢਦੇ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਮੇਰੇ ਗੁਰਦੇਵ ਦੇ ਗੁਰਭਾਈ ਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਵੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਆਵੇ ਕਿ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਨੇ ਬੜੇ ਧਨੀ ਆਦਮੀ ਨੇ। ਹੀਰਾ ਡੱਬੀ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਜੇਬ 'ਚ ਲਿਆ ਤੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ। ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਡੱਬੀ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀਰਾ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਹਥੇਲੀ ਤੇ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਆਹ ਲੈ ਲਓ। ਉਹ ਜੋੜੇ ਗੰਢੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ। ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਨਿਗ੍ਹਾ ਉਚੀ ਕਰੀ, ਫੇਰ ਗੰਢਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ ਅੱਛਾ, ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜੀ। ਹਾਲ ਚਾਲ ਪੁੱਛਣ ਲਗ ਗਏ। ਇਹ ਫੇਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਭੇਟਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਗੁਰਦੇਵ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਧੂਆਂ ਕੋਲ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਜਾਈਦਾ। ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਖਾਲੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਜੋ ਤੁਛ ਭੇਟਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਇਹ ਖਾਨਦਾਨੀ ਹੀਰਾ ਹੈ ਬੜੀ ਕੀਮਤ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਇਹਦੀ ਕੀਮਤ ਹੈ। ਜਣੇ ਖਣੇ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਆਮ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਇਹ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਭੇਟਾ ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦਿੱਤਾ।

ਤੀਸਰੀ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਕਿਹਾ। ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਉਹ ਹੀਰਾ ਫੜ ਲਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖ ਲਓ। ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕੋਈ ਇਥੋਂ ਚੁੱਕ ਲਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਜੋੜੇ ਗੰਢਦੇ ਸੀ, ਚਮੜਾ ਕੱਟਿਆ ਪਿਆ ਸੀ, ਉਥੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਇਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੋ ਗਿਆ ਸ਼ੱਕ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੁੱਲ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹਨੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ, ਇਹ ਹੀਰਾ ਬੜਾ ਕੀਮਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਇਸਨੂੰ ਸਾਂਭ ਲਓ। ਵੇਲੇ ਕੁਵੇਲੇ ਵੇਚ ਕੇ ਕੰਮ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਮਕਾਨ ਵੀ ਆਪ ਦਾ ਬਣ ਜਾਏਗਾ, ਹੋਰ ਵੀ ਕੰਮ ਚਲ ਜਾਣਗੇ। ਐਉਂ ਨਾ ਰੱਖੋ ਤੁਸੀਂ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆ! ਤੇਰੇ ਵਲੋਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ ਨਾ, ਅਸੀਂ ਲੈ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਿਉਂ ਗੱਲਬਾਤ ਦੱਸਦਾ

ਹੈਂ। ਆਪੇ ਸਾਂਭਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪੱਚਰਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਵਿਚੇ ਹੀ ਹੀਰਾ ਲੈ ਲਿਆ ਮੁੱਠੀ 'ਚ, ਉਹ ਕੋਲ ਹੀ ਜਿਹੜਾ ਗਿੱਠ ਕੁ ਚੌੜਾ, ਡੂੰਘਾ ਟੋਆ ਪੁੱਟਿਆ ਸੀ, ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਪੱਚਰਾਂ ਸੁੱਟੀ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ।

ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਤਾਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਮਨ ਵਿਚ ਹੀਰਾ ਬੈਠ ਗਿਆ ਕਿ ਗਿਆ ਇਹ ਤਾਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਅੰਦਰੋਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਾਧ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਨੇ, ਦੇਖੋ ਮੈਂ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਹੈ, ਝੋਪੜੀ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕੱਪੜੇ ਵੀ ਕੋਈ ਬਹੁਤੇ ਸੋਹਣੇ ਨਹੀਂ ਪਾਏ ਹੋਏ। ਮੈਂ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬੇਅੰਤ ਕੀਮਤੀ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਮਕਾਨ ਬਣਾ ਲਓ। ਚਾਹੇ ਕੁਛ ਕਰ ਲਓ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਇਥੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ। ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਦਿਲ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਮੂੰਹ ਦੇ ਉਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਆ ਗਏ ਉਦਾਸੀ ਦੇ। ਉਦਾਸ ਚਿਹਰੇ ਨਾਲ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ! ਮਿਲ ਆਏ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ। ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਖੇੜਾ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਦਾ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਰੋ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਵਿਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੋਲਣ ਵਿਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੋਹਣ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰੁਮਕਦੀ ਹੈ। ਤੂੰ ਹੁਣ ਐਨਾ ਉਦਾਸ ਕਿਉਂ ਹੈਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ। ਦੂਸਰਾ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਵੱਡੇ ਭਾਗ ਹੋਣ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਕਾਹਦੀ ਖੁਸ਼ੀ, ਮੈਂ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਸੰਤ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਹੀ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਕੀ ਗੱਲ? ਕਹਿੰਦਾ ਮਹਾਰਾਜ ਉਹ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਨੇ। ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਹੀਰਾ ਲੈ ਗਿਆ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਸੀ, ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤਾ, ਉਹਨੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਜਿਥੇ ਚਮੜੇ ਦੀਆਂ ਪੱਚਰਾਂ ਸੁੱਟਦੇ ਨੇ ਉਥੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ। ਉਹਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਨੀ ਹੈ ਸਵੇਰੇ, ਉਹ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਣੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਤਾਂ ਦੇ ਦਿਤਾ ਨਾ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਕੁਛ ਕਰਨ। ਕਹਿੰਦਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਕੋਈ ਚੰਗੇ ਥਾਉਂ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਦਾਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਕਿ ਮੇਰਾ ਦਾਨ ਇਥੇ ਲੱਗੇ ਤੇ ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੀਂ ਜਾਵਾਂ। ਮੈਂ ਇਥੇ ਪੈਸੇ ਲਾਏ ਨੇ, ਮੈਂ ਇਥੇ ਲਾਏ ਨੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਅਰੁ ਦਾਨ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈ ਧਰੈ ਗੁਮਾਨੁ॥
ਨਾਨਕ ਨਿਹਫਲੁ ਜਾਤ ਤਿਹ ਜਿਉ ਭੁੰਚਰ ਇਸਨਾਨੁ॥

ਅੰਗ - 1428

ਸੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਈ ਘਰ ਬਣ ਜਾਣੇ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਚਿੰਤਾ ਵਧ ਗਈ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ, ਘਟਣੀ ਤਾਂ ਕੀ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ! ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਵਿਗੜਿਆ, ਹਾਲੇ ਤੂੰ ਹੁਣੇ ਆਇਆ ਹੈਂ ਨਾ। ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਚੱਲ ਆਪਾਂ ਹੀਰਾ ਲਿਆਈਏ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਖਾਨ ਦੋਵੇਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਉਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ, ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ। ਗਲ ਮਿਲੇ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਗੁਰਭਾਈ ਜਦ ਮਿਲਦੇ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਧੰਨ ਭਾਗ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਆ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ। ਮੈਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੈਂ ਕਿਰਤ ਤੋਂ ਵਿਹਲਾ ਸੀ, ਕੱਪੜੇ ਲੀੜੇ ਬੁਣਨ ਤੋਂ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਕਰ ਆਈਏ। ਆਹ ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਆਏ ਸੀ?

ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜੀ।

ਕਹਿੰਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀਰਾ ਭੇਟ ਕਰਿਆ ਸੀ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਵੀ ਸੀਗਾ ਕਿ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਹੈ।

ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਿਸ ਲਹਿਜੇ 'ਚ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਕੋਈ ਸਬਕ ਦੇਣਾ ਹੈ ਇਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ।

ਕਹਿੰਦੇ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਸੀ ਮਹਾਰਾਜ।

ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ?

ਹੁਣ ਜੋ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤੀ ਉਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮਾਨ ਬਿਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ॥

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋਊ ਕਹਾਵੈ॥

ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ॥

ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਤਹ ਨਹੀ ਬਿਓਗੁ॥

ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ॥

ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ॥

ਤੈਸਾ ਮਾਨੁ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨੁ॥

ਤੈਸਾ ਰੰਕੁ ਤੈਸਾ ਰਾਜਾਨੁ॥

ਜੋ ਵਰਤਾਏ ਸੋਈ ਜੁਗਤਿ॥

ਨਾਨਕੁ ਓਹੁ ਪੁਰਖੁ ਕਹੀਐ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ॥

ਅੰਗ - 275

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ! ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਫੇਰ ਇਹ ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ। ਕਿਥੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ। ਆਹ ਕੂੜਾ ਸੁੱਟਿਆ ਸੀ ਟੋਏ 'ਚ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਦੇਖ ਲਵੋ। ਉੱਤੋਂ ਪਚਰੇ ਚਮੜੇ ਦੇ ਕੱਢ ਲਏ। ਹੇਠਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ ਕੱਢ ਲੈ।

ਕੱਢਿਆ, ਤਾਂ ਹੱਥ ਭਰ ਗਿਆ, ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਹੀਰਾ ਤਾਂ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਹੀ ਸੀਗਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਹੀਰੇ ਪਏ ਨੇ। ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ! ਆਪਣਾ ਹੀਰਾ ਲੈ ਲਓ ਤੁਸੀਂ। ਪਛਾਣ ਲਓ ਦੇਖ ਲਓ ਤੁਹਾਡਾ ਕਿਹੜਾ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪਿਆਰਿਆ! ਇਹ ਨਾਮ ਹੀਰਾ ਹੈ ਸਾਡੇ ਕੋਲ। ਇਹਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਸੀਂ ਧਾਤ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਈਏ।

*ਹਰਿ ਸੋ ਹੀਰਾ ਛਾਡਿ ਕੈ ਕਰਹਿ ਆਨ ਕੀ ਆਸ॥
ਤੇ ਨਰ ਦੋਜਕ ਜਾਹਿਗੇ ਸਤਿ ਭਾਖੈ ਰਵਿਦਾਸ॥*

ਅੰਗ - 1377

ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ! ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਸ ਕੰਚ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਨਿਗਾ ਵਿਚ ਇਹ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਹੀਰਾ ਲੈ ਜਾ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਿਆਗ ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

*ਰਵਿਦਾਸੁ ਢੁਵੰਤਾ ਢੋਰ ਨੀਤਿ ਤਿਨਿ ਤਿਆਗੀ ਮਾਇਆ॥
ਪਰਗਟੁ ਹੋਐ ਸਾਧਸੰਗਿ ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ॥*

ਅੰਗ - 487

ਗੁਪਤ ਤਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਾਧੂ। ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਛੁਪਾ ਲਏ ਆਪ ਨੂੰ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪੀਰ ਜਾ ਕੇ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਦੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਛੁਪੇ ਰਹਿ ਜਾਈਏ। ਪਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

*ਆਠ ਪਹਰ ਜਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੈ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਭਗਤੁ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀ ਛਪੈ॥ ਅੰਗ - 265*

ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਜੋੜਾ ਗੰਢ ਕੇ, ਸਾਧੂ ਨੇ ਗੰਢਾ ਲਿਆ ਤੇ ਇਕ ਕਸੀਰਾ ਜਿਸਨੂੰ ਧੋਲਾ ਆਖਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੋੜ ਕੇ ਉਥੇ ਹੀ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਸੰਤ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਗਤ ਜੀ! ਜੇ ਥੋੜਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੋਰ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਗੱਲ ਥੋੜ੍ਹੇ ਬਹੁਤੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਰੱਖ ਲਓ। ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਥੇ ਜਾ ਰਹੇ ਓਂ, ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਗੰਗਾ ਨਾਹੁਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਨੇੜੇ ਹੀ ਸੀਗਾ, ਗੰਗਾ ਦੇ ਕੰਢੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਐਉਂ ਕਰਿਓ ਸਾਡਾ ਇਹ ਕਸੀਰਾ ਭੇਟਾ ਕਰ

ਦੇਣਾ। ਪਰ ਦਿਓ ਤਾਂ ਜੇ ਹੱਥ ਕੱਢ ਕੇ ਲਵੇ। ਐਵੇਂ ਨਾ ਸੁੱਟ ਦੇਣਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਧੂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਕਦੇ ਗੱਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਅੱਜ ਤੱਕ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹੱਥ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈ ਲਵੇ। ਬੁੱਢਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ, ਚਿਤੌੜਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ! ਜੇ ਨਾ ਲਿਆ ਹੱਥ ਕੱਢ ਕੇ? ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਮੋੜ ਲਿਆਇਓ।

ਉਹ ਲੈ ਗਿਆ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਪੁਰਬ ਲੱਗਿਆ, ਕੋਈ ਫੁੱਲੀਆਂ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਠਿਆਈ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਜਿਵੇਂ ਸਮਝ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਇਹਨੇ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ, ਆਪਣੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ, ਮੁਖੀ ਸੀਗਾ। ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮੁਖੀ ਜੋ ਹੈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇਵਤਾ! ਉਹ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਗੰਗਾ ਨੂੰ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਐ ਗੰਗਾ ਮਾਈ! ਆਹ ਭਗਤ ਨੇ ਜਾਤ ਦਾ ਨਾਉਂ ਵੀ ਲਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਧੋਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਲਾਈ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਲਵੋਂ ਹੱਥ ਕੱਢ ਕੇ ਤਾਂ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਗਏ ਪਾਣੀ ਵਲ, ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਕ ਹੱਥ ਨਿਕਲਿਆ ਕੂਹਣੀ ਤੱਕ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ, ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਨੇੜੇ ਆ ਕੇ ਕਿ ਲਿਆ ਫੜਾ ਮੈਨੂੰ। ਉਹ ਫੜ ਲਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਠਹਿਰ! ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਬਾਂਹ ਫੇਰ ਬਾਹਰ ਆਈ ਤੇ ਹੱਥ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜੜਾਊ ਕੰਗਣ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਈਏ ਦਾ, ਮੋਤੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ, ਹੀਰੇ ਨਾਲ ਜਵਾਹਰਾਤ ਨਾਲ, ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ। ਕਹਿੰਦੀ ਆਹ ਭਗਤ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਈਂ ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਭੇਟਾ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਆਹ ਰਿਸ਼ਤਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਕਿ -

*ਭਗਤੁ ਭਗਤੁ ਜਗਿ ਵਜਿਆ ਚਹੁੰ ਚਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਿ ਚਮਿਰੇਟਾ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ 10/ 17*

ਚਮੜੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਚਾਰੇ ਚੱਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਲੋਕ ਉਹਨੂੰ ਭਗਤ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ।

*ਪਾਣਾ ਗੰਢੈ ਰਾਹ ਵਿਚਿ ਕੁਲਾ ਧਰਮ ਢੋਇ ਢੋਰ ਸਮੇਟਾ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ 10/ 17*

ਦੋ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਤਾਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਗੰਢਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਮਰੇ ਹੋਏ ਡੰਗਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਟਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੱਲ ਵਗੈਰਾ ਲਾਹੁਣੀ, ਡੁਡਲੀ ਵਗੈਰਾ 'ਚ ਸੁੱਟਣੇ। ਉਹ ਕੰਮ ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਕੁਲ ਦਾ ਜੋ ਧਰਮ ਸੀ ਉਹ ਉਹਨੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ।

*ਜਿਉ ਕਰਿ ਮੈਲੈ ਚੀਥੜੈ ਹੀਰਾ ਲਾਲ ਅਮੋਲੁ ਪਲੇਟਾ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ 10/ 17*

ਉਹਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਈਆਂ ਦਾ ਹੀਰਾ ਮੈਲੇ ਕੱਪੜੇ, ਟਾਕੀ ਦੇ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ।

*ਚੁੰ ਵਰਨਾ ਉਪਦੇਸਦਾ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨੁ ਕਰਿ ਭਗਤ ਸਹੇਟਾ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ 10/ 17*

ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਚੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ।

*ਨ੍ਰਵਣਿ ਆਇਆ ਸੰਗੁ ਮਿਲਿ ਬਨਾਰਸ ਕਰਿ ਗੰਗਾ ਥੇਟਾ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ 10/ 17*

ਜਦੋਂ ਸੰਗ ਨਾਹੁਣ ਆਇਆ, ਇਕ ਭਗਤ ਬਨਾਰਸ ਵਿਖੇ ਗੰਗਾ ਦੇ ਤੱਟ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਆਇਆ।

*ਕਢਿ ਕਸੀਰਾ ਸਉਪਿਆ ਰਵਿਦਾਸੈ ਗੰਗਾ ਦੀ ਭੇਟਾ।
ਲਗਾ ਪੁਰਬੁ ਅਭੀਚ ਦਾ ਡਿਠਾ ਚਲਿਤੁ ਅਚਰਜ ਅਮੇਟਾ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ 10/ 17*

ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੰਦਾ ਉਥੇ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗੰਗਾ ਮਈਆ! ਆਹ ਕਸੀਰਾ ਤੂੰ ਹੱਥ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈ, ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ।

*ਲਇਆ ਕਸੀਰਾ ਹਥਿ ਕਢਿ ਸੂਤੁ ਇਕੁ ਜਿਉ ਤਾਣਾ ਪੇਟਾ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ 10/ 17*

ਜਿਵੇਂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਗੰਗਾ। ਇਕ ਸੂਤ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਣਾ ਤੇ ਪੇਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਐਨਾ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਕਸੀਰਾ ਹੱਥ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈ ਲਿਆ।

*ਭਗਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਮਾਂ ਪਿਉ ਥੇਟਾ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ 10/ 17*

ਰਿਸ਼ਤਾ ਰੱਬ ਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮਾਂ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਸਾਧੂ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ, ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਵਲ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਚਿਤੌੜਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ ਸਿੱਧਾ ਹੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹਨੇ ਤਾਂ ਇਕ ਧੋਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਹੈ ਕੰਗਣ ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦੇ ਦੇਵਾਂ। ਉਹਨੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜੋੜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦੇਵੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਆਏਗਾ। ਬੇਈਮਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਮਾਇਆ ਨੇ ਡੰਗ ਮਾਰ ਦਿਤਾ।

ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਆਪਾਂ ਵੇਚ ਦੇਈਏ ਇਹਨੂੰ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਵੇਚਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਮੈਂ ਪਾਵਾਂਗੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਤੂੰ ਪਾਏਂਗੀ, ਆਪਾਂ ਫੜੇ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਪੁੱਛਣਗੇ ਕਿ ਕਿਥੋਂ ਲਿਆਇਆ ਹੈ? ਮੈਂ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਚ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀਮਤੀ,

ਫਸ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਤੇ ਉਹ ਆਪੇ ਇਨਾਮ ਦਏਗਾ, ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦੇਵਾਂਗਾ ਸਾਰੀ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੰਗਣ ਲੈ ਕੇ ਚਿਤੌੜਗੜ੍ਹ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਗਿਆ ਸੀ ਗੰਗਾ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਕਸੀਰਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਹਦੇ ਬਦਲੇ ਗੰਗਾ ਮਈਆ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਬੜੀ ਮੇਰੇ ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਖਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਰਾਹ 'ਚ ਬੇਈਮਾਨ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਕਾਬਲ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਰੱਖੋ। ਮੈਨੂੰ ਜੋ ਕੁਛ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੇ ਦਿਓ, ਇਨਾਮ ਕਰਾਮ। ਰਾਜਾ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ, ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਦਿਖਾਇਆ। ਰਾਣੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੱਚ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਨਹੀਂ ਦੂਜਾ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਹੋਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੁਲਾ ਲਿਆ, ਫਸ ਗਿਆ ਉਥੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੂੰ ਕਿਤੋਂ ਚੋਰੀ ਕਰਿਆ ਹੈ। ਬੇਬੇਰੀਆਂ ਸੌਹਾਂ-ਸੁਗੰਧਾਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਗੰਗਾ ਮਈਆ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਗੰਗਾ ਮਈਆ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਐਨੀ ਨੇੜਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਾਹ ਫੇਰ ਹੁਣ ਜਾ ਕੇ ਹੋਰ ਲੈ ਕੇ ਆ। ਹੁਣ ਕਿਥੋਂ ਲਿਆਵੇ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਸਜ਼ਾਏ ਮੌਤ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਤੂੰ ਧੋਖਾ ਕਰਿਆ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ। ਜਾਹ ਜਾ ਕੇ ਦੂਜਾ ਕੰਗਣ ਵੀ ਲੈ ਕੇ ਆ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਮੋਹਲਤ ਦੇ ਦਿਓ। ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮੋਹਲਤ ਦਿਤੀ। ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਆ ਕੇ ਢਹਿ ਪਿਆ। ਭਗਤ ਜੀ ਮੈਂ ਬੇਈਮਾਨ ਬੰਦਾ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਕਸੀਰਾ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਗੰਗਾ ਮਈਆ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਕੰਗਣ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਬੇਈਮਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿਤਾ। ਮੈਂ ਉਹ ਦੇ ਦਿਤਾ ਚਿਤੌੜਗੜ੍ਹ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਰਾਣੀ ਖਹਿੜੇ ਪੈ ਗਈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਦੂਜਾ ਵੀ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਦੂਜਾ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਵਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾ ਲਓ। ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਸਦਾ ਹੀ ਭੁੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਸ਼ਰਧਾ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ।

ਜਦੋਂ ਬਹੁਤ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰੀਆਂ ਤਾਂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਸੀ ਪੱਥਰੀ ਦੇ ਥੱਲੇ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਭਿਉਂ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਚਮੜੇ ਨੂੰ ਤੇ ਨਰਮ ਕਰਕੇ ਜੋੜਾ ਗੰਢ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਪੱਥਰੀ ਚੁੱਕ ਦਿਤੀ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਚੁੱਕ

ਕੇ ਇਹਦੇ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਲੈ। ਜਦ ਹੱਥ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਹੱਥ ਭਰ ਗਿਆ ਕੰਗਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਤੋਂ ਇਕ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਕਿੰਨੇ ਲੈਣੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਕੋ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਲੈ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਦਿਤਾ। ਰਾਣੀ ਕਹਿੰਦੀ ਸੱਚ-ਸੱਚ ਦੱਸ ਕਿਥੋਂ ਲਿਆਇਆ ਹੈਂ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਣੀ ਸਾਹਿਬ! ਮੈਂ ਬੂਠ ਕੀ ਬੋਲਣਾ ਹੈ, ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਭਗਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਹੈ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਦਾ। ਚਮਾਰ ਜਾਤੀ ਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਛੂਤ-ਛਾਤ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਜੇ ਇਸ ਵਕਤ ਹੈ ਕੋਈ ਪੂਰਾ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਹਨ। ਰਾਣੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਜਾਗ ਪਈ। ਰਾਣੇ ਤੋਂ ਉਸਨੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲਈ। ਉਹਨੇ ਜਾ ਕੇ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਵਾਸਤੇ ਖਰਚ ਲਿਆ, ਬੰਦੇ ਲਏ, ਡੋਲੀਆਂ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਲਏ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੀ-ਕਰਦੀ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਸਾਰੇ ਫੋਕੇ ਦੇਖੇ। ਅੰਦਰੋਂ ਖਾਲੀ ਪਏ ਸੀ।

ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਜਦੋਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸੁਣੇ ਤਾਂ -

ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੁਮ ਨਾਹੀ.....॥

ਅੰਗ - 339

ਉਹ ਅੰਦਰ ਘਰ ਕਰ ਗਏ, ਹਿਰਦਾ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ।

ਕਬੀਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਰਮੇ ਬਾਹਿਆ ਬਾਨੁ ਜੁ ਏਕੁ॥

ਲਾਗਤ ਹੀ ਭੁਇ ਗਿਰਿ ਪਰਿਆ ਪਰਾ ਕਰੇਜੇ ਛੇਕੁ॥

ਅੰਗ - 1374

ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਆਈ ਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਮੇਰੀ ਝੋਲੀ ਨਾਮ ਪਾ ਦਿਓ। ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਣੀ! ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜਾਤ ਦਾ ਭਰਮ ਹੈ ਅਜੇ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਉਠਦੀ, ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਸਭ ਆਸਰੇ ਛੱਡ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰ ਤੇ ਆਈ ਹਾਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ। ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿਤੀ। ਰਾਣੀ ਮਸਤ ਹੋ ਗਈ, ਰੰਗ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਉਥੇ ਲੱਗ ਗਏ। ਸਾਰਾ ਹੀ ਧਨ ਜਿੰਨਾ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜਾਂ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਇਹਦੇ ਮੰਦਰ ਬਣਾ ਲਓ, ਇਹਦਾ ਆਹ ਬਣਾ ਲਓ, ਆਹ ਕਰ ਲਓ। ਕਿਉਂਕਿ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ,

ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮੰਦਰ ਬਣਾਓ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਠਹਿਰਣ ਵਾਸਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰੋ। ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਭੁੱਖੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਠਹਿਰਣ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਸੋ ਭੇਟਾ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਚਲ ਗਈ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਈਆ ਰਾਣੀ ਨੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਹੱਕ ਸਾਡਾ ਸੀ, ਦੇ ਦਿਤਾ ਰਵਿਦਾਸ ਨੂੰ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਹਮਣਾ ਦਾ ਜੱਥਾ ਬਣਿਆ ਤੇ ਚਿਤੌੜਗੜ੍ਹ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਰਾਜਨ! ਤੁਸੀਂ ਮਰਿਆਦਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਓਂ ਕਿ ਮਰਿਆਦਾ ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ਓਂ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਨੇ ਹੀ ਮਰਿਆਦਾ ਤੋੜ ਦਿਤੀ ਫੇਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ?

ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਹਾਡੀ ਰਾਣੀ ਨੇ ਚਮਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਛੋਹਣਾ ਹੀ ਬੜਾ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਲੰਗਰ ਦੇ ਜੂਠੇ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਬੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਹੁਣ ਦੱਸੋ ਧਰਮ ਕਿਥੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਕਿਵੇਂ ਸੋਧ ਹੋਏਗੀ ਤੇ ਸਾਰਾ ਧਨ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਧਨ ਤੇ ਸਾਡਾ ਹੱਕ ਸੀ ਕਿ ਉਹਦਾ ਸੀ? ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰ ਦਿਤੀ।

ਰਾਣੀ ਮਹਿਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛ ਲੈਣ ਦਿਓ। ਪਿਆਰ ਬਹੁਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗਿਆ, ਉਹ ਭਜਨ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਚਿਹਰੇ ਤੇ, ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਪਈ ਰਾਣੇ ਦੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰਾਂ। ਜਦੋਂ ਸਮਾਧੀ ਤੋਂ ਉਥਾਨ ਹੋਈ, ਕੀਰਤਨ ਉਹਨੇ ਬੰਦ ਕਰਿਆ। ਉਹਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਮਹਾਰਾਣੀ ਸਾਹਿਬ! ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਆਈ ਹੈ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਰੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਕਾਹਦੀ?”

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਪੰਡਤ ਆਏ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਾਸ਼ੀ ਤੋਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਰਵਿਦਾਸ ਚਮਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਚਮਾਰ ਨਾ ਕਹੋ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਦੀ ਕੋਈ ਜਾਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ॥

ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ॥ਅੰਗ - 273

ਦੇਖੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਾਲਮੀਕ ਦੀ ਕਿੱਤੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰੀ।

ਰੇ ਚਿਤ ਚੇਤਿ ਚੇਤ ਅਚੇਤ॥

ਕਾਰੇ ਨ ਬਾਲਮੀਕਹਿ ਦੇਖ॥

ਅੰਗ - 1124

ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਜੱਗ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ, ਚੰਡਾਲ ਸੀਗਾ ਬਾਲਮੀਕ, ਆਪ ਉਸ ਬਾਲਮੀਕ ਚੰਡਾਲ ਦੀਆਂ ਜੂਠੀਆਂ ਪੱਤਲਾਂ ਚੁੱਕੀਆਂ। ਚਰਨ ਧੋਤੇ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉਚਾ ਕਰਕੇ ਬਿਠਾਇਆ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਜਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਜਾਤ ਨਾਲੇ ਬਣਾਈ ਸੰਸਾਰ ਨੇ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੂਨ ਹੈ, ਉਚੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੁੱਧ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਖੂਨ ਹੈ। ਸੋ ਜਾਤ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਆਏ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਹੈ ਪੈਸੇ ਦੀ। ਤੁਸੀਂ ਪੈਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ, ਨੱਠ ਜਾਣਗੇ। ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ। ਪੂਜਾ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਾਂ ਫੇਰ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ ਦੁਬਾਰਾ, ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਛ ਦੇ ਦਿਓ।”

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਛਣਾ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਦੇ ਦਿਤੀਆਂ, ਚਲੇ ਗਏ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਣੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਜਾਗ ਪਿਆ। ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਾਂ ਇਕ ਸਮਸ਼ਟ ਯੱਗ ਕਰੀਏ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਈਏ, ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੋਂ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਈਏ।

ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਯੱਗ ਦਾ ਨਿਉਂਦਾ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਗਈ ਰਾਣੀ, ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੇਟਾ! ਇਹ ਜਾਤ ਅਭਿਮਾਨੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਹਿਣਗੇ ਮੇਰੇ ਜਾਣ ਦੇ ਨਾਲ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਯੱਗ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੁੱਖ ਪੈਦਾ ਹੋਏਗਾ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਨੂੰ ਮਾੜੇ ਅਰ ਚੰਗੇ ਦਾ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਚੰਗਾ ਕਹੀ ਜਾਣ ਮਾੜਾ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਾੜਾ ਕਹੀ ਜਾਣ, ਜੇ ਮੇਰਾ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਪਰਵਾਹ। ਇਹ ਤਾਂ ਨਕਾਰੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ, ਨਿੰਦਕਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਤੁਸੀਂ ਡਰੋ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਚਰਨ ਪਾਓ ਆਪ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਹੋ। ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ।

ਬੇਨਤੀ ਮੰਨ ਲਈ ਗਈ। ਯੱਗ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਮਿਥੀ ਗਈ, ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੋਂ ਨਿਉਂਤੇ ਦਿਤੇ ਗਏ। ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਵੀ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਯੱਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਯੱਗ ਤਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਾ ਸੀ ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਵਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਆਪਣੇ ਵੀ ਮਰਿਆਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਨਹੀਂ ਲਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਲੰਗਰ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦਾ।

ਪੰਗਤਾਂ ਲੱਗ ਗਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ, ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਆ ਕੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਬੈਠੇ, ਉਚੇ ਆਸਣ ਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਲੋਕ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਉਠ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਜਨ! ਤੂੰ ਸਾਰੀ ਮਰਿਆਦਾ ਤੋੜ ਦਿਤੀ। ਛੋਟੀ ਜਾਤ ਦੇ ਨੂੰ ਤੂੰ ਉਚਾ ਬਿਠਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਇਹਨੂੰ ਤੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਭੋਗ ਲਵਾਏਂਗਾ। ਗੁਰੂ ਪੂਜਾ ਕਰੇਂਗਾ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਤੇਰੇ ਯੱਗ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਜਨ! ਤੁਸੀਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਰੱਖੋ, ਮੇਰਾ ਨਾ ਧਿਆਨ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕ ਲਵਾਂਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਨਾ ਜਿੰਦ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ ਜਾ ਕੇ, ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾ ਲਓ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਜਿਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਸੀ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਣੀ ਤੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਬੜਾ ਹੀ ਖੇਦ ਆਇਆ ਕਿ ਅਫਸੋਸ! ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਪੰਗਤਾਂ ਲਾ ਲਓ, ਪੰਗਤਾਂ ਲਾ ਲਈਆਂ। ਪੰਗਤਾਂ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਥਾਲੀਆਂ ਜਾਂ ਪੱਤਲਾਂ ਜੋ ਕੁਛ ਵੀ ਸੀ ਵਰਤਾ ਦਿਤਾ। ਉਹਦੇ ਉਪਰ ਮਠਿਆਈਆਂ, ਹੋਰ ਜਿੰਨੇ ਖਾਣੇ ਸੀ ਪਰੋਸ ਦਿਤੇ। ਜਦੋਂ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪਰੋਸਦੇ ਨੇ, ਮਰਿਆਦਾ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਕਰਦਾ।

ਸ਼ੁੱਧ ਜੋ ਲੰਗਰ ਨੇ, ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਉਣ ਵੇਲੇ ਕੀਰਤਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਵਰਤ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਓਨਾ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਖਾਂਦਾ, ਜਿਸ ਵਕਤ ਹੁਕਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਛਕੋ ਭਾਈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੁਖ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਓਨਾ ਚਿਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਭਜਨ, ਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਿਥੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਥੇ ਜਿਹੜਾ ਲੰਗਰ ਹੈ ਦੂਸ਼ਿਤ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਇਹ ਮਰਿਆਦਾ ਨਾ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਰਤਾਅ ਦਿਤਾ, ਵਰਤਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਛਕੋ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੀ ਕੌਤਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਲ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਦੋ ਦੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ-ਇਕ ਰਵਿਦਾਸ ਆ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਐਸਾ ਕੌਤਕ ਰਚਿਆ, ਦੋ-ਦੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਬਹਿ ਗਿਆ। ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਹੱਥ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਹੱਥ ਪਿਛੇ ਨੂੰ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਤੁਸੀਂ ਖਾਂਦੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ?

ਕਿਉਂਕਿ ਐਸੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜੀ ਨੇ ਭਗਤ ਦੀ

ਉਸਤਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਰਚ ਦਿਤੀ।

ਅਪੁਨੇ ਸੇਵਕ ਕੀ ਆਪੇ ਰਾਖੈ ਆਪੇ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ॥

ਜਹ ਜਹ ਕਾਜ ਕਿਰਤਿ ਸੇਵਕ ਕੀ ਤਹਾ ਤਹਾ ਉਠਿ ਧਾਵੈ॥

ਅੰਗ - 403

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਰੱਬ ਵਸ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਗਿਆਨ, ਨਾ ਧਿਆਨ, ਨਾ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ, ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ, ਜੇ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਪਿਆਰ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਮੇਰੇ ਦਾਸ ਨੇ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਨੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਂ। ਓਤ ਪੋਤ ਹਾਂ ਅਸੀਂ। ਉਹ ਮੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਮੇਰਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਮੋੜ ਦਿੰਦੇ ਨੇ।

ਮੇਰੀ ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਛੁਡਾਵੈ ਬਾਂਧੈ ਭਗਤੁ ਨ ਛੁਟੈ ਮੋਹਿ॥

ਏਕ ਸਮੈ ਮੇ ਕਉ ਗਹਿ ਬਾਂਧੈ ਤਉ ਫੁਨਿ ਮੇ ਪੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਇ॥

ਅੰਗ - 1252

ਨਿਰਾਕਾਰ ਤੋਂ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਹੋਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਯੱਗ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਰਾਜੇ ਪੁਛਿਆ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਛਕਦੇ। ਤਾਂ ਇਕ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਬੈਠੇ ਨੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਛਕਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਨੇ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਛਕਦੇ? ਉਹ ਵੀ ਉਠ ਖੜ੍ਹੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਵੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਰਾਜਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਰਵਿਦਾਸ ਤਾਂ ਇਕ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਚਲੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਪੰਚਾਇਤ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਵਾਂ। ਪੰਚ ਲਏ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ। ਆਪ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਗੱਲ ਭਾਈ? ਹੋ ਗਿਆ ਯੱਗ ਸੰਪੂਰਨ। ਕਹਿੰਦਾ ਮਹਾਰਾਜ ਕਾਹਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਹਿਮ ਪੈ ਗਿਆ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਛਕ ਰਹੇ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਇਥੇ ਬੈਠੇ ਨੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਹੱਸ ਪਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਇਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਲੀਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਐਸੀ ਲਾਲ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਕਉਨੁ ਕਰੈ॥

ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੁ ਗੁਸਈਆ ਮੇਰਾ ਮਾਥੈ ਛੜੁ ਧਰੈ॥

ਜਾ ਕੀ ਛੋਤਿ ਜਗਤ ਕਉ ਲਾਗੈ ਤਾ ਪਰ ਤੁਹੀ ਢਰੈ॥

ਨੀਚਹ ਉਚ ਕਰੈ ਮੇਰਾ ਗੋਬਿੰਦੁ ਕਾਹੂ ਤੇ ਨ ਡਰੈ॥

ਨਾਮਦੇਵ ਕਬੀਰੁ ਤਿਲੋਚਨੁ ਸਧਨਾ ਸੈਨੁ ਤਰੈ॥

ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸੁ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੇ ਸਭੈ ਸਰੈ॥

ਅੰਗ - 1106

ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਾਪਸ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਭੁੱਲ ਮੰਨੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਰਵਿਦਾਸ ਵਲ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਦੋਸ਼ ਹੈ। ਭੁੱਲ ਮੰਨੋ, ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਗਲਤੀ ਦੀ ਮਾਫੀ ਮੰਗੋ। ਲਿਆਓ, ਇੱਜ਼ਤ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਜਾ ਕੇ। ਮੁਖੀ-ਮੁਖੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਜਾ ਕੇ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਮੇਰੀ ਛੂਤ ਲਗ ਜਾਏਗੀ ਤੁਹਾਨੂੰ, ਭਿੱਟੇ ਜਾਵੋਂਗੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਜਿਹਦੇ ਵਲ ਭਗਵਾਨ ਆਪ ਹੋ ਗਿਆ, ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਚੱਲੋ ਤੇ ਯੱਗ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕੋ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ -

ਹਰਿ ਕਾ ਭਗਤੁ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀ ਛਪੈ॥ ਅੰਗ - 265

ਸੋ ਅੱਜ ਉਸ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਹੈ। ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਮਨਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਇਕ ਬੜਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੋਈ ਸੁੰਨ ਮੁੰਨ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪੇਖਤ ਸੁਨਤ ਸਦਾ ਹੈ ਸੰਗੇ ਮੈ ਮੂਰਖ ਜਾਨਿਆ ਦੂਰੀ ਰੇ॥

ਅੰਗ - 612

ਉਹ ਤਾਂ ਸਭ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ ਭੁੱਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਸੇਧ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਭਜਨ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿਓ, ਨਾਮ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿਓ, ਗੱਲਾਂਬਾਤਾਂ ਨਾਲ ਰੱਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹਾਂ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਸੱਚੇ ਹੋ ਕੇ, ਪਿਆਰ ਪਾਓ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ। ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣ ਕੇ, ਨਿਗੁਰੇਪਣ ਦੀ ਲਾਹਨਤ ਦੂਰ ਕਰੋ। ਸ਼ਰਾਬਾਂ, ਕਬਾਬਾਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੋ। ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ ਜਿਹੜੀ ਬਹੁਤ ਮਾਰੂ ਹੈ, ਈਰਖਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸੱਚੀ ਮੁਚੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਓ, ਅਜੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਵਿਗੜਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਅਜਹੂ ਕਛੁ ਬਿਗਰਿਓ ਨਹੀ ਜੋ ਪੁਭ ਗੁਨ ਗਾਵੈ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਭਜਨ ਤੇ ਨਿਰਭੈ ਪਦੁ ਪਾਵੈ॥

ਅੰਗ - 726

ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ

ਸੁਰਤਿਆ ਉਪਜੈ ਚਾਉ

(ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਕੀਤੇ ਬਚਨ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਹੁਕਮਨਾਮਾ

ਬਿਲਾਵਲ ਮਹਲਾ ੫॥
ਭੁਲੇ ਮਾਰਗੁ ਜਿਨਹਿ ਬਤਾਇਆ॥
ਐਸਾ ਗੁਰੁ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਇਆ॥੧॥
ਸਿਮਰਿ ਮਨਾ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਚਿਤਾਰੇ॥
ਬਸਿ ਰਹੇ ਹਿਰਦੈ ਗੁਰ ਚਰਨ ਪਿਆਰੇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਕਾਮਿ ਕ੍ਰੋਧਿ ਲੋਭਿ ਮੋਹਿ ਮਨੁ ਲੀਨਾ॥
ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਮੁਕਤਿ ਗੁਰਿ ਕੀਨਾ॥੨॥
ਦੁਖ ਸੁਖ ਕਰਤ ਜਨਮਿ ਫੁਨਿ ਮੁਆ॥
ਚਰਨ ਕਮਲ ਗੁਰਿ ਆਸ੍ਰਮੁ ਦੀਆ॥੩॥
ਅਗਨਿ ਸਾਗਰ ਬੁਝਤ ਸੰਸਾਰਾ॥
ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਪਕਰਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਨਿਸਤਾਰਾ॥੪॥੩॥੮॥

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ!

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ॥
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਆਪ ਹਰੀ ਜਸ ਸਰਵਣ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਕਿਰਪਾ ਹੋ ਗਈ, ਉਸ ਨੇ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਅਖੀਰਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਫੇਰ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਅੱਗ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਗੋਤੇ ਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਐਨੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬਾਹ ਫੜ ਕੇ ਕੱਢ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਰਸਤੇ ਪੈ ਕੇ ਅਸੀਂ ਭੁੱਲ ਗਏ ਸੀ? ਫੇਰ ਅੱਗ ਦਾ ਸਾਗਰ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਬਾਹ ਫੜੀ? ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਬੜੇ ਸੁਖਾਲੇ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਉੱਤੇ ਸਾਡਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ, ਅੱਖੇ ਤੋਂ ਅੱਖਾ ਰਸਤਾ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਜ ਦਾ ਇਨਸਾਨ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਦੇ ਤਾਰੇ ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਰਾਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਚਾਹੇ ਧੁੰਦ ਹੋਵੇ, ਬੱਦਲ ਹੋਣ, ਆਪਣੇ ਸਹੀ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡੁਬਕਣੀਆਂ ਕਿਸਤੀਆਂ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਗੋਤਾ ਮਾਰ ਕੇ ਜਿਥੇ ਜਾਣਾ

ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਉਥੇ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਬੜੇ ਸੁਖਾਲੇ ਸਾਧਨ ਹੋਏ ਹੋਏ ਨੇ ਰਾਹ ਟੋਲਣ ਦੇ ਉਤਰੀ ਧਰੂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦੇ ਨੇ ਕੰਪਾਸ ਦੁਆਰਾ ਤੇ ਡਿਗਰੀਆਂ ਮਿਣ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕੀ ਏਸ ਤੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਔਖਾ ਰਸਤਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਂ ਭੁੱਲ ਗਏ ਜਿਹੜਾ ਰਾਹ ਸਾਨੂੰ ਲੱਭਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਤੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਜੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਅੱਖਰ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਤੈਨੂੰ ਅਰਬਾਂ ਖਰਬਾਂ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਭੁੱਲੇ ਫਿਰਦੇ ਨੂੰ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰਦੇ ਨੂੰ, ਰੋਂਦੇ-ਕੁਰਲਾਂਦੇ ਨੂੰ, ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਨੂੰ ਤੇ ਭੁੱਲ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਤੂੰ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਾ ਵੜਦਾ ਹੈਂ -

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ॥

ਅੰਗ - 176

ਕੀੜੇ ਤੇ ਪਤੰਗਿਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵੜਦਾ ਹੈਂ, ਹਾਥੀ, ਹਿਰਨ, ਬਲਦ, ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ, ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਭਟਕ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਭਟਕ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਕੋਈ ਕਿਨਾਰਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਕਿੰਨੇ ਚੱਕਰ ਖਾ ਚੁਕਿਆਂ ਹੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਸੰਮਤ ਵਿੱਚ ਦੁਨੀਆਂ ਬਣੀ ਹੈ, ਐਨਾ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਏਸ ਨੂੰ ਬਣੀ ਨੂੰ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਗਿਣਤੀ ਰਖੀ ਹੋਵੇ ਫੇਰ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਲੇਕਿਨ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ-

ਜਾ ਕਰਤਾ ਸਿਰਠੀ ਕਉ ਸਾਜੇ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਸੋਈ॥

ਅੰਗ - 4

ਕਦੋਂ ਪਸਾਰਾ ਹੋਇਆ? ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ? ਕੰਮਪਿਊਟਰ ਦੇ ਨਾਲ ਉਮਰਾਂ ਮਿਣਦੇ ਨੇ ਕਿ ਆਹ ਧਰਤੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ। ਧਰਤੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁ ਨੇ, ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਦੇਖੀਂ ਕਿਤੇ ਗਿਣਨ ਨਾ ਲੱਗ ਜਾਈਂ ਜਿਥੇ ਜਾ ਕੇ ਰੁਕ ਜਾਏਗਾ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਫੇਰ ਨੇ -

ਲੇਖਾ ਹੋਇ ਤ ਲਿਖੀਐ ਲੇਖੈ ਹੋਇ ਵਿਣਾਸੁ॥

ਅੰਗ - 5

ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਤੇ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਅਸੀਂ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਬਣਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਐਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੱਲ ਨਿਬੜਦੀ ਹੈ ਕਿ -

*ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਬਹੁਤੇ ਜੁਗ ਹਾਰਿਓ ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਲਹੀ॥
ਨਾਨਕ ਕਹਤ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀ॥*
ਅੰਗ - 631

ਬਹੁਤ ਜੁੱਗਾਂ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦੇ-ਘੁੰਮਦੇ ਨੂੰ ਤੈਨੂੰ ਹੁਣ ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਮਿਲ ਗਈ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ, ਰਸਤਾ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਦੇਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਐਨੀ ਕੀਮਤੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਤੈਨੂੰ, ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਤੂੰ ਦੇਹੀ ਹੀ ਬਣ ਗਿਆ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਹ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ, ਇਹ ਪੱਕਾ ਕਰ ਲਿਆ ਫੇਰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਹੁਣ ਵਾਰੀ ਆ ਗਈ ਤੇਰੀ -

*ਮਿਲ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ॥
ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ॥* ਅੰਗ - 176

ਰਾਹ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਲੱਭਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਹੈ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਾਰਾਜ ਫਾਸਲਾ ਕਿੰਨਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਫਾਸਲਾ ਗਿਣਿਆ ਮਿਣਿਆ ਤਾਂ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਐਨਾ ਸੂਕਸ਼ਮ ਫਾਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਤੁਹਾਡੇ ਫਾਸਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਪਰ ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਵੀ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ -

ਭਾਂਬੀਰੀ ਕੇ ਪਾਤ ਪਰਦੇ ਬਿਨੁ ਪੇਖੇ ਦੁਰਾਇਓ॥
ਅੰਗ - 624

ਭਾਂਬੀਰੀ ਦਾ ਫੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦਾ ਪਤਲੇ ਤੋਂ ਪਤਲਾ ਕਾਗਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਅਲੰਕਾਰਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੇਵਲ ਅਨੁਮਾਨ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਪਤਲਾ ਪੜਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੈਨੂੰ ਹੁਣ ਰਸਤੇ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦਿੰਦਾ, ਰਸਤੇ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ ਆ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇੱਕ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਹੁਣ ਖੁੰਝ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੁੜ ਕੇ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਚਲਿਆ ਜਾਏਗਾ -

*ਇਸੁ ਪਉੜੀ ਤੇ ਜੋ ਨਰ ਚੁਕੈ
ਸੋ ਆਇ ਜਾਇ ਦੁਖੁ ਪਾਇਦਾ॥* ਅੰਗ - 1075

ਨਾਲ ਦੁਖ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਸੋ ਇਸ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਹਨੇਰਾ ਹੈ ਜਬਰਦਸਤ। ਜੇ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹਨੇਰਾ ਸੂਰਜ, ਚੰਦ, ਤਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਟੋਹ ਲਾ ਕੇ ਚਲ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਐਨ ਹਨੇਰ ਘੁੱਪ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਸੁਝਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ, ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਲਭਦਾ

ਹੈ, ਨਾ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਲੱਭਦਾ ਹੈ, ਬਥੇਰਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਣੀ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰੋਸ਼ਨੀਆਂ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾ ਸਕਣਗੀਆਂ।

*ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ ਸੂਰਜ ਚੜਹਿ ਹਜਾਰ॥
ਏਤੇ ਚਾਨਣ ਹੋਦਿਆਂ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ॥*

ਅੰਗ - 463

ਸੈਂਕੜੇ ਹੀ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਘੋਰ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਖਾਈਆਂ ਹੀ ਖਾਈਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ, ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਖਾਈਆਂ ਨੇ, ਇੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜੀਵ ਗਿਰਦਾ ਹੈ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਭਟਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰਸਤਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਆ ਜਾਵੇ, ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵੇ ਚਾਨਣਾ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਫੇਰ ਇਹ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਡੁੱਬ ਰਹੇ ਸੀ, ਗੋਤੇ ਖਾ ਰਹੇ ਸੀ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਦਾ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦਇਆ ਆਈ ਉਸ ਨੇ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਖਿੱਚ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਮਹਾਨ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਮੰਜ਼ਲ-ਏ-ਮਕਸੂਦ (ਟਿਕਾਣੇ) ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ।

ਸੋ ਐਸੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਸਤਾ ਪਿਆ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਰਸਤੇ ਤੇ ਕੋਈ ਤੁਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਭੁਲਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

*ਨਉ ਘਰ ਦੇਖਿ ਜੁ ਕਾਮਨਿ ਭੂਲੀ
ਬਸਤੁ ਅਨੂਪ ਨ ਪਾਈ॥*

ਅੰਗ - 339

ਨੋ ਜਿਹੜੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੁੱਟੇ ਗਏ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਲੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਰੂਪ ਤਕਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਬਿਗਾਨੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਖਿੱਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਚੰਗੀ ਵੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਮਾੜੀ ਵੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੇਖਦਾ ਹੀ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਨੇਮਾ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਫਿਲਮ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਐਸੇ ਸੀਨ (ਦ੍ਰਿਸ਼) ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਦਰਦਨਾਕ ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਦੀ ਲੀਨਤਾ ਐਨੀ ਜਬਰਦਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੰਝੂ ਸੁਟਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਰੋਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਾੜਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਗਲਤ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 25 ਤੇ)

ਦਿਸ਼ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਾਮੁਕ (ਦਿਸ਼) ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਕੇ ਓਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਸ ਦੇ ਉੱਤੇ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਅੱਖਾਂ ਨੇ ਏਸ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਨਾ ਇਸ ਨੂੰ ਰਜ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਅਸਰ ਸਰੀਰ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਤੇ ਅਸਰ ਪੈ ਕੇ ਹੋਰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਗਲਤ ਗਾਣੇ, ਭੁਲਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ-ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਭੁਲਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਰੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਜੋ ਕਰਮ ਇੰਦਰੇ ਤੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਭੁੱਲਦਾ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ॥
ਅੰਗ - 954

ਨੋ ਦਰਵਾਜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਸਾਡੀ ਸੁਰਤ ਹੈ, ਅਖੀਰ ਨਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਵਾਜਿਆਂ ਵਿਚੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ। ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਨੂੰ ਸਦੀਆਂ ਬੀਤ ਗਈਆਂ, ਕਰੋੜਾਂ-ਅਰਬਾਂ-ਖਰਬਾਂ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ ਲੇਕਿਨ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਇਹ ਜਾਂਦਾ ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਅਨੂਪ ਵਸਤੂ ਦਾ ਭੰਡਾਰਾ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਹ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬੜੀਆਂ ਭਾਰੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੇ, ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਲੀ ਤੇ ਖੇਲਣਾ ਹੈ ਐਨਾ ਹੀ ਔਖਾ ਇਹ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਲਗਾਤਾਰ ਸੰਗਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਚਨ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਫੇਰ ਮੰਨਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਆਵੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਨ ਦੀ ਆਵੇ, ਫੇਰ ਮੰਨਣ ਦੀ ਆਵੇ, ਮੰਨਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਇਹ ਖੋਜ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਨਾ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਨਾ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਵਿਸ਼ਾ ਜੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਇਥੇ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੀ ਅੱਖਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ -

ਭੁਲੇ ਕਉ ਗੁਰਿ ਮਾਰਗਿ ਪਾਇਆ॥ ਅੰਗ - 864

ਭੁੱਲਿਆ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ? ਜੇ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਕੇ ਵੇਖੀਏ ਕਿ ਹੈਂ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਪੈਰ ਪੈਰ ਤੇ ਭੁੱਲਿਆ ਪਿਆ ਹਾਂ, ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਭੁੱਲ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਏਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ, ਬਾਹ ਫੜਦਾ ਹੈ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਕੇ। ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਿਚ ਮਿਕਨਾਤੀਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਚਮਕ ਪੱਥਰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਲੋਹੇ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਟੁਕੜਿਆਂ

ਨੂੰ। ਵੱਡਾ ਚਮਕ ਪੱਥਰ (ਚੁੰਬਕ) ਖਿੱਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਹਨ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਖਿੱਚ ਕੇ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਬਣੇ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਲਏ, ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਫੇਰ ਕਮਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੇ। ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇ, ਨਹੀਂ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਮਹਾਨਤਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਸੁੱਤਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਤਾਰਿਆਂ ਕਰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਕਿਸੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਕਿਨਾਰਾ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਅਟਕਲ ਪੱਚੂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਉਸ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਸੰਜਮ ਰੱਖੀਏ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਰਸਤੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਤੁਰਦੇ ਜਾਈਏ।

ਸੋ ਜਦੋਂ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਅੰਦਰ ਮਨ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਰਸਤਾ ਲੱਭ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰਸਤਾ ਲੱਭਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸਾਰੀਆਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਜੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ -

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ॥
ਅੰਗ - 954

ਉਸ ਦੀ ਦੇਲੀ ਤੇ ਪੈਰ ਧਰਨ ਜੋਗੇ ਅਸੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਥੇ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ .....॥ ਅੰਗ - 954

ਲੇਕਿਨ ਪਹਿਲਾਂ -

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ॥
ਅੰਗ - 954

ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਲੀਨਤਾ ਏਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਅੰਦਰ ਰਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਬਿਜਲਈ ਤਰੰਗਾਂ ਨਹੀਂ ਉਠਦੀਆਂ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਓਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਕਪਾਟ ਨਹੀਂ ਖੁਲਿਆ ਕਰਦੇ। ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨੇ-

ਦੁਖੁ ਦਰਵਾਜਾ ਰੋਹੁ ਰਖਵਾਲਾ
ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਦੁਇ ਪਟ ਜੜੇ॥
ਮਾਇਆ ਜਲੁ ਖਾਈ ਪਾਣੀ ਘਰੁ ਬਾਧਿਆ

ਸਤ ਕੈ ਆਸਣਿ ਪੁਰਖੁ ਰਹੈ॥

ਅੰਗ - 877

ਪਤਾ ਤਾਂ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸਾਨੂੰ ਕਿ ਦੁੱਖ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ। ਦੁੱਖਾਂ ਤੇ ਫਤਹਿ ਕਰਕੇ, ਦੁੱਖ ਤੇ ਸੁਖ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਜਾਣ ਕੇ ਇਥੋਂ ਲੰਘ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਫੇਰ 'ਰੋਹ' ਹੈ ਅੱਗੇ, ਹੱਦ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਕ੍ਰੋਧ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਮਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਅਸੀਂ ਓਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਲੰਘ ਗਏ। ਹੁਣ ਆਸ਼ਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨਹੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹਦੇ, ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਅੰਦੇਸ਼ੇ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਆਸ਼ਾਵਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਮਰਦੇ ਦਮ ਤੱਕ, ਮਰਦੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਆਸ਼ਾਵਾਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਕਰਕੇ 'ਜੈਸੀ ਆਸ਼ਾ ਤੈਸੀ ਮਨਸਾ' ਓਹੋ ਜਿਹੀ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਗਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਥਾਂ ਤੇ ਹੀ ਫੇਰ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਅੰਤ ਕਾਲਿ ਜੋ ਲਛਮੀ ਸਿਮਰੈ

ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ॥

ਸਰਪ ਜੋਨਿ ਵਲਿ ਵਲਿ ਅਉਤਰੈ॥

ਅਗੈ ਬਾਈ ਗੋਬਿਦ ਨਾਮੁ ਮਤਿ ਬੀਸਰੈ॥

ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਿਮਰੈ

ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ॥

ਬੇਸਵਾ ਜੋਨਿ ਵਲਿ ਵਲਿ ਅਉਤਰੈ॥

ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਜੋ ਲੜਕੇ ਸਿਮਰੈ

ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ॥

ਸੂਕਰ ਜੋਨਿ ਵਲਿ ਵਲਿ ਅਉਤਰੈ॥

ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਜੋ ਮੰਦਰ ਸਿਮਰੈ

ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ॥

ਪ੍ਰੇਤ ਜੋਨਿ ਵਲਿ ਵਲਿ ਅਉਤਰੈ॥

ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਨਾਰਾਇਣੁ ਸਿਮਰੈ ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਜੇ ਮਰੈ॥

ਬਦਤਿ ਤਿਲੋਚਨੁ ਤੇ ਨਰ ਮੁਕਤਾ

ਪੀਤੰਬਰੁ ਵਾ ਕੇ ਰਿਦੈ ਬਸੈ॥

ਅੰਗ - 526

ਇਹ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲੰਘ ਹੁੰਦਾ, ਆਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਤੇ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਦਾ, ਅੰਦੇਸ਼ਿਆਂ ਦਾ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਲਿਆਉਂਦਾ ਅੰਦੇਸ਼ੇ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਮਨ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਓਨਾ ਚਿਰ ਆਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਨੋ ਨਾਸ਼, ਵਾਸ਼ਨਾ ਖੂ, ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾਸ਼ਨਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਵਾਂ ਮਨ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਨਮਨ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਮਨ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ

ਸੁਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਰਸ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਕਲਪਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਤੋਂ ਜਾਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਹ ਗੱਲ ਆਏਂ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਜੇ ਪੁਛੋਂ ਕਿਉਂ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਏਂ ਗੱਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਸੋ ਉਨਮਨੀ ਮਨ ਜਾਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਐ॥

ਅੰਗ - 954

ਉਹਨਾਂ ਵਾਜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚੀਂ ਜੋ ਅੰਦਰ ਸੰਗੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਆਤਮਿਕ ਸੰਗੀਤ ਜਦੋਂ ਚਿਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰੀ ਸੰਗੀਤ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਲੌਕਿਕ, ਐਸਾ ਬਚਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਿਆ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਨੇ 3-4 ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਖੀਰ ਉਥੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਥਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਿਆ ਹੈ -

ਭੁਲੇ ਮਾਰਗੁ ਜਿਨਹਿ ਬਤਾਇਆ॥

ਅੰਗ - 803

ਐਨੇ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ, ਰਾਹ ਵੀ ਕੋਲ ਹੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਭੁਲਦਾ -

ਬਾਹਰਿ ਢੁਢਨ ਤੇ ਛੁਟਿ ਪਰੇ

ਗੁਰਿ ਘਰ ਹੀ ਮਾਹਿ ਦਿਖਾਇਆ ਥਾ॥ ਅੰਗ - 1002

ਜਦੋਂ ਉਹ ਦਿਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿਧਰ ਗਈ। ਰਹਿ ਕੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਜੋ ਸਚਾਈ ਹੈ ਇਥੇ, ਜੋ ਤੱਤ ਬਾਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਮੱਥੇ ਟੇਕੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਮੰਨਣ ਦੀ, ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਇਹ ਮੰਨ ਜਾਵੇ ਤਾਂ -

ਮੰਨੇ ਕੀ ਗਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ॥

ਜੇ ਕੋ ਕਹੈ ਪਿਛੈ ਪਛੁਤਾਇ॥

ਕਾਗਦਿ ਕਲਮ ਨ ਲਿਖਣਗੁਰੁ॥

ਮੰਨੇ ਕਾ ਬਹਿ ਕਰਨਿ ਵੀਚਾਰੁ॥

ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹੋਇ॥

ਜੇ ਕੋ ਮੰਨਿ ਜਾਣੈ ਮਨਿ ਕੋਇ॥

ਅੰਗ - 3

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਸਕਦੇ ਇਹ ਗੱਲ। ਜੇ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਰੋਲਾ-ਗੋਲਾ ਹੀ ਹੈ। ਜਿੰਨੇ ਝਗੜੇ ਪਾਉਣੇ ਨੇ ਪਾ ਲਓ, ਗੱਲ ਅਸਲੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸੰਤ ਪਾਸੇ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਨੇ -

ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਨੇ -

ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਡਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਪਣ ਦਿਓ ਜਿਥੇ ਖਪਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਲਭਦਾ ਜਦੋਂ ਰਸਤਾ ਲੱਭ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਉਤੇ ਜੇ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਆ ਜਾਵੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਇਹ ਲੰਘ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਸਕਿੰਟ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ -

ਜਾ ਕੈ ਰਿਦੈ ਬਿਸੁਆਸੁ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ॥

ਤਤੁ ਗਿਆਨੁ ਤਿਸੁ ਮਨਿ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ॥

ਅੰਗ - 285

ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਘੰਟਿਆਂ ਬਧੀ ਬੋਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਘੰਟਿਆਂ ਬਧੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਐਨੀ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਤਾਂ ਹਾਂ ਕਿ ਭਰੋਸਾ ਆ ਜਾਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਭਰੋਸਾ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਤੱਤ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਐਸੀ ਕਲਾ ਵਰਤੋਗੀ ਤੂੰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਪੂਜ ਬਣ ਜਾਏਗਾ, ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਆ ਕੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਤੇਰੇ ਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਬਰਖਾ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਤੇਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਮੁਖ ਦੇਵਤੇ-

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ॥

ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ॥

ਅੰਗ - 273

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਦਰਜਾ ਤੈਨੂੰ ਹੁਣੇ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ ਜੇ ਤੂੰ ਮੰਨ ਲਵੇਂ। ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਐਨਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਜੀਅਦਾਨ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਇਹ ਇਕ ਕਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਐਨਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਬਚਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ

ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭਰਮ ਦੇ ਛੁੜੇ (ਪੜਦੇ) ਕੱਟ ਕੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤੱਤ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਫੇਰ ਮੰਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਅੱਗ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ, ਆਪਣੀ ਦਇਆਲਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਸਾਡੇ ਤਰਲੇ ਸੁਣੇ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਖਿੱਚ ਲਿਆ ਤੇ ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਦਿਖਾ ਕੇ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚੋਂ ਛੁਡਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਫੇਰ ਦਰਜਾ ਕਿੱਡਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਲਿਜਾ ਕੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਹੁਣ ਦੋ ਨਾ ਰਹੇ ਇਕ ਹੋ ਗਏ।

ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂ ਹੂਆ ਮੁਝ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ॥

ਜਹ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤੂ॥

ਅੰਗ - 1375

ਪਤਾ ਹੀ ਉਦੋਂ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਅਸਲੀ ਸਰੂਪ ਇਹ ਸੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਸੋ ਇਹ ਬਚਨ ਜੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਕਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਭੁੱਲੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਗਿਆਨੀ ਵੀ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਕਥਾਕਾਰ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਵਖਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਿਆ ਤਾਂ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲੇ, ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ। ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੁੱਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਪਾ ਦੇਵੇ ਪਰ ਰਸਤੇ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸ਼ਰਤ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰਾ ਸੀਸ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਹ ਕੇ ਤਲੀ ਤੇ ਧਰ ਲੈ। ਇਹ ਤੇਰੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜੀ ਸਮਝ ਹੈ, ਬੁੱਧੀ ਹੈ ਇਹ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਤਾਂ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਦੀ, ਲੇਕਿਨ ਏਸ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਦਰ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰਾ 'ਮੈਂ' ਭਾਵ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲੈ। ਇਹ ਅਸੀਂ ਛੱਡਦੇ ਨਹੀਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ॥

ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ॥

ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ॥

ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ॥

ਅੰਗ - 1412

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣ ਕਬੂਲ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛੱਡ ਆਸ॥

ਅੰਗ - 1102

ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਬੂਲ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰ ਲਓ। ਕਹਿੰਦੇ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਮਾਰਨਾ, ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜਾ 'ਤੂੰ' ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਹੈ। ਜੇ ਤਾਂ ਕਬੂਲ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਫੇਰ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਤੂੰ ਵੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਮੈਂ ਵੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ, ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ। ਜੇ ਕੋਠੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤੇ ਕੋਠੀ ਨੂੰ ਕਹੀ ਜਾਏ ਕਿ ਇਹ ਕੋਠੀ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ, ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ? ਐਡੀ ਹੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ। ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਇਹ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਫਲਾਣਾ ਪਤਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਫਲਾਣਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਫਲਾਣੀ ਧੀ ਹੈ, ਫਲਾਣਾ ਮੇਰਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ, ਫਲਾਣਾ ਮੇਰਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈ, ਆਹ ਮੇਰੀ ਜਾਤ ਹੈ, ਮੈਂ ਰੰਗ ਦਾ ਕਾਲਾ ਹਾਂ, ਗੋਰਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਅੰਦਰੋਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਜਿੰਨਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪੜ੍ਹ ਲੈ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਅੰਦਰੋਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਬੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਅੰਦਰਲੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਨਹੀਂ, ਅੰਦਰਲੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ, ਅੰਦਰਲੇ ਨੇਤਰ ਨਹੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹਦੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ -

ਪਾਵਕ ਸਾਗਰ ਅਥਾਹ ਲਹਿਰ ਮਹਿ ਤਾਰਹੁ ਤਾਰਨਹਾਰੇ॥

ਅੰਗ - 613

ਅਥਾਹ ਲਹਿਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚੀਂ ਲੰਘਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਮਛੰਦਰ ਨਾਥ ਨੇ ਲੰਕਾਂ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਕਿਹਾ।

ਕਹਿੰਦਾ, “ਹੇ ਨਾਨਕ! ਇਸ ਅ-ਤਰ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਤਰਿਆ ਜਾਵੇ?”

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, “ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਅ-ਤਰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਫੇਰ ਤਰਨ ਦਾ ਕੀ ਸਵਾਲ ਰਹਿ ਗਿਆ?”

ਕਹਿੰਦਾ, “ਫੇਰ ਵੀ ਕੋਈ?”

ਕਹਿੰਦੇ, “ਜੀਉਂਦਾ ਤਾਂ ਤਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਇਸ ਨੂੰ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਤਰ ਲਏਗਾ।”

ਜੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਰ ਜਾਵੇ ਕੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ

ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਤੈਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਪਾਵਕ ਸਾਗਰ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਅੰਗ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਥਾਹ ਲਹਿਰਾਂ ਨੇ। ਜੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮਰ ਜਾਵੇ, ਆਪਣਾ ਆਪ ਮਾਰ ਦੇਵੇ, ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ, ਸਰੀਰ ਮਰੇ ਤੋਂ ਆਪ ਜੀਉਂਦਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ, ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਖਿਚ ਕੇ ਉਸ ਥਾਂ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਥਾਂ ਸਾਡਾ ਵਾਸਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਨੂੰ ਅਚੱਲ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਅਸੀਂ ਕਾਲ ਦੇ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਸੋ ਅੱਖਰ ਬੜੇ ਸੁਖਾਲੇ ਨੇ ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਗਹਿਰੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਸੰਗਤ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ-

ਕਬਹੂ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਪਾਵੈ॥

ਅੰਗ - 278

ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਥੱਲੇ ਗਿਰਦਾ -

ਅੰਤਰਿ ਹੋਇ ਗਿਆਨ ਪਰਗਾਸੁ॥

ਉਸੁ ਅਸਥਾਨ ਕਾ ਨਹੀ ਬਿਨਾਸੁ॥

ਅੰਗ - 278

ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਦੀਵਾ ਜਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ ਦਾ -

ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਅੰਤਰਿ ਆਨੇਰਾ॥

ਨ ਵਸਤੁ ਲਹੈ ਨ ਚੁਕੈ ਫੇਰਾ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਹਥਿ ਕੁੰਜੀ ਹੋਰਤੁ ਦਰੁ ਖੁਲੈ ਨਾਹੀ

ਗੁਰੁ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਮਿਲਾਵਣਿਆ॥

ਅੰਗ - 124

ਚਾਰ ਸ਼ਰਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਦਇਆ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਕਰਮ ਸਾਨੂੰ ਲੰਘਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਵ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਕੱਢ ਲਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਾਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਇੱਕਲੋਡ ਫੇਰੀ ਸਮੇਂ 14-2-97 ਨੂੰ ਸ. ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਵਾਲਸਲ (K.T.C.E. O.I.) ਇੱਕਲੋਡ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਪੰਜਾਬੀ ਪਤ੍ਰਕਾ ਆਵਾਜ਼-ਏ-ਕੌਮ ਦੇ ਐਡੀਟਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਲੋਂ ਲਈ ਗਈ ਇੰਟਰਵਿਊ ਉਪਰੰਤ ਜੁੜੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਵਚਨ

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫਤਹਿ।

ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲੰਮੇ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਦੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ 700 ਵੀਡੀਓ ਫਿਲਮ ਹੁਣ ਤੱਕ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਅੱਜ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜੋ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂ। ਉਸ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹਾਂ, ਜੋ ਮੈਂ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾਂ।

ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਇਹ ਹੈ, ਉਹ ਤੁਹਾਡੀ ਮਰਿਆਦਾ ਤੋਂ ਉਲਟ ਹੈ, ਉਹ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲੈਣਾ। ਸਟੇਜ ਦੇ ਉਤੇ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣੇ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਅਰਪਣ ਕਰੋ ਸਾਰੇ। ਠੀਕ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਮਰਿਆਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਐਸਾ ਕਦੇ ਕਰਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਹੈ, ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਿਥੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਕਿਥੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਤੱਕ ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਨਾਮ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕੀ ਹੈ? ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨਤਾ ਕੀ ਹੈ? ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਭਾਵ ਜੋ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਲੀਨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਰੀ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਉਹ ਨਾਮ ਦਾ ਮਾਰਗ (ਪ੍ਰੋਸੈਸ) ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਅਸੀਂ ਕੁਛ ਵੀ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ। ਜੇ ਇਕੱਲੇ ਭੇਖ ਦੇ ਉਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਵੋ ਤਾਂ ਇਕ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿਚ, ਲੇਕਿਨ ਜੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਲੋਕਾ ਵੇ ਹਉ ਸੁਹਵੀ ਸੁਹਾ ਵੇਸੁ ਕਰੀ॥

ਵੇਸੀ ਸਹੁ ਨ ਪਾਈਐ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਸੁ ਰਹੀ॥

ਅੰਗ - 785

ਇਕੋ ਗੱਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰ ਦਿਤੀ।

ਕਿੰਨਾ ਜ਼ੋਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ, ਨਾਮ ਦੀ ਸੋਝੀ, ਨਾਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ, ਨਾਮ ਦਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਾਸ ਤੇ ਨਾਮ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਣੀਆਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੇ। ਪਰ ਇਹ ਐਨੀਆਂ ਔਖੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਇਕ ਦੋ ਦੱਸ ਬੈਠਕ ਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਇਹ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਸਕਿਆ ਕਰਦੀਆਂ। ਲਗਾਤਾਰ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੀ 700 ਫਿਲਮ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਬਹੁਪੱਖੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਨਾਮ ਐਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਹੀ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਸਾਡੀ ਕਲਿਆਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜੇ ਆਪਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂਗਾ, ਜੋ ਮੈਂ ਸਮਾਂ ਲਿਆ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਐਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਪਰ ਜਿੰਨਾਂ ਕੁ ਸਮਾਂ ਹੈ ਓਨੀ ਕੁ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂਗਾ। ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦਾ ਫਰਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਮ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਬਿਖਮ ਤੋਂ ਬਿਖਮ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਏਸ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਤੁਰਦੇ ਹਾਂ। ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਇਸਦੀ ਕਿਥੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਮ ਦੀ ਬਾਤ ਕਰੀ। ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਨਿਰਾਰਥਕ ਰਸਮ-ਰਿਵਾਜ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਚਾਹੇ ਉਹ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨੇ, ਚਾਹੇ ਬੋਧੀਆਂ ਦੇ ਨੇ, ਚਾਹੇ ਜੈਨੀਆਂ ਦੇ ਨੇ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਨੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਫਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਸੀ। ਲੰਘਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕਿਵੇਂ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰੀਏ, ਤੁਸੀਂ ਐਸੀ ਵਿਚਾਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਜਿਹੜੀ ਕੁੱਲ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਨਾਲਾਇਕ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ 500 ਸਾਲ ਲੰਘ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਚਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਬਚਨ ਚੱਲ ਪਏ। ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ

ਸੰਗਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਥੇ ਵੀ ਮੈਂ ਸੰਗਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਨਾਮ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਓ। ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਓ। ਉਹਦਾ ਸੰਖੇਪ ਤੁਸੀਂ ਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰਦੇ ਓ। ਮੈਂ ਵੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ, ਦੁਨੀਆਂ ਵੀ ਸੁਣਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਵਜ੍ਹਾ ਕੀ ਹੈ ਉਹਦਾ ਅਸਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਤੇ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਮਰਦਾਨਿਆ! ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਉਸ ਪੱਧਰ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਜਿਥੇ ਸਰੋਤੇ ਕਹਾ ਸਕਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਕ ਤਾਂ ਸਰੋਤੇ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਦੇਖਣ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਸੁੰਘਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਕਿਸ ਗੱਲ ਦੇ ਉਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਕਸਦ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਨਾ ਉਹ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਜਾਣ।

ਦੂਸਰੇ ਸਰੋਤੇ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਤਮੋ ਗੁਣ, ਰਜੋ ਗੁਣ ਬਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦੇ ਨੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੱਤ ਦੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਨੀਵੇਂ ਪੱਧਰ ਤੇ ਨੇ। ਉਹ ਨਾਮ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਆਪਣੇ ਹੀ ਫੁਰਨੇ, ਆਪਣੇ ਹੀ ਮਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਗ ਕੇ ਏਧਰ ਦੇਖ, ਓਧਰ ਦੇਖ ਟਿਕਾਓ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।

ਤੀਸਰੇ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਚਿੱਤ ਲਾ ਕੇ ਸੁਣਦੇ ਨਹੀਂ, ਕਦੇ ਘੜੀ ਦੇਖਣ ਲਗ ਗਏ, ਕਦੇ ਮੱਥੇ ਟੇਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਗ ਗਏ, ਕਦੇ ਗੋਡਾ ਉਪਰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ, ਕਦੇ ਹੇਠਾਂ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਬਿਖਰੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਵਿਰਲੇ-ਵਿਰਲੇ ਉਹ ਸਰੋਤੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਘੇ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਕ-ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਨੇ, ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਥੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਚਨ ਸਰਵਣ ਕੀਤੇ, ਦੱਸ ਮਿੰਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਘੰਟਾ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਤਿੰਨ ਮਿੰਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਅੰਸ਼ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਓ। ਅਸੀਂ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕੇ ਹੋਵਾਂਗੇ। ਉਹਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਟੋਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਉਹ, ਰੋਕੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡਾ ਸਾਹ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਬਚਨ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਆਏ ਤੇ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਹੀ ਸਤਿਸੰਗ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਂ ਸੁਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਸੁਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਅੰਤਰੰਗ ਜਦੋਂ ਇਕਾਂਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਇਕੱਲੇ-

ਇਕੱਲੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ, ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਐਸੇ ਜੋ ਸਰੋਤੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਲ ਕਿੰਨਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ -

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ॥

ਅੰਗ - 546

ਇਕ ਜਗ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਿਆ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਵਿਧੀਪੂਰਵਕ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਜਿਹੜਾ ਯੱਗ ਕਰਾ ਦੇਵੇ, ਫੇਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧੀ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਵਿਰਲੇ ਕੇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜਗ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਕ ਯੱਗ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਮੱਗਰੀ ਕਿੰਨੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਧਿਆਤਮਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੜੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਾਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਨੇ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਸਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਨੇ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਵੇਦਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨੇ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਨੇ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾਂ ਹੈ, ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਵਿਚਾਰ ਉਹਦੀ ਦੇਖ ਕੇ ਅਸੀਂ ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮਤਲਬ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਇਹ ਕੀ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਯੁੱਧ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਸ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਨੇ, ਚਿੱਤ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਕੋਲ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਫੁਰਨਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕ ਯੱਗ ਕਰੀਏ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਰ ਲਓ। ਪਰ ਪੈਸਾ ਬੜਾ ਲੱਗੇਗਾ, ਸਾਧਨ ਬੜੇ ਜੁਟਾਉਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸੇਵਾ ਦਿਓ, ਬਾਹਰਲੇ ਅਤਿਥੀਆਂ ਦੀ, ਮਹਿਮਾਨਾਂ, ਸਾਧੂਆਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ, ਸੇਵਾ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋਵਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੂਠੀਆਂ ਪਤਲਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਚੁੱਕਾਂ। ਇਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸੇਵਾ ਦਿਓ।

ਯੱਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ, ਬੜਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਉਹਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਕ ਬਾਂਸ ਦੇ ਉਤੇ ਸੰਖ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਓ ਜਾਂ ਘੜਿਆਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਓ ਇਹ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵੱਜ ਜਾਏਗੀ ਤਾਂ ਸਮਝ ਲਿਆ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਯੱਗ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਯੱਗ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ ਲੇਕਿਨ ਕੁਛ ਵੀ ਨਾ ਹੋਇਆ, ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਸਮਾਂ ਵੀ ਬੜਾ ਲੱਗਿਆ, ਧਨ ਬੜਾ ਲੱਗਿਆ, ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਕੋਈ ਛੱਡਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਜ੍ਹਾ ਕੀ ਹੈ ਕਿਥੇ ਸਾਡੇ

ਤੋਂ ਗਲਤੀ ਰਹਿ ਗਈ ਕਿ ਯੱਗ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਾ ਪੁਰਸ਼ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਾਰਾਜ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ। ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ਯਾਦ ਕਰੋ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਜੋ ਸੂਚੀਆਂ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਵੀ ਐਸਾ ਪੁਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ, ਬ੍ਰਹਮਵੇਤੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਛੱਡਣਾ ਹੀ ਕੀ ਸੀ। ਹਰ ਪੱਧਰ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸ ਦਿਓ ਜੇ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਛੱਡ ਦਿਤਾ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਇਕ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਬਾਲਮੀਕ ਹੈ। ਛੋਟੀ ਜਾਤ ਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨੂੰ ਨਿਉਂਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਚੰਡਾਲ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਦੋ ਬਾਲਮੀਕ ਹੋਏ ਨੇ, ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਲਵ ਤੇ ਕੁਸ਼ ਨੂੰ ਪਾਲਿਆ। ਇਕ ਦੁਆਪਰ ਜੁੱਗ ਦੇ ਅਖੀਰ ਦੇ ਉਤੇ ਬਾਲਮੀਕ ਹੋਇਆ ਜਿਹੜਾ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਯੱਗ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਜਦੋਂ ਭੇਜਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਯੱਗ ਦੇ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਜਾਤ ਛੋਟੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਲੱਗਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਯੱਗ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਯੱਗ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰੋ ਫੇਰ ਮੈਂ ਚੱਲਾਂਗਾ। ਪੰਜੇ ਪਾਂਡੋ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਗਏ ਪਰ ਨਹੀਂ ਉਹਨੇ ਮੰਨਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਯੱਗ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਸਮਰਪਿਤ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਰੀਏ ਜੇ ਸਾਡਾ ਯੱਗ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਕਿ ਦਰੋਪਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਬੀਬਾ! ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜੋ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਪੰਜੇ ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਸਦੀ 'ਮੈਂ' ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ, ਆਪ ਰਿਹਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪੂਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜੇ ਘਰੋਂ ਤੁਰੀਏ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਰ ਕਦਮ ਦਾ ਫਲ ਇਕ ਯੱਗ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਤੁਰਦੇ ਹਾਂ, ਘਰ ਤੋਂ ਇਰਾਦਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਜਾਣਾ

ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਬਣਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਓ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ ਤੇ ਯੱਗ ਦੇ ਦਿਓ ਇਕ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਰੋਪਤੀ ਗਈ, ਪੂਰਨ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਨਾਲ। ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਕੁਛ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਕੁਛ ਕਰਮ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਜੋੜਾ ਲਾਹ ਕੇ, ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ, ਭੇਟਾ ਆਪ ਚੁੱਕ ਕੇ, ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹੀ ਪੁਸ਼ਨ ਰੱਖਿਆ, ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਬੀਬਾ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਹਿ ਚੁੱਕਿਆ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਯੱਗ ਦਾ ਫਲ ਮੈਨੂੰ ਦਿਓ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਹਾਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਬਿਨਾ ਦੇ ਉਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਓ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹਰ ਕਦਮ ਦਾ ਫਲ ਇਕ ਅਸ਼੍ਰਮੇਯ ਯੱਗ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ ਕਦਮ ਤੁਸੀਂ ਪਾ ਲਿਓ, ਤੇ ਇਕ ਰੱਖ ਬਾਕੀ ਦੇ ਮੇਰੀ ਝੋਲੀ ਪਾ ਦਿਓ।

ਸੋ ਬਾਲਮੀਕ ਜੀ ਆ ਗਏ, ਆ ਕੇ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਲੰਗਰ ਦਰੋਪਤੀ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕਰਿਆ ਸੀ। ਸੰਖ ਅੱਧਾ ਵੱਜਿਆ। ਖੁਸ਼ੀ ਨਾ ਹੋਈ ਕਿ ਇਹ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਵੱਜਿਆ। ਫੇਰ ਗੱਲ ਆਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਦੇ ਉਤੇ ਤਰਕ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਖਾਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਤਰਕ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਦਰੋਪਤੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਰੀ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਉਂ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਛੱਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਬਣਾਏ ਸੀ ਤੇ ਉਹਨੇ ਅਲੱਗ ਕੋਈ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਥਾਲੀ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਏ। ਤੇ ਮੇਰੇ ਮਨ 'ਚ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਛੋਟੀ ਜਾਤ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਖਾਣ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਇਹਨੇ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸਾਰਾ ਕੁਛ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੀਬਾ! ਇਥੇ ਤੂੰ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਗਲਤੀ ਕਰੀ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਦੇ ਉਤੇ ਤਰਕ ਕਰਕੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜਾਓ ਏਸ ਨੂੰ ਫੇਰ ਮਨਾਓ। ਦੁਬਾਰਾ ਮਨਾਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਖ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਵੱਜਿਆ। ਸ਼ੰਕਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਵੱਜਿਆ? ਬਾਲਮੀਕ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਖਾਣੇ ਇਕੱਠੇ ਕਿਉਂ ਕਰੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੇਟਾ! ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਰਿਆਦਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਲਓ, ਉਹ ਫਲ ਨਹੀਂ ਦਿਆ ਕਰਦਾ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਆਇਆ

ਸੀ, ਮੈਂ ਭੋਗ ਲਵਾਏ ਬਗੈਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਨਹੀਂ ਛਕਦਾ।

ਸਾਡੇ ਵੀ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਵਾਏ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅੰਨ ਛਕਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਪਾਪ ਦਾ ਅੰਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭੋਗ ਲਵਾਉਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨੂੰ, ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ। ਜਿਸ ਵੀ ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋ।

ਸੋ ਬਾਲਮੀਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਭੋਗ ਲਵਾਉਣਾ ਸੀ, ਮਰਿਆਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਜੋ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਿਰਫ ਅੱਠ ਗ੍ਰਾਹੀਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਹਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਬਾਨ ਪ੍ਰਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਾਹੀਆਂ ਖੁਰਾਕ ਹੈ। ਜੋ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਹੈ ਉਹਦੀ 24 ਗ੍ਰਾਹੀਆਂ ਖੁਰਾਕ ਹੈ। ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹਦੀ 32 ਗ੍ਰਾਹੀਆਂ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਅੱਠ ਛਕਣੀਆਂ ਸੀ। ਭੋਜਨ ਤੁਹਾਡਾ 36 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੀ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਸੀ, ਕਿਹੜੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੀਬਾ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹਦਾ ਭੋਗ ਬਾਹਰ ਅਰਦਾਸ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਪਹਿਲੀ ਗ੍ਰਾਹੀ ਭੋਗ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਚਿੰਤਨ ਕਰਕੇ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ-

ਆਪੇ ਰਸੀਆ ਆਪਿ ਰਸੁ ਆਪੇ ਰਾਵਣਹਾਰੁ॥

ਅੰਗ - 23

ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਗੱਲ ਸਮਝ ਪੈ ਗਈ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਐਨੀ ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਯੱਗ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿੰਨੀ ਖੇਚਲ ਹੋਈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿੰਨੀ ਛੋਟ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਇਹ ਕਹੇ ਕਿ ਇਹ ਅਤਿਕਥਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਣੀ ਨਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਿਰਤ ਹੈ ਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ। ਬੜੀ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਹ ਕਰਵਾਇਆ, ਅਸੀਂ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਥੇ ਗਿਣਤੀ ਨਾ ਕਰਿਓ, ਇਕੋ ਜੋਤ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋਤ, ਗੁਰੂ ਜੋਤ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਚਾਹੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਗੁਰੂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੈ। ਜੋਤ ਇੱਕੋ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਵੰਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਜੋ ਬਾਣੀ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ

ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ॥ ਅੰਗ - 722

ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਵੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ। ਬਾਣੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਮਰਦਾਨਿਆ! ਰਬਾਬ ਸੁਰ ਕਰ। ਬੜੀ ਗਲਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਲਿਖਦੇ ਨੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ ਫਲਾਣੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ, ਫਲਾਣੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ। 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਸਾਡਾ ਜੋ ਛਪਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਬੜੀ ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਚਰਚਾ ਕਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਣੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਿਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਹੈ, ਇਹ ਬਾਣੀ ਪੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਆਈ ਹੈ -

ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ॥ ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ॥

ਅੰਗ - 628

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਹਉ ਆਪਹੁ ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣਦਾ

ਮੈ ਕਹਿਆ ਸਭੁ ਹੁਕਮਾਉ ਜੀਉ॥

ਅੰਗ - 763

ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਰਧਾਹੀਨ ਪੁਰਸ਼ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਤੇ ਇਹਦਾ ਅਸਰ ਸੀ, ਉਹਦਾ ਅਸਰ ਸੀ, ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ, ਐਲਜਬਰੇ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਸਵਾਲ ਕੱਢ ਲਓ, ਫਾਰਮੂਲਾ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ ਲੇਕਿਨ ਜਵਾਬ ਇਕ ਹੈ। ਸਤਿ ਦਾ ਖੋਜੀ ਜਦੋਂ ਸਤਿ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਇਸਲਾਮ ਦਾ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਵੇਦ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੈ। ਸਤਿ ਤਾਂ ਸਤਿ ਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ, ਦੋ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਜੋ ਹੈ ਇਹ ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਬਹੁਤ। ਜਿਵੇਂ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਕ ਕਰੰਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਛਹੁ ਹੋਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਬਾਣੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਇਹ ਜਾਣ ਜਾਵੇ ਨਾ ਦਿਲ ਦੇ ਵਿਚ, ਬਾਣੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਜਾਵੇ, ਕਰੰਟ ਲਾਈਨ ਸਾਡੀ ਜੁੜ ਜਾਵੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ, ਤੇ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਜੋੜ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕੀ ਹੋਏਗਾ?

ਇਹ ਬਾਣੀ ਜੋ ਜੀਅਹੁ ਜਾਣੈ

ਤਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਰਵੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾ॥

ਅੰਗ - 797

ਹਰਿ ਨਾਮ ਅੰਦਰ ਆਏਗਾ। ਜੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਫੇਰ ਬੜੇ ਯਤਨ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ, ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਮੈਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਕੋਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਅਨਰਥ ਕਰ ਦੇਣਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸਾਡੀ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਦੀ ਮਤ ਅਸੀਂ ਵਿਚ ਰਲਾ ਕੇ ਅਗਰ-ਮਗਰ ਕਰਕੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਦੀ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ, ਆਪਣਾ ਮੰਤਵ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬਾਣੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।

ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਨੇ। ਮੇਰੇ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਮਿੱਤਰ ਸੀ, ਨੇੜੇ ਦੇ ਤੇ ਮੈਂ ਕਈ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਰਵਿਊ ਲਿਖਿਆ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦੇਖਾਂ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਉਹਦੀਆਂ ਹੀ ਟੁਕਾਂ ਆਉਣ, ਟੁਕ ਬੜੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਬੜਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ -

ਜੇ ਜੀਵੈ ਪਤਿ ਲਥੀ ਜਾਇ॥

ਸਭੁ ਹਰਾਮੁ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਖਾਇ॥ ਅੰਗ - 142

ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਜੋ ਅਸਲੀ ਮੰਤਵ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲਿਆ। ਜੋੜ ਕੇ ਅਨਰਥਾਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਅਰਥ ਦਾ ਅਨਰਥ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਉਠਾਉਣਾ ਪਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਤੁਸੀਂ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਪਾਪ ਕਰਿਆ। ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹਦਾ ਸੋਧ ਪੱਤਰ ਭੇਜੋ। ਦੱਸ ਦਿਓ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਗਲਤ ਅਰਥ ਹੋ ਗਿਆ।

ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਚ 'ਪਤਿ' ਦਾ ਅੱਖਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਵੀ ਦੁਨਿਆਵੀ ਪਤਿ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਪਤਾਂ ਹਉਮੈ ਦੀਆਂ ਪਤਾਂ ਨੇ। ਹਉਮੈ ਦੀ ਪਤ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਬੱਚਾ ਪਿਉ ਦੇ ਆਖੇ ਨਾ ਲੱਗਿਆ, ਦੱਸ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪਿਉ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਪਤਿ ਲਹਿ ਗਈ। ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਸਭ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਹਰਾਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਾਰ ਦਿਓ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ। ਘਰਵਾਲੀ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਪਤ ਲਹਿ ਗਈ। ਹਉਮੈ ਦੀਆਂ ਪਤਾਂ ਤਾਂ ਗਈਆਂ ਗਵਾਈਆਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਪਤਿ ਗਇਆ ਗਵਾਇ॥ ਅੰਗ - 142

ਨਾਮ ਦੀ ਪਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ॥

ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ॥

ਜੇ ਜੀਵੈ ਪਤਿ ਲਥੀ ਜਾਇ॥

ਸਭੁ ਹਰਾਮੁ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਖਾਇ॥ ਅੰਗ - 142

ਦੂਸਰਾ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਰ ਨੇ ਜਦੋਂ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ ਏਮਨਾਬਾਦ ਦੇ ਵਿਚ ਐਨੀ ਕਤਲਾਮ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦੇਖੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਲਾਮਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ। ਉਲਾਭੇ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ -

ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕੁਰਲਾਣੈ ਤੈ ਕੀ ਦਰਦ ਨਾ ਆਇਆ॥

ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਐਨੀ ਮਾਰ ਪੈਣ ਦੇ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਦਰਦ ਨਾ ਕੋਈ ਵੀ ਆਇਆ?

ਕਰਤਾ ਤੂੰ ਸਭਨਾ ਕਾ ਸੋਈ॥

ਜੇ ਸਕਤਾ ਸਕਤੇ ਕਉ ਮਾਰੇ ਤਾ ਮਨਿ ਰੋਸੁ ਨ ਹੋਈ॥

ਸਕਤਾ ਸੀਹੁ ਮਾਰੇ ਪੈ ਵਗੈ ਖਸਮੈ ਸਾ ਪੁਰਸਾਈ॥

ਅੰਗ - 360

ਜੇ ਸ਼ੇਰ ਗਾਈਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਖਸਮ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਪਤਾ ਕੀ ਹੋਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਮਿੰਟ ਵਾਸਤੇ, ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਮੈਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਤਰਕ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਉੱਤੇ। ਜੇ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਤੁਸੀਂ ਆਧਾਰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਸ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਹ ਇਮਾਰਤ ਕਦੇ ਵੀ ਖੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਤੜ ਆ ਜਾਣਗੇ, ਟੁੱਟ ਜਾਏਗੀ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਤੇ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਮੋਹਰ ਲਾ।

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ॥

ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ॥ ਅੰਗ - 1

ਅਸੀਂ ਇਹਦੇ ਵੀ ਅਰਥ ਦੇ ਅਨਰਥ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਦਿ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਸੱਚ ਸੀ, ਜੁਗਾਦਿ ਵਿਚ ਵੀ ਸੱਚ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ ਫੇਰ ਵੀ ਸੱਚ ਹੋਏਗਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅੱਡ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਉਹ ਤੇ ਸਤਿ ਦੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈਗੀਆਂ। ਉਹ ਸਤਿ ਹੀ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੈ ਸਗਲੇ ਠਾਉ॥

ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਘਰਿ ਰਾਖੈ ਤੈਸਾ ਤਿਨ ਠਾਉ॥

ਅੰਗ - 275

ਪਸਰਿਓ ਆਪਿ ਹੋਇ ਅਨਤ ਤਰੰਗ॥

ਲਖੇ ਨ ਜਾਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਰੰਗ॥

ਜੈਸੀ ਮਤਿ ਦੇਇ ਤੈਸਾ ਪਰਗਾਸੁ॥

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਕਰਤਾ ਅਬਿਨਾਸੁ॥

ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਇਆਲੁ॥

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕ ਭਏ ਨਿਹਾਲੁ॥ ਅੰਗ - 275

ਆਪ ਪਸਰਿਆ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਸਿਧਾਂਤਕ ਟੁਕ ਹੈ ਬੜੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਜਿਹਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਅਸੀਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਬਾਣੀ। ਇਸੇ ਭੁਲੇਖੇ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਾਂਗੇ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੋਰ ਹੈ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਹੋਰ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਰ ਦੇ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਅੰਗ - 846

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 39 ਤੇ)

ਸਤਿਸੰਗ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ

(ਬਹਿਰਾਮ ਵਿਖੇ ਲੱਗੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਦੀਵਾਨ)

(ਪਹਿਲਾ ਦੀਵਾਨ - ਮਿਤੀ 17.3.1997)

ਸ਼ਾਨ .....

ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ!
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ॥

ਪੰਨਾ - 256

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥

ਪੰਨਾ - 289

ਧਾਰਨਾ - ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਹਿਮਾ ਨਾ ਤੇਰੀ ਵੇਦ ਜਾਣਦੇ -2, 2.
ਤੇਰਾ ਬਰਮਾ ਨੇ ਅੰਤ ਨ ਪਾਇਆ,..... -2, 4.

ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨਹਿ ਬੇਦ॥
ਬ੍ਰਹਮੇ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ॥
ਅਵਤਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿ ਅੰਤੁ॥
ਪਰਮੇਸੁਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬੇਅੰਤੁ॥
ਅਪਨੀ ਗਤਿ ਆਪਿ ਜਾਨੈ॥
ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਅਵਰ ਵਖਾਨੈ॥
ਸੰਕਰਾ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਵ॥
ਖੋਜਤ ਹਾਰੇ ਦੇਵ॥
ਦੇਵੀਆ ਨਹੀ ਜਾਨੈ ਮਰਮ॥
ਸਭ ਉਪਰਿ ਅਲਖ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ॥
ਅਪਨੈ ਰੰਗਿ ਕਰਤਾ ਕੇਲ॥
ਆਪਿ ਬਿਛੋਰੈ ਆਪੇ ਮੇਲ॥
ਇਕਿ ਭਰਮੇ ਇਕਿ ਭਗਤੀ ਲਾਏ॥
ਅਪਣਾ ਕੀਆ ਆਪਿ ਜਣਾਏ॥

ਅੰਗ - 894

ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰਾ ਬਰਮਾ ਨੇ ਅੰਤ ਨ ਪਾਇਆ,
ਮਹਿਮਾ ਨਾ ਤੇਰੀ ਵੇਦ ਜਾਣਦੇ -2, 2.
ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਮਹਿਮਾ ਨਾ ਤੇਰੀ ਵੇਦ ਜਾਣਦੇ -2, 2.
ਤੇਰਾ ਬਰਮਾ ਨੇ ਅੰਤ ਨ ਪਾਇਆ,..... -2.

ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੁਣਿ ਸਾਚੀ ਸਾਖੀ॥
ਸੋ ਬੋਲਹਿ ਜੋ ਪੇਖਹਿ ਆਖੀ॥
ਨਹੀ ਲੇਪੁ ਤਿਸੁ ਪੁੰਨਿ ਨ ਪਾਪਿ॥
ਨਾਨਕ ਕਾ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪੇ ਆਪਿ॥

ਅੰਗ - 894

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਦੂਰ ਦਰਾਜ ਤੋਂ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਤਕਰੀਬਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਰੀਖਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਹੀ ਇਥੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੋਇਆ

ਸੀ। ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਦੁਰਲੱਭ ਨੇ ਜੋ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ। ਆਦਮੀ ਦੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਦੇ ਨੇ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਹੈ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ, ਦੂਸਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਸੰਗ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਏ ਕਰਮ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਨੇ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਪਹਿਲੇ ਜੁੱਗਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਕਲਜੁਗ ਨੇ ਸਾਰੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਥੇ ਜਿਹੜੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਕਰਮ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ -

ਕਲਿ ਮਹਿ ਏਹੋ ਪੁੰਨੁ ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦ ਗਾਹਿ॥

ਅੰਗ - 962

ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੇ ਕਰਮ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦੇ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ -

ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਅਰੁ ਦਾਨ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈ ਧਰੈ ਗੁਮਾਨੁ॥
ਨਾਨਕ ਨਿਹਫਲੁ ਜਾਤ ਤਿਹ ਜਿਉ ਕੁੰਚਰ ਇਸਨਾਨੁ॥

ਅੰਗ - 1428

ਜਿਵੇਂ ਹਾਥੀ ਨ੍ਹਾ ਕੇ ਮੁੜ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਨ ਬੜਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਦਾਨ ਕਰਕੇ ਦੱਸਦਾ ਫਿਰੇਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਹ ਕਰਿਆ, ਆਹ ਮੇਰਾ ਲਵਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਆਹ ਪੱਥਰ ਮੈਂ ਲਵਾਏ ਨੇ, ਲੰਗਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਐਨਾ ਅਨਾਜ ਪਾਇਆ, ਮੈਂ ਆਹ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਬਿਰਥੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਨਹੀਂ ਬਿਰਥੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਇਕ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ, ਇਕ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ -

ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ

ਜਿਸੁ ਪੁਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਹਨਾ॥

ਅੰਗ - 642

ਮੇਰੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸੀ, ਸੰਗਤ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਇਹ ਕੋਈ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਐਵੇਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਤਿਆ ਪ੍ਰਤਿਆ ਕੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇਖੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੱਸੀਆਂ ਨੇ। ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਇਸ ਦੀ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣ ਲਓ। ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਵੀ ਬੰਦਾ ਇੱਕ ਥਾਂ 10,000 ਸਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਘੋਰ ਤਪ ਕਰੇ ਉਹ ਬਰਾਬਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤੇ ਯੁਗ ਦੀ

1000 ਸਾਲ ਦੀ ਤਪਸਿਆ ਦੇ, ਦੁਆਪਰ ਯੁਗ ਦੀ 100 ਸਾਲ ਦੀ ਤਪਸਿਆ ਦੇ ਤੇ ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਚਿਤ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਸੁਣ ਲਓ, ਮਨ ਨੂੰ ਨਾ ਇਧਰ ਓਧਰ ਜਾਣ ਦਿਓ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਕਿੰਨਾ ਹੋਏਗਾ ਕਿਤੇ ਅਧਿਕ (ਜਿਆਦਾ) ਹੋਏਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਤਾਂ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ॥
ਅੰਗ - 546

ਕਈ ਕਰੋੜ ਜੱਗਾਂ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਪ੍ਰੀਕਸ਼ਦ ਜਿਸ ਵਕਤ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਿਆ, ਇਹ ਅਰਜਨ ਦਾ ਪੋਤਰਾ ਤੇ ਅਭਿਮਨਯੂ ਦਾ ਲੜਕਾ ਸੀ, ਅਭਿਮਨਯੂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਚਕਰਵਿਊ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹਸਤਿਨਾਪੁਰ ਦੇ। ਪਾਂਡਵ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਕੇ ਆਪ ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਜਿਥੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਪਰਬਤ ਹੈ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ, ਬਰਫਾਂ ਵਿੱਚ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਮੁੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹਸ਼ਰ ਹੋਇਆ। ਪ੍ਰੀਕਸ਼ਦ ਜੋ ਸੀ ਜਿਸ ਵਕਤ ਵੀਰ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਭੇਸ ਬਦਲ ਕੇ, ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਦੀ ਲੰਘਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਕਾਲੇ ਕਪੜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬੈਲ ਨੂੰ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਛੁਰਾ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਰੇ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸਜਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਦੰਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਘੋੜਾ ਨਠਾਇਆ ਤਲਵਾਰ ਕੱਢ ਲਈ, ਜਦੋਂ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, “ਰਾਜਾ ਪ੍ਰੀਕਸ਼ਦ! ਠਹਿਰ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੰਡ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਆਨ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਨਿਆ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਤੂੰ ਹੈਂ ਰਾਜਾ। ਰਾਜੇ ਦਾ ਧਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਰਾਜੇ ਚੁਲੀ ਨਿਆਵ ਕੀ ਪੜਿਆ ਸਚੁ ਧਿਆਨੁ॥
ਅੰਗ - 1240

ਨਿਆ ਕਰੇ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਫਲਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਅਨਿਆ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਪ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਦੱਸ! ਕੀ ਬਿਆਨ ਹੈ ਤੇਰਾ?”

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਰਾਜਾ! ਮੈਂ ਕਲਿਜੁਗ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਰਾਜਾ ਹੈ ਹਸਤਿਨਾਪੁਰ ਦਾ, ਦਿੱਲੀ ਦਾ, ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹਾਂ, ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰਾ ਰਾਜ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ। ਮੇਰੇ ਤਿੰਨ ਭਰਾ ਲੰਘ ਚੁੱਕੇ ਨੇ ਚੌਥਾ ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ।”

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਤੂੰ ਕੀ ਕਰੇਗਾ?”

ਕਹਿੰਦਾ, “ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ -

ਜੇ ਕੋ ਸਤੁ ਕਰੇ ਸੋ ਛੀਜੈ ਤਪ ਘਰਿ ਤਪੁ ਨ ਹੋਈ॥
ਜੇ ਕੋ ਨਾਉ ਲਏ ਬਦਨਾਵੀ ਕਲਿ ਕੇ ਲਖਣ ਏਈ॥

ਅੰਗ - 902

ਨਾ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਪ ਤਪ ਕਰਨ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਨਾ ਨਾਮ ਜੱਪਣ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਐਸੀਆਂ ਮੋਹਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਅਨੁਮਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸੋਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਪਹਿਲੇ ਜੁਗਾਂ ਵਾਲੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਿਹਲ ਮਿਲੇਗਾ ਤਾਂ ਨਾਮ ਜਪੇਗਾ, ਵਿਹਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਲੈਣ ਦੇਣਾ।”

ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਨੇ, ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਯੰਤਰ ਨੇ, (elec-
tronic media) ਹੈ, ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ, ਨਸ਼ੇ ਨੇ ਬੇਅੰਤ, ਸੈਰ ਸਪਾਟੇ ਨੇ, ਆਦਮੀ ਉਲਝ ਗਿਆ -

ਯਾ ਜੁਗ ਮਹਿ ਏਕਹਿ ਕਉ ਆਇਆ॥
ਜਨਮਤ ਮੋਹਿਓ ਮੋਹਨੀ ਮਾਇਆ॥ ਅੰਗ - 251

ਕਹਿੰਦਾ, “ਮੈਂ ਨਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜੱਪਣ ਦੇਵਾਂਗਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ, ਜੇ ਜਪੇਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਦਨਾਮੀ ਕਰਵਾਵਾਂਗਾ, ਬਰਖਿਲਾਫ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਉਸ ਦੇ, ਤੰਗ ਕਰਨਗੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਕੇ।”

ਕਹਿੰਦਾ, “ਹੋਰ?”

ਕਹਿੰਦਾ, “ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਮੈਂ ਨੇਕ ਕੰਮ ਦਾ ਫਲ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦੇਣਾ, ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੋਚੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਗਊਆਂ ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਅ ਛੱਡ ਦੇਣਗੀਆਂ, ਗੰਦ ਮੰਦ ਖਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਗੀਆਂ।”

ਆਹ ਹੁਣ ਯੂਰਪੀਅਨ ਦੁਨੀਆਂ (ਦੇਸ਼ਾਂ) ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਾਸ ਖੁਆ ਦਿੱਤਾ ਗਊਆਂ ਨੂੰ, ਉਹ ਕਮਲੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਚੌਕੰਨੇ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਪਾਗਲ ਗਾਵਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮਰਿਆਦਾ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਇਹ ਤਾਂ ਜੀਵ ਸੀ ਸਤੋਗੁਣੀ, ਤਮੋਗੁਣੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਦਿਰਾ, ਮਾਸ, ਮੈਥੂਨ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਭੁਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਇਕੱਠਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇਵੇਗੀ, ਨੱਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ, ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ, ਬਾਕੀ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ, ਜਿਹੜੇ ਅਸਲੀ ਨੇ ਉਹ ਛੁਪੇ ਰਹਿਣਗੇ, ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੇਅੰਤ ਪਖੰਡੀ ਸਾਧ ਹੋਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਭਰੇ ਪਏ ਹੋਣਗੇ, ਮੈਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ, ਨਾ ਤੀਰਥ ਛੱਡਣਾ ਹੈ, ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਦਵੈਲੀ ਹੋਏਗੀ, ਲੁਟਮਾਰ ਹੋਏਗੀ, ਪਖੰਡ ਹੋਏਗਾ। ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ, ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ

ਪਖੰਡ ਰਲਾ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਅਰਥ ਦਾ ਅਨਰਥ ਕਰਾ ਦੇਣਾ ਹੈ।”

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਫੇਰ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਛੱਡਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ।”

ਕਹਿੰਦਾ, “ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੀ ਬਾਤ ਹੋਰ ਸੁਣੋ, ਮੇਰੇ ਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਫਲ, ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ 10,000 ਸਾਲ ਦੇ ਤਪ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।”

ਇਕ ਵਾਰ ਐਸਾ ਵਿਵਾਦ ਹੋ ਗਿਆ ਦੋ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ। ਦੋ ਮਹਾਨ ਰਿਸ਼ੀ ਭਾਰਤਵਰਸ਼ ਦੇ, ਇਕ ਦਾ ਨਾਉਂ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਸੀ ਦੂਜੇ ਦਾ ਨਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਮਿਤ੍ਰ। ਵਿਸ਼ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਤਪ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਤਪ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਕੀ ਹੈ ਉਥੇ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠਣ ਨੂੰ ਦਰੀਆਂ, ਉਤੇ ਸ਼ਾਮਿਆਨੇ, ਜਲ ਪਾਣੀ ਪਾਣੀ ਨੂੰ, ਭੁੱਖ ਹਟਾਉਣ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਚਲਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੋਈ? ਤਪ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਦੇਖੋ ਕਿੰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ, ਪੁੱਠੇ ਲਟਕਦੇ ਹਾਂ, ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਲਟਕਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੇ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਖੂਨ ਸਿਰ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੱਥੇ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਪਰ ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਮਾਲਸ਼ਾਂ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਖੂਨ ਥੱਲੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਭੁੱਖੇ ਰਹਿਣਾ, ਕੰਦ ਮੂਲ ਚੁਗ ਕੇ ਖਾਣਾ, ਇਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀ ਕਰ ਲਏਗਾ, ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਨਾ, ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਪੂਣੀਆਂ ਤਾਪਣੀਆਂ। ਫੈਸਲਾ ਨਾ ਹੋਇਆ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਅਖੀਰ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਚਲੋ ਦੇਵਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਬਰਮੂਾ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੱਡੇ ਰਿਸ਼ੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਕੋਲ ਜਾਓ, ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਟਾਲ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਾਸੇ ਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਕੋਲ ਜਾਓ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਟਾਲ ਦਿੱਤੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਜੀ ਪਾਸ ਜਾਓ। ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਪਾਸ ਗਏ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਫੈਸਲਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਗੁਰੂਤਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਜਰਾ ਕੁ ਵਾਲ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਫਰਕ ਪੈ ਗਿਆ ਫੇਰ ਧਮਾਕੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਟੁੱਟ ਜਾਣਗੇ ਜਿਹੜੇ ਤਾਰੇ, ਸਿਤਾਰੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਨਾਮ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ -

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲੇ ਜੰਤ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ॥

ਅੰਗ - 284

ਨਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਇਸਦੇ ਵਿਚ ਲਗ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮੈਨੂੰ ਦਿਓ, ਤਪ ਦਿਓ ਫੇਰ ਜੇ ਧਰਤੀਆਂ ਟਿਕ ਗਈਆਂ ਮੈਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ।

ਵਿਸ਼ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਕਹਿੰਦੇ, “10,000 ਸਾਲ ਦਾ ਮੈਂ ਤਪ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।”

ਧਰਤੀਆਂ ਡੋਲਦੀਆਂ ਨੇ।

ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਕਹਿੰਦੇ, “ਹੋਰ ਦੇਹ ਭਾਈ।”

20,000, 30,000, 58,000 ਸਾਲ ਤਪ ਕਰਿਆ ਸੀ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਧਰਤੀਆਂ ਤਾਂ ਡੋਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਹੋਰ ਦਿਓ।

ਕਹਿੰਦੇ, “ਹੋਰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਰਿਆ ਨਹੀਂ।”

ਕਹਿੰਦੇ, ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਦਿਓ ਹੁਣ।”

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਜੀ! ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਫਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਸਿਰਫ 4 ਘੜੀਆਂ ਮਨ ਚਿਤ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸਤਿਸੰਗ ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।”

ਜਦੋਂ ਫਲ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਧਰਤੀਆਂ ਡੋਲਣ ਤੋਂ ਹਟ ਗਈਆਂ।

ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਫੈਸਲਾ ਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇਰੇ 58,000 ਸਾਲ ਦੇ ਤਪ ਨੇ ਧਰਤੀਆਂ ਦਾ ਸਤੁੰਲਨ ਕਾਇਮ ਨ ਰਖਿਆ। ਇਸ ਦੇ 4 ਘੜੀ ਮਨ ਚਿਤ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਤਿਸੰਗ ਨੇ ਦੇਖ ਲੈ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਹੈ।”

ਸੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਰਾਜਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ! ਮੈਂ ਕਲਜੁਗ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲੇਗਾ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਕੋਈ ਚਿਤ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਇਕ ਵਾਰੀ ਵੀ ਨਾਮ ਲੈ ਲਏ ਰਾਮ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਅੱਲਾ, ਗੋਬਿੰਦ, ਨਾਰਾਇਣ ਕੁਝ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਲੋਕਿਨ ਉਸ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ।

ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਵੇਗਾ ਕੀ? ਗਲ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਜਮਾਂ ਦੀ ਪਈ ਹੋਈ ਫਾਸੀ ਨੂੰ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕੱਟ ਦਏਗਾ ਉਹ ਨਾਮ, ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਕਾਲ ਦੀ ਫਾਸੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਉਹ ਆਏਗਾ।

ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਰੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਪੁੰਨ

ਕਰਮ ਨੇ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ, ਕਿਤੇ ਟਰਾਲੀਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੰਗਰ ਚਲਾਓ, ਸ਼ਾਮਿਆਨੇ ਲਗਾਓ, ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਤਿਆਰ ਹੋਏ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੋ। ਹੁਣ ਕਰਨਾ ਕੀ ਹੈ, ਕਰਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਇਧਰ ਉਧਰ ਜਾਣ ਦੇਣਾ। ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਕੁਝ ਤਰੀਕੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਦਾ ਧਿਆਨ, ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਸਰਵਣ ਕਰੋ, ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀਚਾਰੋ, ਵੀਚਾਰ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰੋ ਤੇ ਜਦੋਂ ਵਾਰੀ ਆਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਿੱਚ ਗਜ ਵਜ ਕੇ ਬੋਲੋ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਰਸਨਾ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਏਗੀ, ਸੁਣ ਕੇ ਕੰਨ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਣਗੇ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਨੇਤਰ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਣਗੇ, ਵੀਚਾਰ ਕਰਕੇ ਬੁੱਧੀ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਏਗੀ, ਮਨ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਏਗਾ, ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਹਿਰਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਏਗਾ, ਲਾਭ ਹੀ ਲਾਭ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰੋਗੇ ਫੇਰ ਫਲ ਮਿਲੇਗਾ, ਕਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਪਾਪ ਨੇ ਉਹ ਕੰਬਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਜਿਸ ਵਕਤ ਸਤਿਸੰਗ ਵੱਲ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਆਪ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਸੰਜੋਗ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ, ਆਪਾਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ, ਇਥੇ 6 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ 5 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ 6 ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪੇ ਹੀ ਕਰ ਲਿਆ, ਇਸਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਢਾ ਦਿੱਤਾ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਚੰਗਾ ਹੁਣ ਕਢਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ। ਸੋ ਇਥੇ ਜੋ ਵੀਚਾਰਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਨੇ, 2-3 ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵੀਚਾਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਵੇਂ ਆਏ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਵਾਸਤੇ, ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਭਿਆਨਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਦੂਜੇ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਰੋਚਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਉਚੇ ਜਿਵੇਂ ਦਸਵੀਂ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਹੜੇ ਬੀ.ਏ. ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ, ਐਮ.ਏ. ਦੇ ਨੇ ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ ਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵੀਚਾਰਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਉੱਚੀਆਂ, ਯਥਾਰਥ ਬਾਤ ਉਥੇ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਆਪਾਂ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਵੀਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਸਰਵਣ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿੱਚ ਇਕ ਲੇਖ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ 'ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ'। ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਅਗੰਮ ਦੀ ਕੋਈ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਅਗੋਚਰ ਦੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਮਾਰਗ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਰਸਤਾ

ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸਮਝਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ ਉਥੇ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਰਸਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਬੜੀ ਵੀਚਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ। ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਕਿਸ਼ਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੇ 100% ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਸਾਡਾ ਕਦੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਜੁੜਦਾ, ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ। ਸਾਡੀ ਤਾਰ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀ, ਹਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਹੈ, ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪਤਾ -

ਨਹੀਂ ਜਾਨ ਜਾਈ ਕਛੂ ਰੂਪ ਰੇਖੰ॥
ਕਹਾਂ ਬਾਸੁ ਤਾਂ ਕੋ, ਫਿਰਿ ਕਉਨ ਭੇਖੰ॥
ਕਹਾ ਨਾਮ ਤਾਂ ਕੈ, ਕਹਾਂ ਕੈ ਕਹਾਵੈ॥
ਕਹਾ ਕੈ ਬਖਾਨੋ, ਕਹੇ ਮੋ ਨਾ ਆਵੈ॥

ਅਕਾਸ ਉਸਤਤਿ

ਉਹ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਕਮਾਓ, ਜਾਣ ਜਾਓਗੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਕਮ ਹੈ -

ਸੰਤਹੁ ਸਾਗਰੁ ਪਾਰਿ ਉਤਰੀਐ॥
ਜੇ ਕੋ ਬਚਨੁ ਕਮਾਵੈ ਸੰਤਨ ਕਾ
ਸੋ ਗੁਰੁ ਪਰਸਾਦੀ ਤਰੀਐ॥

ਅੰਗ - 747

ਦੂਸਰਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਦੂਸਰੀ ਕਿਸ਼ਤ ਆਈ ਉਸਦੇ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਹੋਵੇ ਸਮਰੱਥ ਕਿਉਂਕਿ ਅਣਜਾਣ ਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਲੰਘਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ -

ਕਾਚੇ ਗੁਰ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੁਆ॥ ਅੰਗ - 932

ਕੱਚਾ ਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਡੋਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ -

ਆਪ ਡੁਬੇ ਚਹੁ ਬੇਦ ਮਹਿ ਚੇਲੇ ਦੀਏ ਬਹਾਇ॥

ਅੰਗ - 1370

ਗੁਰੂ ਸਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਵਿਚ ਲਧਾਈ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ ਬੋਹੜ ਦੀ ਛਾਵੇਂ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਰਕੜਾ ਹੈ ਉਥੇ ਖਰੜ-ਖਰੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਪਸ਼ੂ ਨੱਠੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਸਾਰੇ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਗਏ, ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਇਕ ਬੜੀ ਸਰਾਲ (ਅਜਗਰ) ਬੜੀ ਮੋਟੀ ਸਰਾਲ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਆਉਂਦੀ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜ ਵੱਲ ਨੂੰ ਸਿੱਧੀ ਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, “ਕੋਈ ਨਾ, ਦੁਖੀ ਹੈ ਇਹ।” ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਮਾਣ ਕੱਢੀ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਅਰਧ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦਾ ਤੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅੱਧਾ ਚੰਦਰਮਾ ਜਿਵੇਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਏਕਸ ਦਾ, ਦੂਜ ਦਾ-ਉਹ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਬਣਾਣਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਗਰਦਨ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ, ਉਥੇ ਹੀ ਉਹ ਧੜਮ ਕਰਕੇ ਗਿਰ ਪਈ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਕੀ ਕੱਤਕ ਹੈ? ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਆਈ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, “ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਹੀ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਨਿਰਣਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਅੱਗੇ ਵਾਸਤੇ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਸਿਖ ਆਉਣਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸ਼ੰਕਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਦੱਸ ਭਾਈ ਆਪਣੀ ਵਿਥਿਆ।”

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, “ਸਤਿਗੁਰੋ! ਮੈਂ ਪਖੰਡੀ ਗੁਰੂ ਸੀ, ਕੱਚਾ ਗੁਰੂ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਸਵੰਧ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਮੈਂ ਹੜਪ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਨੇਕ ਕੰਮਾਂ ਤੇ ਖਰਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦਸਵੰਧ ਕਢੋ। ਦਸਵੰਧ ਕਢੋ। ਉਹ ਲੈ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਖਰਚਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਝੂਠਾ ਹੀ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਦੱਸ ਦਿਤਾ। ਜੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਲੰਘਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਇਹ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦੇ ਸੀ ਮਹਾਰਾਜ! ਮਰਣ ਸਮੇਂ ਮੇਰੀ ਬਿਰਤੀ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੋਈ। ਰੱਬੀ ਅਸੂਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਬਿਰਤੀ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਉਸ ਦੀ ਗਤੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ-

ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਜੋ ਲਛਮੀ ਸਿਮਰੈ

ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ॥

ਸਰਪ ਜੋਨਿ ਵਲਿ ਵਲਿ ਅਉਤਰੈ॥ ਅੰਗ - 526

ਸੱਪ ਬਣਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦਾ, “ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਸੱਪ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਗਈ, ਬੜੀ ਦੇਰ ਦਾ ਮੈਂ ਦੁਖ ਕਟਦਾ ਹਾਂ। ਆਪ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤੇ ਮੁਬਾਰਕ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਕੱਟ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਛੁਡਾ ਦਿੱਤਾ ਇਸ ਨਖਿਧ ਜੂਨੀ ਵਿਚੋਂ।”

ਕਹਿੰਦੇ, “ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਗਲੀਆਂ ਕਿਉਂ ਹੋਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ?”

ਕਹਿੰਦਾ, “ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਮੈਨੂੰ ਧਨ ਦਿੰਦੇ ਸੀ, ਪੈਸੇ ਦਿੰਦੇ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਸੰਵਾਰ ਤਾਂ ਸਕਿਆ ਨਾ, ਆਪ ਹੀ ਖਾਂਦਾ ਪੀਦਾ ਰਿਹਾ। ਹੁਣ ਇਹ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦੇ ਨੇ, ਜਿਹੜਾ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ

ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕੀੜਾ ਬਣ ਕੇ। ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਮੇਰਾ ਮਾਸ ਤੋੜ ਤੋੜ ਖਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਉਧਾਰ ਕਰ ਦੇਵੋ।”

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, “ਜਲ ਦਾ ਛਿੱਟਾ ਦੇ ਦਿਓ ਭਾਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਕੇ।”

ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੀ ਏਹੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਭੁਲੇ ਭਟਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਲਗਾਣਾ।

ਇਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪੰਡਤ ਗੁਰੂ। ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਹੁੰਦੀ। ਚੌਥਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ। ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲੋਂ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿੱਡੀ ਉੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ -

ਸਮੁੰਦੁ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ

ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੁਪ ਦਿਖਾਈ॥

ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ

ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ॥

ਅੰਗ - 442

ਕਹਿੰਦੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਇਕੋ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਕਰਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਅੱਡ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਉਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੇ ਨਿਸਚਾ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ -

ਸੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਿਰਵੈਰ ਨਿਰਾਲਾ ਜੀ -2, 2.

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਅਗੰਮ ਹੈ -2, 4.

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਨਿਰਵੈਰੁ ਨਿਰਾਲਾ।

ਜਾਣਹੁ ਧਰਤੀ ਧਰਮ ਕੀ ਸਚੀ ਧਰਮਸਾਲਾ।

ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਫਲ ਕਰਮ ਸਮਾਲਾ।

ਜਿਉਕਰਿ ਨਿਰਮਲੁ ਆਰਸੀ ਜਗੁ ਵੇਖਣਿ ਵਾਲਾ।

ਜੇਹਾ ਮੁਹੁ ਕਰਿ ਭਾਲੀਐ ਤੇਹੋ ਵੇਖਾਲਾ।

ਸੇਵਕ ਦਰਗਹ ਸੁਰਖਰੁ ਵੇਮੁਖੁ ਮੁਹਕਾਲਾ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ34/1

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੁਣ ਹਨ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਵਿੱਚ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ -

ਘਰ ਮਹਿ ਘਰੁ ਦੇਖਾਇ ਦੇਇ

ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ॥ ਅੰਗ - 1291

ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜੀਵ
ਆਤਮਾ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਘਰ ਹੈ।

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ॥
ਅੰਗ - 954

ਇਸੇ ਘਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ।

ਕਾਇਆ ਨਗਰੁ ਨਗਰੁ ਗੜ ਅੰਦਰਿ॥
ਸਾਚਾ ਵਾਸਾ ਪੁਰਿ ਗਗਨੰਦਰਿ॥
ਅਸਥਿਰੁ ਥਾਨੁ ਸਦਾ ਨਿਰਮਾਇਲੁ
ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇਦਾ॥ ਅੰਗ - 1033

ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦੇਵੇ ਉਹ ਗੁਰੂ
ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਮਰੱਥ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦਿਖਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ
ਕੋਈ। ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ
ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਸਰੀਰ
ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਿਆ
ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ -

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ ਨਿਰਵੈਰੁ ਨਿਰਾਲਾ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ34/1

ਨਿਰਵੈਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਿਰਾਲਾ ਕੌਤਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ
ਧਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਧਰਮ ਦੀ। ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ
ਬੀਜ ਪਾ ਦਿਓ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ
ਜਾਏਗਾ। ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੂੰਹ ਚੰਗਾ ਕਰਕੇ ਦੇਖੋ
ਚੰਗਾ ਨਜ਼ਰ ਆਏਗਾ, ਮਾੜਾ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਮਾੜਾ। ਸੇਵਕ ਨੂੰ
ਛੁਡਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ, ਇਥੇ ਵੀ ਛੁਡਾ ਦਿੰਦਾ
ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਤੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ
ਜਿਹੜਾ ਹੈ -

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਿਖ ਕੀ ਕਰੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ॥ ਅੰਗ - 286

ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕਦੇ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦਿੰਦਾ,
ਕਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਘਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦਾ, ਕਦੇ ਉਸ
ਨੂੰ ਗਿਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਬਚਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਖ
ਦੇ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਐਨਾ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ
ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਵਕਤ ਉਸ ਦੇ ਉੱਤੇ ਨਿਗ੍ਰਾ
ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੁ ਮੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਹੈ ਨਾਲੇ॥
ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਤਿਸੁ ਸਦਾ ਸਮਾਲੇ॥ ਅੰਗ - 394
'ਚਲਦਾ'

(ਪੰਨਾ 33 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਆਪ ਹੀ ਉਹਨੇ -

ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ॥
ਦੁਖੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ॥

ਅੰਗ - 463

ਮੌਜ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ, ਅਸੀਂ ਦਖਲ ਕੀ ਦੇ ਸਕਦੇ
ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਜੀਵ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਮਿਲ ਗਈ। ਸਾਡੀ ਸੀਮਾ
ਦੇ ਵਿਚ ਸੋਚ ਆ ਗਈ, ਸੀਮਾ ਵਿਚ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਆ
ਗਈਆਂ, ਸੀਮਾ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਕੰਨ ਆ ਗਏ। ਸੀਮਾ ਵਿਚ
ਸਾਡੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਆ ਗਈਆਂ। ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ
ਸਾਨੂੰ ਸੀਮਾ ਵਿਚ ਲਿਆ ਦਿਤਾ, ਹੱਦ ਦੇ ਵਿਚ ਲਿਆ
ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅਗੰਮ ਤੇ ਅਗੋਚਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣ
ਸਕਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਜੇ
ਅਗੰਮ ਤੇ ਅਗੋਚਰ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਾਮ ਦਾ ਸਾਧਨ
ਕਰੋ। ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋਏਗਾ, ਤੁਹਾਡੀ ਇਹ ਜਿਹੜੀ
ਹੁਣ ਵਾਲੀ ਸੁਰਤ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀ ਬਿਰਤੀ ਹੈ ਇਹ ਘੜੀ
ਜਾਏਗੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਬੁੱਧੀ ਹੈ ਇਹ ਲੈ ਲਈ
ਜਾਏਗੀ। ਇਸ ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧ ਦੇ ਵਿਚ ਕੀਤਾ
ਜਾਏਗਾ।

ਤਿਥੈ ਘੜੀਐ ਸੁਰਤਿ ਮਤਿ ਮਨਿ ਬੁਧਿ॥
ਤਿਥੈ ਘੜੀਐ ਸੁਰਾ ਸਿਧਾ ਕੀ ਸੁਧਿ॥ ਅੰਗ - 8

ਜਿਹੜੀ ਸੁਰਾ ਸਿਧਾਂ ਕੀ ਜਿਹੜੀ ਸਿੱਧ ਹੈ beyond
ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਅਗਾਂਹ ਵੀ ਦੇਖ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਿਰਗੁਣ ਦੇ
ਵਿਚ ਉਹਦੀ ਪਹੁੰਚ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੀ
ਬੁੱਧ ਹੈ, ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਿਖਾਈ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਅਰਥ
ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਿਆ ਕਰਦੀ। ਜਦੋਂ
ਤੱਕ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈ ਵੀਰ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਨੇ -

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਚਯਾਈਆਂ ਉਤੋਂ 'ਬੁੱਧੀ' ਖੰਭ ਸਾੜ ਢੱਠੀ,
ਮਲੋਂ ਮਲੀ ਓਥੇ ਦਿਲ ਮਾਰਦਾ ਉਡਾਰੀਆਂ।
ਪਯਾਲੇ ਅਣਡਿਠੇ ਨਾਲ, ਬੁੱਲ੍ਹ ਲੱਗ ਜਾਣ ਓਥੇ,
ਰਸ ਤੇ ਸਰੂਰ ਚੜ੍ਹੇ, ਝੁੰਮਾਂ ਆਉਣ ਪਯਾਰੀਆਂ।
'ਗਯਾਨੀ' ਸਾਨੂੰ ਹੋੜਦਾ ਤੇ "ਵਹਿਮੀ ਢੋਲਾ" ਆਖਦਾ ਏ,
'ਮਾਰੇ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਾਈਆਂ ਬੁੱਧੋਂ ਪਾਰ ਤਾਰੀਆਂ।'
'ਬੈਠ ਵੇ ਗਿਆਨੀ! ਬੁੱਧੀ ਮੰਡਲੇ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ,
'ਵਲਵਲੇ ਦੇ ਦੇਸ਼' ਸਾਡੀਆਂ ਲੱਗ ਗਈਆਂ ਯਾਰੀਆਂ।''

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਅਸੀਂ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ, ਸਾਨੂੰ ਹੋਰ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ।
'ਚਲਦਾ'

ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਂਚ The Art of Joyful Living

ਮੂਲ ਲੇਖਕ - ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ - ਡਾ. ਬੀਬੀ ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜਨਵਰੀ ਅੰਕ ਪੰਨਾ - 55)

ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਤਾਂ ਸੋਚਣ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਲਿਖਦੇ ਤਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹੋ, ਬੋਲਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੀ ਤੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੋਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਪਹਿਲੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਪਹਿਲੇ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਹੋ ਰਹੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਪਹਿਲੇ, ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਗੱਲਬਾਤ ਤਾਂ ਸੋਚਣ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੋਲ ਕੇ ਜਾਂ ਲਿਖਕੇ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਹਾਰ ਰਾਹੀਂ ਦਸਦੇ ਹੋ।

ਆਓ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਉਤੇਜਨਾਵਾਂ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਦੇਖੀਏ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਚੀਨੀ ਸੋਮਿਆਂ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤੁਹਾਡੀ ਚਿਕਿਤਸਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਪਸ਼ਟ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰਾ ਕਹਿਣਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੰਗਾ ਵੀ ਨਾ ਲੱਗੇ ਪਰ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੋਟੀ ਨਾਂਹ ਖਾਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਾਮ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਮਾਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਮਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰੋ। ਜੇ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਖਾਓ, ਠੀਕ ਸਮੇਂ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਆਹਾਰ ਖਾਓ। ਜਿਹੜੇ ਵਜ਼ਨ ਘੱਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸੌਖਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਵਜ਼ਨ ਵੱਧ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੱਧ ਖਾ ਰਹੇ ਹੋ। ਸੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਕਿਉਂ ਖਾ ਰਹੇ ਹੋ? ਬਹੁਤ ਇਸ ਕਰਕੇ ਖਾ ਰਹੇ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਆਹਾਰ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾ ਰਹੇ। ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਖਾਣ ਲਈ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਤੱਤਵ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮੋਟੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਡਾ ਭਾਰ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤੇ ਪੂਰੀ ਖੁਰਾਕ ਦਿਓਗੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਾਰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗੀ। ਤੁਹਾਡਾ ਭਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਰਹੇਗਾ, ਤੁਹਾਡਾ ਭਾਰ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਰੀ

ਖੁਰਾਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ਉਸ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਜਾਣੋ, ਖੁਰਾਕ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ, ਸਮਝ ਕੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਆਹਾਰ ਲਵੋ।

ਦੂਸਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਮਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਫਰਿਜ਼ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਕਿਉਂ ਖਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਇਕ ਆਇਰਲੈਂਡ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਕਾਰਨ ਪਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ 79 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਆਹ ਲਈ ਮਿਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ। ਇਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਾਨਾ ਪੂਰਤੀ ਜਾਂ ਕੇਵਲ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਜੇ ਤੁਹਾਡੀ ਇਕ ਗੰਥੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ ਦੂਸਰੀ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈ ਲਵੇਗੀ, ਪਰ ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਗਣਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਕ ਗੁਰਦਾ ਜੇ ਕੱਢ ਦੇਣ ਤਾਂ ਦੂਸਰੇ ਗੁਰਦੇ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਇਕ ਅੱਖ ਹੈ ਉਹ ਇਕ ਹੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਅੰਗ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਥੱਕ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਮਾ ਦਾ ਕਦੀ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਜੁੜਿਆ। ਸੋ ਮਾਮਾ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਾਂਦੀ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕੀ ਜਿਹੜੇ ਵੱਧ ਕਾਂਦੇ ਹਨ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਉਹ ਸੰਸਾਰਕ ਪੱਖੋਂ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਕਾਮ ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਸਰੀਰ ਦੀ ਘੱਟ ਮਨ ਦੀ ਵਧੇਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰੋਟੀ ਸਰੀਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਕਾਮ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਇਕ ਲੋੜ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਵਧੇਰੇ ਕਾਮ ਵਸ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨਾਲ, ਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਖਰਾਬੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਹੰਕਾਰ ਹਉਮੈ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਵੀ ਹੈ, ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਆਹਾਰ ਠੀਕ ਰੱਖੋ, ਆਪਣੀਆਂ ਮੁਢਲੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰੱਖੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੋਮੇ ਠੀਕ ਰੱਖੋ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਚਿਕਿਤਸਿਕ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਚਿਕਿਤਸਿਕ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਿਖ ਰਹੇ ਹੋ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਨੁਸਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਲਿਆਓ, ਠੀਕ ਸਮੇਂ ਤੇ ਠੀਕ ਕੰਮ ਕਰੋ।

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 45 ਤੇ)

ਇਕ ਵਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਮੁਜਰਮਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਥੋਂ ਦਾ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ ਸੀ। ਮੈਂ ਜੁਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਵਾਮੀ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਕੋਟ ਪੈਂਟ ਪਾ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਥੇ ਚੱਪ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਬਾਹਰ ਆਏ ਕੈਦੀ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਐਨੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਹੋ, ਪੰਜ ਛੇ ਵਾਰੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਫੇਰ ਐਥੇ ਕਿਵੇਂ ਆਏ ਹੋ?

ਇਕ ਮੁਜਰਮ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ, ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਜੇ ਮੈਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਬੁਰਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਾਂ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਆਦਤ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਇਕ ਹੋਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਮੈਂ ਹੋਰ ਕੀ ਕਰਾਂ? ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਚੋਰੀ ਹੀ ਕਰਨੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਆਦਤ ਹੈ, ਜੇ ਮੈਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਸਿੱਖ ਲਵਾਂ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਂ ਚੋਰੀ ਕਰਨੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਆਂ।

ਤੀਸਰਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਮੈਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਕਲਮੰਦ ਹਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਿੰਨਾ ਵੱਧ ਚੁਰਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਹਾਲੇ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਪਕੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਹਰ ਇਕ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਨ ਦਿੱਤੇ। ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਤਾਂ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਦਤ ਹੈ। ਆਦਤਾਂ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਪੁਚਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਚੰਗੀਆਂ ਸਾਤਵਿਕ ਆਦਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਚਖੰਡ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ “ਮਾਨਿਆਇ ਮਨੁਸ਼ਿਨਾਮ ਕਰਨਮਾ ਬੰਧਾਮੋਕਸ਼ਹੋ ‘Manayiya manushyanam kara nama bhanda moksha ho ਇਹ ਕੇਵਲ ਮਨ ਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਨਰਕ ਤੇ ਮੋਕਸ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਸਿਧਾਂਤ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਹਨ, ਸਵਰਗ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸਮਾਚਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਹੈ, ਨਰਕ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕਸ਼ਟ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਸਿਧਾਂਤ ਮਨ ਦੇ ਹੀ ਹਨ, ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਵਧੀਆ ਮੌਕੇ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਲਈ ਸਵਰਗ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਕਦੀ ਵੀ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਉਡੀਕ ਨਾ ਕਰੋ, ਦੂਸਰੇ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਦੀ ਇਸ

ਗੱਲ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ। ਸੰਸਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੰਢਾਂ ਪੈ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕੀ ਬਾਹਰ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਕੇਵਲ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਲੋਕੀ ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਠੀਕ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਬਾਹਰ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠਾਂ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠਾਂ ਆ ਕੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਠਪੁਤਲੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਜੇ ਕੁਝ ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰਦੇ ਜਾਓਗੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਜੇ ਕੋਈ ਗਲਤੀਆਂ ਵੀ ਕਰ ਲਵੋਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਵੀ ਕਰ ਲਵੋਗੇ ਪਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਕੁਝ ਹੀ ਕਰਦੇ ਰਹੋਗੇ ਜੋ ਦੂਸਰੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਤੁਸੀਂ ਕਦੀ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੋਗੇ। ਉਹ ਕਰੋ, ਉਹ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖੋ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਅੰਦਰੋਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਕੁਝ ਕਰਨਾ, ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਕੁਝ ਦੂਸਰਾ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਿਖਦੇ ਰਹੋਗੇ, ਸਮਝਦੇ ਰਹੋਗੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਕੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ ਠੀਕ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਉਂ ਤੇ ਗਲਤ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਉਂ ਹੈ।

ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਆਪਾ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਲੋੜ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਕਾਸੇ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਕ ਸਾਧਾਰਣ ਗੱਲ ਦੇਖੋ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਦੂਸਰਾ ਮਨੁੱਖ ਹੱਥ ਉਚਾ ਚੁਕਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਦਮ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਤੁਸੀਂ ਆਪੇ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਇਕ ਦਮ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਆਪੇ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਸਮੇਂ ਤੁਸੀਂ ਡਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਭੈ, ਡਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰੇਰਕ ਡਰ ਹੈ ਫੇਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਡਰਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਡਰ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕਰੋਗੇ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰੇ ਡਰ ਭੈ ਕਾਲਪਨਿਕ ਹੀ ਹਨ। ਕੇਵਲ ਤੁਹਾਡੀ ਕਲਪਨਾ ਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਤੁਹਾਡੀ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਹੀ ਜਾਲ ਹੈ।

ਤੁਹਾਡੀ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਇਕ ਆਕਾਰ ਹੈ ਪਰ ਤੁਹਾਡੀ ਕਲਪਨਾ ਬਾਹਰੋਂ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਭੈ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰ ਦਾ ਕੋਈ ਆਕਾਰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਧਾ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਪਕੜ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਹੋ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋ ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਉਸ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਸੁੱਟ ਦਿਓ, ਤੁਸੀਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਜਾਓਗੇ, ਤੁਹਾਡਾ ਡਰ ਭੈ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਦੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਖੇਦਣ ਨਾ ਦਿਓ।

ਕਦੀ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਮਾੜਾ ਕਰ ਬੈਠਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮਾੜੇ ਹੋ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਉਹ ਇਕ ਕਰਮ ਮਾੜਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਚੀਜ਼, ਇਕ ਗੱਲ ਤੁਸੀਂ ਮਾੜੀ ਕਰ ਬੈਠੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਪਛਤਾਵੇ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਹ ਹੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਮੁੜ ਕੇ ਉਹ ਨਾ ਕਰੋ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਹਲਕਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋਗੇ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕਰਮ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਕੇ ਕਰੋਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਫਲ ਨਹੀਂ ਭੋਗੋਗੇ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮਾਨਸਿਕ ਪੱਖੋਂ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਮਾਨਸਿਕ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਹੈ ਭੈ ਰਹਿਤ, ਪਛਤਾਵੇ ਰਹਿਤ, ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹੀ ਪਛਤਾਵੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸੁਆਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਜੀਵਨ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਜੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਤੁਸੀਂ ਪਛਤਾਉਂਦੇ ਹੀ ਰਹੋਗੇ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕਰਤਵ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇਗੀ?

ਕਦੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿਛੋਕੜ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਨਾ ਰਹੋ ਭਾਵ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਿਛੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਰਹੋ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਪਰਸੋ ਆਹ ਕੀਤਾ ਸੀ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮਾੜੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਮਾੜਾ ਹਾਂ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਦੇ ਰਹੋਗੇ ਤੁਸੀਂ ਕਦੀ ਵੀ ਸੁਧਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਰਮਹੰਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਮਾੜੇ ਹੋ, ਮਾੜੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਮਾੜੇ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਸੁਧਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਪਿਛਲੇ ਸੰਸਕਾਰ ਕੱਢਣੇ ਪੈਣਗੇ।

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਲਤ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਬਖਸ਼ੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਪਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਗਲਤ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਬਖਸ਼ੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ

ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਫਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੋਧਦੇ ਰਹੋ, ਲੱਗੇ ਰਹੋ, ਛੱਡੋ ਨਾ, ਅੰਤ ਇਕ ਦਿਨ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਟੀਚੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਜਾਓਗੇ, ਉਪਰ ਟੀਸੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਜਾਓਗੇ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਹੀ ਲਵੋਗੇ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੁਰਬਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਪੂਰੇ ਕੋਲ ਜਾਓ, ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਸਕੇਗਾ।

ਹੁਣ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੀਂਦ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਨਿਬੜਿਆ ਜਾਵੇ। ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਹੈ। ਇਕ ਨੀਂਦ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੀ ਗੂੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਪਰ ਇਹ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਨੀਂਦ ਚੰਗੀ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਏਧਰ ਏਧਰ ਗਲਤ ਖਾਣਾ ਚੰਗਾ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀ ਨੀਂਦ ਠੀਕ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਚੰਗੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਵੀ ਮਨ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਜਾਗਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸੁਤੇ ਵੀ ਪਏ ਹੋ, ਜੇ ਕੋਈ ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਦਮ ਉਠ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਹੱਥ ਪਰ੍ਹੇ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਦਾ ਕੋਈ ਭਾਗ ਜਾਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸੁਚੇਤ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਗੂੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਵੀ ਸੌਂਦੇ ਹੋ ਮਨ ਦਾ ਇਕ ਭਾਗ ਤਾਂ ਜਾਗਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਦੇ ਉਸ ਭਾਗ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰੋਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਸ ਨਾਲ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਸਿਖਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਸੇ ਲਈ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਨਿਸਲ ਹੋ ਕੇ ਰੀਲੈਕਸ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਕੇ ਮਨ ਦੇ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਦੇ ਸਕੋ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਦੀ ਆਰਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਹੋ ਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਆਵਸ਼ਕ ਹੈ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਕੇ ਸੌਣਾ ਇਕ ਸੌਣਾ ਹੈ ਉਹ ਤੁਸੀਂ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਨੀਂਦ ਦੇ ਸੌਣਾ ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸਾਧੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਬੇਵਕੂਫ ਸੌਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਬੇਵਕੂਫ ਹੀ ਉਠਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਬੇਵਕੂਫ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਗਿਆਨੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਹੀ ਅੰਤਰ ਹੈ ਇਕ ਬੇਵਕੂਫ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਗਿਆਨੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਚੇਤਨ ਮਨ ਤੇ ਅਚੇਤ ਮਨ ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਆਰਾਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਨੀਂਦ

ਕੇਵਲ ਮਨ ਦੇ ਇਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਆਰਾਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਹੈ ਚੇਤਨ ਮਨ, ਅਚੇਤ ਮਨ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਆਰਾਮ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਆਰਾਮ ਦੇਣ ਲਈ ਆਵਸ਼ਕ ਹੈ।

ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਈਸਾਈ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੜ੍ਹ ਵਿਚਾਰ ਹਨ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਚਿਕਿਤਸਿਕ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤਰੀਕੇ ਦੀ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਹੋ। ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ ਹੈ ਜਿਥੇ ਵੀ ਹੋਵੇ ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖੋ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੁਅਸਥ ਰੱਖੋ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖੋ। ਮਨ ਨੂੰ ਨਿਸਲ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖੋ, ਢਿੱਲਾ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖੋ, ਸ਼ਾਸ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈਣੇ ਸਿੱਖੋ, ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਸ ਲੈਣ ਨਾਲ ਪੇਟ ਰਾਹੀਂ ਸਾਹ ਲੈਣ (ਡਾਇਫਰਮੈਟਿਕ ਬਰੀਦਿੰਗ) ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦੇ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਸੰਚਾਲਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰਾ ਆਰਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਮੱਸਿਆ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੋਝ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤਨਾਓ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੰਗ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ।

ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਰੋਜ਼ ਤੋਂ ਰੋਜ਼ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ, ਹਰ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਰੀਜ਼ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਬਿਮਾਰੀ ਉਸਨੂੰ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਇਕ ਬਿਮਾਰੀ ਜਾਂ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋਵੇ, ਚਿਕਿਤਸਕ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਆਦਤ ਹੀ ਮਾੜੀ ਬਣਾ ਲਈ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹੀ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਚਿਕਿਤਸਕ ਤੁਹਾਡੀ ਕੋਈ ਵੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਚਿਕਿਤਸਾ ਤਾਂ ਉਹ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਤੇ ਸਵੈ ਚਿਕਿਤਸਾ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਸਮਝੋ, ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਗੱਲਬਾਤ ਤਾਂ ਉਹ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਆਪ ਬਣਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੋ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਆਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਤੁਹਾਡਾ ਮਿੱਤਰ ਬਣੇ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਵੈਰੀ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਬੁਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਤੀ ਦੇ ਦਿਓਗੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਵੋਗੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਵੋਗੇ, ਉਸੇ ਦਿਨ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਸੰਸਾਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਤੁਹਾਡਾ ਚਿਹਰਾ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਸੂਚੀ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਤੁਹਾਡੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸੂਚੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਕਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਹਾਇਕਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਸਵੈ ਚਿਕਿਤਸਾ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਸਿੱਖੋ, ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਤਰੀਕਾ ਸਿੱਖੋ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸੇ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਾ ਦੱਸੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਕਦੀ ਵੀ ਇਹ ਨਾ ਮੰਨੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮਾੜੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਨਿਰਬਲ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਅਧੂਰੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਮਨੁੱਖ ਹੋ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਤੁਸੀਂ ਮਾੜੇ ਹੋ, ਚੰਗੇ ਹੋ, ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ।

ਲੋਕੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਖੇਦਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਖੇਦਣ ਵਾਲੇ ਕੰਨ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਆਪ ਹੋ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਖੇਦਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਿਖੇਦਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਕਰਮ ਆਪਣੇ ਹਨ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਖੇਦ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਸਿਧਾਂਤ ਜਾਣ ਲਓ, ਤੁਸੀਂ ਸਮਝ ਜਾਓਗੇ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਧ ਤੇ ਸਾਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਉਸਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਚਿਕਿਤਸਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਡੂੰਘੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਆਦਤਾਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਬਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ, ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁਰਖਾਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਵਿਰਾਸਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਤੋਂ ਵੀ ਕੁਝ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਬੁਰੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਭਾਰਤੀ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਜਾਓ, ਤੁਹਾਡੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਆਉਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਸਾਲੇ ਆਦਿ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਲਿਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕਰੋ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਣੀ

ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਬੁਰੀ ਆਦਤ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਭਾਰਤੀ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਵਾਈਨ ਪੀਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਹੀ ਹਨ ਤੇ ਆਦਤਾਂ ਸੁਧਾਰੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਬਦਲ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਅਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਜੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਹੀ ਧੁੰਦਲਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮਨ ਤੋਂ ਮੈਲ ਲਾਹ ਦਿਓ, ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਸੁਧ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਸੱਚਾ ਜਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਸੁਧ ਕਰੋ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ 50% ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਟ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹੋ ਬਾਕੀ 50% ਮਿਹਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ, ਫੇਰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਇਕ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਦੂਸਰੇ ਉਤੇ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਨੇ ਪੂਰੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਦੂਸਰੇ ਨੇ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਕਿਉਂ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ? ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਜੋ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਮੈਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਓਦੋਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਵਾਹ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮਿਲਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨੂੰ ਆਉਣ ਦਿਓ।

ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਵੇਰੇ ਉਠਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਤੇ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਥੱਕੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ ਪਰ ਜੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਤੇ ਹੋਵੋ, ਤੁਸੀਂ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਠੀਕ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਨਰੋਏ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਕਈ ਵਾਰੀ ਕਿਸੇ ਚਿੰਤਾ ਕਾਰਣ ਤੁਸੀਂ ਸੌ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇ, ਤੁਸੀਂ ਥੱਕੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਤੇ ਹੋਵੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਨਰੋਏ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਚੰਗਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੀ ਹੋਵੇ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਨਿਸਲ ਹੋ ਕੇ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਨਿਸਲ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਕਸਰਤ ਕਰਕੇ ਸੌਣੋ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੌ ਸਕੋਗੇ।

ਚਿਕਿਤਸਾ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁਢਲੀਆਂ ਪੰਜ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹਨ ਪਹਿਲੀ ਈਮਾਨਦਾਰੀ, ਦੂਸਰੀ ਨਿਰਸੁਆਰਥੀ, ਤੀਸਰੀ

ਸਮਝ ਸੂਝ ਬੂਝ, ਚੌਥਾ ਹੈ-ਆਪਣੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ, ਜਾਨਣਾ; ਪੰਜਵਾਂ ਹੈ ਆਪਣੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਵੈ ਨਿਰਭਰ ਬਣਾਉਣਾ। ਇਹ ਪੰਜ ਚੀਜ਼ਾਂ ਚਿਕਿਤਸਾ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜੋਗੇ, ਜਦੋਂ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਉਹ ਬਾਹਰ ਜਾਏਗਾ ਉਹ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇਗਾ ਪਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚਿਕਿਤਸਕ ਕੋਲ ਭੇਜੋਗੇ ਉਹ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਮੂੰਹ ਲਟਕਾਅ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਏਗਾ। ਕਾਰਣ ਉਹ ਚਿਕਿਤਸਕ ਇਕ ਕੰਮ ਕਾਜੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਕਿੱਤਾ ਚਿਕਿਤਸਾ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਰਾਹੀਂ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਹੈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਜੇ ਚਿਕਿਤਸਕ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ ਰੋਟੀ ਕਮਾਉਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਚਿਕਿਤਸਾ ਦਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਦੂਸਰੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਸੁਚੱਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਨਿਸੁਆਰਥੀ ਹੋ ਕੇ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਫੇਰ ਕਾਰਜ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਫੇਰ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਉਠਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਵੀ ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਹਿਲੀ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਰ ਸ਼ਰਤ ਇਕ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਉਦੋਂ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨਗੀਆਂ ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ। ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਤਾਂ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੇ ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ ਹੋਵੇ। ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹੋ ਫੇਰ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਹੈ, ਚੰਦਰਮਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੈ ਇਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੀ ਤਾਂ ਹੈ। ਪਰ ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਕਰੋਗੇ, ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ ਹੋਏਗੀ ਹੀ।

ਹਿਮਾਲੀਅਨ ਯੋਗੀ ਦਾ ਸੰਗ (Walking With Himalayan Master)

ਡਾ. ਜਸਟਿਨ ਓਬਰਾਇਨ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਸਮਾਪੀ

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਥਿਰ ਹੋਣਾ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਆਪਣਾ ਸਿਰ, ਗਰਦਨ ਅਤੇ ਧੜ ਇਕ ਹੀ ਸੇਧ ਵਿਚ ਸਿੱਧਾ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ਤੇ ਸ਼੍ਰਾਸ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਵਿਚਾਰ ਜਿਹੜੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਥੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਨਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਰੀਖਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਓ, ਪੱਕਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰ ਲਓ, ਚਾਹੇ ਕੁਝ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤੁਸੀਂ ਧਿਆਨ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਬੈਠੋਗੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਅਭਿਆਸ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਨਿਰੰਤਰ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਨਿਰਪੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਅੱਡ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਤੇ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਜਿਥੇ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਦਰਸ਼ਕ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਕਰਤਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ, ਓਦੋਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਮਾਨਸਿਕ, ਸਰੀਰਕ ਪੱਖੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸਲ ਹੋ ਕੇ ਆਰਾਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਅਧਿਆਇ ਸਤਾਰਾਂ

ਸਵਰਗ ਦੀ ਗੜਗੜਾਹਟ

ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਉਚੀ ਪੌੜੀ ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਗੰਦੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਤੇ ਰੰਗ ਰੋਗਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਤੇ ਸਫੇਦੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਸਫੇਦੀ ਦੀ ਬਾਲਟੀ ਪਕੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਬੁਰਸ਼ ਪਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਘਰ ਦਾ ਤਿੰਨ ਚੌਥਾਈ ਹਿੱਸਾ ਸਫੇਦੀ ਨਾਲ ਸਾਫ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸੁਪਨਾ ਮੈਨੂੰ ਆਇਆ ਤੇ ਇਕ ਦਮ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਇਹ ਐਨੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦਿਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਹੀ ਇਹ ਯਾਦ ਰਿਹਾ। ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਾਦ ਰਿਹਾ ਕਿ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੂੰ ਸਫੇਦੀ ਕਰਦਿਆਂ,

ਰੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਮੈਂ ਐਨਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਦੌੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਘਰ ਨੂੰ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਰੰਗ ਰੋਗਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਸਫੇਦੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਸਤਾ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸੀ, ਟੁੱਟੀ ਭੱਜੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸੀ ਤੇ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ।

ਮੈਨੂੰ ਏਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਸਾਲ ਦਾ ਉਹ ਦਿਨ ਸੀ ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੇਰਾ ਸਾਲਾਨਾ ਕੈਂਪ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਸਾਡੀ ਯੋਗਾ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਾਉਣਾ ਸੀ। 1978 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1981 ਤਕ ਚਾਰ ਸਾਲ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਅਨੌਖੇ ਕੈਂਪ ਲਗਾਏ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਕੈਂਪ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਲੋਕ ਚੁਣੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਦੀਖਿਆ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਕੀਤੇ ਤੇ ਕੈਂਪ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਣਾ। ਦੱਸ ਦਿਨ ਇਥੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਕੇ ਆਣ, ਸਾਡੀਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਿਜੀ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਥਰੀਸਾ ਨੂੰ ਇਹ ਕੰਮ ਸੌਂਪ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕੀ ਖਾਣਾ ਬਣਾਣਾ, ਕਿਵੇਂ ਸਫਾਈ ਰੱਖਣੀ ਹੈ ਕਿਵੇਂ ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਰੱਖਣਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਵੀ ਬਾਕੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਦਾ ਪੱਤਰ ਲੈ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸੀ, ਪਿਛਵਾੜੇ ਦੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਕਮਰੇ ਦੇ ਦਿਤੇ ਗਏ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਨਨਜ਼ (Nuns) ਦੇ ਕਮਰੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਇਹ ਕਮਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਸੀ। ਇਹ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਲਿਖ ਕੇ ਵੀ ਲਗਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮੌਨ ਵਿਚ ਹਾਂ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਤੰਗ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਏ। ਕਿਸੇ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਲਈ ਨਾ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਏ, ਕੋਈ ਡਾਕ ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾਏ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬੜਾ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਕਮਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਧੁਨਿਕ ਗੁਫਾ ਕਹਾਂਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖ

ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਇਹ ਕਾਫੀ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਿਤਰਾਂ ਨਾਲ ਕੈਂਪ ਤੇ ਹੋਵਾਂਗੇ।

ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਕੈਂਪ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਵੱਡੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬੁਲਾਇਆ। ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਿਚੈ ਲਈ ਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤਾ।

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਡਾਇਰੀ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖੋ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਸਮਝੋ। ਇਹ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਕਿ ਇਹ ਦਸ ਦਿਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਦਸ ਸਾਲ ਦੇਣਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਥੱਕੇ ਹੋਏ ਹੋ ਖੂਬ ਸੋਵੋਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬੜੇ ਸਾਧਾਰਣ ਤਿੰਨ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿਤੇ, ਬੋਲਣਾ ਨਹੀਂ, ਪੜ੍ਹਨਾ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਆਪਣਾ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰੋ, ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ। ਦਸ ਦਿਨ ਲਗਾਤਾਰ, ਜਦੋਂ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਬੜਾ ਸੌਖਾ ਲੱਗਾ, ਲੱਗਾ ਕਮਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਲੱਗਾ। ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਾਂਗਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੁਣੇ ਬੱਸ ਹੁਣੇ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਓ, ਐਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਹਾਲ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ, ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਮੈਨ ਵਿਚ ਛੱਡ ਗਏ।

ਅਸੀਂ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਤੇ ਦੇਖਿਆ, ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਥਕਾਵਟ ਝਲਕ ਰਹੀ ਸੀ, ਹਰ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਨਾਓ ਵਿਚ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਬਾਓ ਵਿਚ ਸੀ। ਕੁਛ ਦੇਰ ਰੁਕ ਕੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਬਾਰੂਾਂ ਦੇ ਬਾਰੂਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰਿਆਂ ਵਲ ਤੁਰ ਪਏ।

ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ, ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਫਿਰਦੇ ਰਹੇ, ਡੁਬਦੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ, ਐਨਾ ਸੋਹਣਾ ਲਗ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅੱਗ ਵਰਗਾ ਰੰਗ ਆਸ ਪਾਸ ਨੀਲਾ ਰੰਗ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੋਹਣਾ ਲਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕੋਈ ਇਕ ਘੰਟਾ ਬਾਹਰ ਰਿਹਾ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਗਿਆ, ਪਾਣੀ ਦਾ ਗਿਲਾਸ ਪੀਤਾ। ਆਪਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਟਿਕਾਈਆਂ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ, ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਫੇਰ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਰਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਸਾਰੀ ਸੰਸਥਾ ਵਿਚ ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਸੀ, ਕੇਵਲ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਏਧਰ ਉਧਰ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਮੈਂ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਤੁਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਗਿਆ ਜਾ ਕੇ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸੌਂ ਗਿਆ।

ਖਾਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਥਰੀਸਾ ਤੇ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਹੀ ਖਾਣੇ ਦਾ ਮੀਨੂ ਬਣਾਂਦੇ ਸੀ

ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੁਅਸਥ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਬਹੁਤ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਆਹਾਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਤੁਲਨ ਦਾ ਵੀ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਧਾ ਪਾਏ, ਰੋਕੇ, ਆਪਣੇ ਪਾਸੇ ਖਿੱਚੇ। ਕੁਝ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਆਸ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕੁਝ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਉਤੇਜਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਕੁਝ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਥਕਾਅ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੀਣ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਕੋਈ ਉਤੇਜਿਤ ਕਰਦਾ, ਕੋਈ ਮਿਰਚਾਂ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਚੀਨੀ ਨਹੀਂ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਲੂਣ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਬਿਲਕੁਲ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ। ਥਰੀਸਾ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਭਾਵ ਰੋਟੀ ਬਨਾਣੀ ਖੁਆਣੀ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪਣੀ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਇਕ ਟਰੇਨਿੰਗ ਹੀ ਸਮਝ ਕੇ ਕਰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦੀ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣਾ ਮੰਤਰ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ, ਹਰ ਇਕ ਖਾਣਾ ਬਨਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੀ, ਸਾਫ ਕਪੜੇ ਪਾਂਦੀ, ਤਾਜ਼ਾ ਜੂਸ ਉਹ ਫਲਾਂ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਂਦੀ ਦੀਆਂ ਟਰੇ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਦਿੰਦੀ। ਤਾਜ਼ੀ ਡਬਲਰੋਟੀ ਉਹ ਆਪ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿੰਦੀ, ਘਰ ਦਾ ਬਣਿਆ ਪਨੀਰ ਦਿੰਦੀ, ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਕੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਮੇਵਾ ਦਿੰਦੀ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਦਾਲ, ਚਾਵਲ ਹੁੰਦੇ, ਨਾਲ ਸਬਜ਼ੀ। ਕਦੀ ਕਦੀ ਦਹੀਂ ਵੀ ਹੁੰਦਾ, ਪਦੀਨੇ ਦਾ ਰੇਤਾ ਹੁੰਦਾ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਬੈਠ ਕੇ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਖਾਂਦੇ, ਅਸੀਂ ਭੁੰਜੇ ਚੌਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾਂਦੇ, ਸਾਡੇ ਅੱਗੇ ਮੇਜ ਪੋਸ਼ ਵਿਛਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਖਾਣੇ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਆ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ, ਮੈਂ ਬੜੀ ਹੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਖਾਂਦਾ। ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਮਾਣਦਾ। ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਬਾ ਕੇ ਖਾਂਦਾ। ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਮੈਨੂੰ ਅਨੰਦ ਦਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਕਿ ਯੋਗੀ ਕੀ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਵੇਦਾਂਤ ਤੇ ਯੋਗ ਸੂਤਰ ਜਾਣਦੇ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਵੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਭ ਯੋਗ ਸੂਤਰ ਰਾਹੀਂ ਮਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਕਿ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕਿਵੇਂ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਬਿਰਤੀ ਕਿਵੇਂ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਯਾਦਾਸ਼ਤ ਕਿਵੇਂ ਬਣਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਸੰਸਕਾਰ ਕਿਵੇਂ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਿਖਾਈ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖੀ ਪਈ ਸੀ। ਕਿਤਾਬਾਂ

ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਅ ਲੈਣਾ, ਦਸ ਲੈਣਾ, ਇਕ ਗੱਲ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸ ਦਿਨ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਤੇ ਹੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ ਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਖਾਸਾ ਡਰ ਲੱਗੇ, ਆਪਾ ਚੀਨਣਾ ਕੋਈ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਸੁਚੇਤ ਹੋਏ ਬੜੇ ਹੀ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਰਹੇ ਸੀ। ਅਚੇਤ ਮਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਜੀਬ ਅਜੀਬ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਰਹੀਆਂ ਸੀ, ਕਈ ਵਾਰੀ ਹਾਸਾ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਜਗਿਆਸੂ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁੱਤਾ-ਸੁੱਤਾ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਬੋਲਦਾ ਸੀ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਉਠ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੋਲਦਾ ਸੀ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਕ ਹੋਰ ਜਗਿਆਸੂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਛਿਕਾਂ ਹੀ ਮਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਇਕ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਬਜ਼ ਹੀ ਹੋ ਗਈ, ਇਕ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਸਾਫ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਹੋਰ ਜਗਿਆਸੂ ਬਾਹਰ ਨੋਟ ਲਿਖ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਬਰੀਸਾ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਦੇ ਕੇ ਆਵੇ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਸੱਪ ਦਿਖਦੇ ਰਹਿੰਦੇ।

ਸਾਡੇ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦ, ਰੋਜ਼ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਸਭ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਅਸੀਂ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦੇ ਦੇਖਦੇ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸੈਰ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇਖਦੇ, ਕੁਝ ਖਾਸ ਬਦਲਿਆ, ਨਹੀਂ, ਕੌਣ ਕਿਵੇਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਕੌਣ ਕਿੰਨਾ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਈ ਪਲੇਟ ਭਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸੀ, ਕਈ ਨੋਟ ਲਿਖ ਕੇ ਦਸਦੇ ਕਿ ਖਾਣੇ ਵਿਚ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਈ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਉਪਵਾਸ ਵੀ ਰਖਦੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਕੋਈ ਵਰਤ, ਕੋਈ ਉਪਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ। ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਕਈ ਵਾਰੀ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਪਰ ਸਵਾਮੀ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਵਾਮੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨਵਾਂ ਗਿਆਨ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੇ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਭਿਆਸ ਦਸਦੇ, ਯੋਗਾ ਦੀ ਕਈ ਤਕਨੀਕ ਦਸਦੇ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕਈ ਤਰੀਕੇ ਇਕਾਗਰ ਹੋਣ ਲਈ ਦੱਸੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਔਰੋਬਿੰਦੋ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਨ ਚਾਹਿਆ ਤਰੀਕਾ ਵੀ ਦੱਸਿਆ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਹੀ ਦਸਦੇ ਕਿ ਹੋਰ ਉਚੇ ਅਨੁਭਵ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।

ਹਰ ਸਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਚਾਰ ਸਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੈਂਪ ਲਗਦੇ ਰਹੇ, ਪਰ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਬਦਲਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਡੇ ਅਨੁਭਵ ਬਦਲਦੇ ਰਹੇ। ਹਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਬੜੇ ਹੀ ਔਖੇ ਲਗਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਧਨਾ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਲੈ ਜਾਣਾ। ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਦਿਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਥੱਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੁੱਤਾ ਹੀ ਰਹਾਂ, ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੈਨੂੰ 24 ਘੰਟੇ ਬੁਖਾਰ ਹੀ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਬੁਖਾਰ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਸਿਮਟ ਕੇ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਗਿਆ, ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮੈਂ ਇਹ ਹੀ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇਕ-ਇਕ ਘਟਨਾ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਉਂਦੀ ਰਹੀ, ਮੇਰੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਝਲਕੀ ਦੇਖ ਲਈ, ਬੁਖਾਰ ਉਤਰ ਗਿਆ।

ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੋ, ਅੰਦਰ ਨਾ ਰਹੋ, ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਬਾਹਰ ਜਾਓ, ਕੁਦਰਤ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਸਵਸਥ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ, ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਰੋਜ਼ ਕਹਿੰਦੇ।

ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ, ਮੈਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਸੈਰ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅੱਛੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਮੈਂ ਸੈਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਹਵਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਦਾ ਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ।

ਰੋਜ਼ ਨਾਲੋਂ ਆਮ ਦਿਨਾਂ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਸੌਵੇਂ, ਜਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਸੌਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰੇ, ਨੀਂਦ ਆਵੇ, ਜ਼ਰੂਰ ਸੌਵੇਂ, ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਆਰਾਮ ਵਾਸਤੇ ਲੜਾਈ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਖਿਚੋਤਾਣ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਕਾਇਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਦਬਾਅ ਹੈ, ਬੋਝ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਤਾਂ ਠੀਕ ਸੀ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਤੋਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹਟਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਟੁੱਟ ਭੱਜ ਠੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਤਾਕਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਆਖਰ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਐਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਮੈਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਨੌਵੇਂ ਦਿਨ ਮੈਂ ਕੁਝ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਨੀਂਦ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੀ ਨਾ ਹੁੰਦਾ।

ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਕੈਂਪ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਇੰਦਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹਲਕੀਆਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਹੋ

ਗਿਆ ਹੈ। ਜੰਗਲ ਦੇ ਰੰਗ ਵਧੇਰੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ, ਬਿਲਕੁਲ ਪੀਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਮੇਰੀ ਦੇਖਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਦੇਖ ਕੇ ਸਮਝਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਾਧਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ। ਮੇਰੇ ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਵੀ ਪਛਾਣ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਕਈ ਸਾਰੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵੀ, ਮੈਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਪਛਾਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿਹੜਾ ਪੰਛੀ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਹੜਾ ਜਾਨਵਰ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਵਾ ਵਗ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿਥੇ ਹਵਾ ਨਾਲ ਘਾਹ ਲਹਿਲਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਥੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਮੱਛੀ ਪਲਟੇ ਖਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਚਮੜੀ ਤੋਂ ਮੈਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕੀ ਤਾਪਮਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਹਵਾ ਵਗ ਰਹੀ ਹੈ, ਹਵਾ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਨਮੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਮੈਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਪਰਤੱਖ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਸੁੰਘਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈ ਸੀ। ਚੀਲ ਦੇ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਦੂਰੋਂ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ, ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਬਾਕੀ ਦੀ ਬਨਸਪਤੀ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੜੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੁਸ਼ਬੂ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਜੇ ਮੈਂ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਸ਼ਾਸ ਲਵਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹਵਾ ਦਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੁਆਦ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਸਭ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਦੇਖਣਾ, ਸੁਣਨਾ, ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ, ਸੁੰਘਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਸਭ ਮੈਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਟੁਰਦਾ ਦਰਖਤ ਪੱਤੀਆਂ ਹੋਰ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੰਗ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਚਹਿ ਚਹਾਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹਿਲਜੁਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਖੇਡਦਾ, ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਦੌੜਨ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਸਮਾਂ ਲਗਾਉਂਦਾ, ਮੈਂ ਜੋ ਵੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ, ਮੈਂ ਉਸ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ। ਦੌੜਨ ਲੱਗਿਆਂ ਮੈਂ ਸ਼ਾਸ ਤੇ ਲੱਤਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਰ ਕਰਦਾ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਥੱਲੇ ਟੁਰਦਾ, ਠੰਡੀ ਹਵਾ ਵਿਚ ਲੰਮੇ-ਲੰਮੇ ਸ਼ਾਸ ਲੈਂਦਾ। ਮੈਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣਦਾ, ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਇੰਦਰਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਲਈ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ।

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਇਕੱਲਾ ਹੁੰਦਾ, ਮੈਂ ਬੜੇ ਹੀ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਰ ਜਾਣਾ, ਘਰ ਜਾਣਾ ਲਗਦਾ। ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਵੀ ਕਰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਆਉਂਦਾ। ਮੈਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰੋਜ਼ ਵਧਾ

ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਦੇ ਉਤਰ ਵਲ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਦਾ, ਮੈਂ ਹਿਰਨਾਂ ਦਾ ਝੁੰਡ ਦੇਖਿਆ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਘਾਹ ਵਿਚ ਹਿਲਜੁਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬਾਰਾਂ ਫੁੱਟ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਛੇ ਹਿਰਨ ਘਾਹ ਚੁਗ ਰਹੇ ਸੀ।

ਕਦੀ ਸਵੇਰੇ ਕਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਕ ਵੱਡੀ ਸਾਰੀ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ।

ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰ ਇਕ ਮੰਦਰ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਮਝਣ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਦਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮਾ ਦਾ ਵਾਸ ਹੈ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਵੋ ਵਿਸ਼ਵ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਵਾਸ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਤਮਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਵਿਛੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਫੇਰ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ।

ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇਹੀ ਦਾ ਇਕ ਕਣ ਹੋ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਹੋ, ਰਚਨਾ ਹੋ, ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਕੇ ਹੀ ਚਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਇਹੋ ਹੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹੀ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਲੋ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ।

ਯੋਗਾ ਵਿਚ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਪਛਾਣਣ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੂਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਵਿਚਾਰ, ਸੋਚ। ਸਾਡੀ ਸੋਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦਿੰਦੀ। ਅਸੀਂ ਹੀ ਦੀਵਾਰਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਆਓ, ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਦੇਖੀਏ, ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਅਸੀਂ ਦੂਸਰੇ ਆਧਾਰ ਭਾਵ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਤੁਹਾਡਾ ਕੇਂਦਰ ਕਿਹੜਾ ਹੈ? ਤੁਹਾਡਾ ਕੇਂਦਰ ਤੁਹਾਡੀ ਚੇਤਨਾ ਹੈ, ਸਭ ਤੋਂ ਮੁੱਢਲੀ ਸ਼ਕਤੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਪ੍ਰਤੀ ਤੁਹਾਡੀ ਸੋਝੀ, ਤੁਹਾਡੇ ਸ਼ਾਸ ਲੈਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਤੁਹਾਡੇ ਕਿਸਮ-ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਚਾਰ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੋਵੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਚੇਤ ਮਨ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ। ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਅੰਤਰ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਨਾ ਜੁੜੋ। ਤੁਹਾਡੀ ਸਾਰੀ ਪੂਜਾ, ਅਰਦਾਸਾਂ, ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸਭ ਬੇਅਰਥ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅੰਤਰ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਗਰਣ

ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ।

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਇਕ ਆਤਮਕ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹਨ। ਇਹ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅੱਠਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਇਕ ਸੰਤ ਨੇ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ੰਕਰ ਹੈ। ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਹੈ 'Wave of Beauty' ਤੇ 'Wave of Bliss' ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਇਹ ਪੁਸਤਕਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੂੜ੍ਹੇ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ।

ਤੀਸਰਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ, ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਗਰਣ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਇਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਅਸੂਲ ਹਨ, ਤਰੀਕੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਚੱਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਘਰ ਦੇ ਮੋਢੀ ਪਿਤਾ ਹੈ, ਮਾਤਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜੋ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਹਨ, ਉਹ ਹੈ ਮਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ। ਮਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਜਾਣੇ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੀ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਮਰੂਪ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਨਰ ਤੇ ਮਾਦਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਸੂਰਜ, ਚੰਦ, ਦਿਨ, ਰਾਤ। ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਦੀ ਪੌਜ਼ਟਿਵ ਨੈਗੇਟਿਵ ਕਰੰਟ ਹੈ, ਯੋਗਾ ਵਿਚ ਦੋ ਨਾੜੀਆਂ ਹਨ ਇੜਾ ਤੇ ਪਿੰਗਲਾ।

ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਵਸਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਵੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੀ ਤੁਹਾਡੀ ਚੇਤਨਾ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਗਤ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਗਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਪਰ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਇਕ ਭਾਵੁਕ ਸਬੰਧ, ਇਕ ਵਿਚਾਰਾਤਮਕ ਸਬੰਧ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ ਹਨ, ਇਹ ਸਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੌਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਵ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ? ਕੇਵਲ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਦਾ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਮਾਪ ਨਾਲ ਮੇਚਦੇ ਹੋ।

ਜਿਹੜਾ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਣੋ, ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਇਕ ਘਰ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ, ਆਤਮਾ ਦਾ ਘਰ, ਵਾਸਤਵ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਘਰ ਜਾਂ ਕਹਿ ਦਿਓ ਇਹ ਕੁੰਡਲਨੀ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਕੁੰਡਲਨੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੀ ਤੁਹਾਡਾ ਜੀਵਨ,

ਜੀਵਨ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਕੁੰਡਲਨੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਜੀਵਨ ਸ਼ਕਤੀ ਤੁਹਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਛਾ ਰਾਹੀਂ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕਰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਹ ਤਿੰਨ ਤੁਹਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਭਾਵ ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਜਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਵ ਆਤਮਾ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕੁੰਡਲਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੁੰਡਲਨੀ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਚਾਲਕ ਹੈ।

ਕੁੰਡਲਨੀ ਸ਼ਬਦ ਕੁੰਡਾ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ, 'ਕੁੰਡਾ' ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਰਥ ਹਨ, ਇਕ ਅਰਥ ਹੈ ਅੱਗ ਦਾ ਬਲਦਾ ਇਕ ਭਾਂਡਾ, ਇਕ ਗੁਫਾ, 'ਲਨੀ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਇਕ ਬਾਲਟੀ ਜਾਂ ਅੱਗ ਦਾ ਕਟੋਰਾ ਹੈ, ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਅਣਜਾਣ ਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਜਾਗਰਣ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਅੱਗ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤਣਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਤੁਹਾਡੀ ਬੁੱਧੀ, ਇੱਛਾ ਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਰਾਹੀਂ ਅੱਗੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਜੀਵਨ ਸ਼ਕਤੀ ਤਾਂ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਹੈ ਸੱਪ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਲੇਟਾ ਮਾਰ ਕੇ। ਜੇ ਕੁਝ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਉਹ ਕੇਵਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡਾ ਕੰਮ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਇੱਛਾ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੀਮਤ ਤੁਹਾਡਾ ਵਿਹਾਰ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਉਹ ਤਾਂ ਅੱਗ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸੱਪ ਲਪੇਟਾ ਮਾਰ ਕੇ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪੀਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਹੀ ਉਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪੀਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਉਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਹੋ ਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਸੋਚ, ਤੁਹਾਡਾ ਵਿਹਾਰ ਬੜਾ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸਦਾ ਹੀ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਡੀ ਮੁਢਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤਾਂ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੀ ਆਤਮਾ ਭੁੱਖੀ ਤੜਫ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਤੁਸੀਂ ਬੇਚੈਨ ਹੋ, ਕਦੀ ਕੁਛ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਕਦੀ ਕੁਛ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਕਦੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋ, ਆਪਾ ਖੋਜਣ ਦੀਆਂ, ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਰਥ

ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ।

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਮਿਥਿਹਾਸ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾਤਮਕ ਚੇਤਨਾ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੋਝੀ ਆ ਗਈ, ਮੈਨੂੰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸਮਝ ਆ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਰੋਮਾਂਚਿਕ ਲੱਗੇ।

ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇਵੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਓ ਚਾਨਣ ਹੈ, ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਉਡੀਕ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਨਸ਼ਏ ਵਿਚ ਪਈ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਹੀ ਰੋਕਣਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਬੇਚੈਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਤੁਸੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲਈ ਬੇਚੈਨ ਨਾ ਹੋਵੋ। ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਕੁੰਡਲਨੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਪੀਣ ਦਿਓ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਫੇਰ ਉਹ ਜਾਗੇਗੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਢੂੰਡੇਗੀ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਲੱਭੇਗੀ। ਜਦੋਂ ਕੁੰਡਲਨੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ।

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਗੂੰਜਣ ਲਗ ਪਏ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮਿਥਿਹਾਸ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਕ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਦੇ ਨਾਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ, ਹੋਂਦ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨ ਬਹੁਤ ਦਿਲ ਖਿਚਵਾਂ ਲਗਦਾ ਸੀ, ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਤੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਮੈਂ ਅਰਸਤੂ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਪਲੈਟੋ ਪੜ੍ਹਿਆ ਮੱਧ ਕਾਲ ਦੇ ਫਿਲੋਸਫਰ ਪੜ੍ਹੇ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗੇ ਲੱਗੇ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਸਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਅਧੂਰਾ ਹੈ, ਕੁਝ ਕਿਤੇ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ। ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕੀ ਸਾਂਝ ਹੈ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਵਿਚ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਜੋੜਦੀ ਹੈ? ਕੌਣ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਖੋਜ ਪੈਨਸਲਵੇਨੀਆ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਡੂੰਘਾ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਇਸ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਆਤਮ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆਨ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਲਈ ਸਾਂਝਾ ਹੈ। ਪਰ ਅੰਦਰ ਪਏ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਮਾਣੇ, ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰੇ ਤੇ ਸਵੈ ਚੇਤਨਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚੇ, ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੀ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਇਹ ਹੀ ਚਾਨਣ ਹੈ। ਲੋੜ ਹੈ ਇਕ ਵਿਧੀਪੂਰਵਕ ਅਭਿਆਸ ਦੀ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਸਰਵੋਤਮ ਵਿਦਿਆ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਸਾਰੀ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਰੋਤ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ 'ਸ੍ਰੀ ਵਿਦਿਆ'।

ਫੇਰ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਮੋਟੀ ਸਾਰੀ ਲਾਲ ਕਿਤਾਬ ਖੋਲੀ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਰੇਖਾ ਚਿਤਰ ਕੱਢਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤਿਕੋਣ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਗੋਲ ਚੱਕਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸੀ ਇਸ ਨੂੰ 'ਸ੍ਰੀ ਯੰਤਰ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਫੇਰ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਇਸ ਯੰਤਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁੰਝੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸਮਝਣ ਲਗ ਪਏ ਜੋ ਵੀ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ।

ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵ ਕਿਵੇਂ ਰਚਿਆ ਗਿਆ, ਇਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਨਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਹੋ? ਆਪਾ ਚੀਨੋ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਣੋ। ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਦੋ ਹੋਰ ਸਿਧਾਂਤ ਸਮਝਣੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੁੰਡਲਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪ੍ਰਾਰੰਭਕ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਮੌਲਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਜਨਨੀ ਹੈ, ਮਾਂ ਹੈ; ਦੂਸਰੀ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਢਲਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਉਹ ਹੈ ਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ। ਇਹ ਹੈ ਚਾਨਣ ਤੇ ਜੀਵਨ ਸ਼ਕਤੀ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਸਾਰੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਧੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਸਾਰਾ ਵਾਹ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਫੇਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਮੇਹਰ, ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰਕ ਇਛਾਵਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਕੇਵਲ ਆਤਮਕ ਗਿਆਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੀ ਰੱਖ ਕੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਾ ਚੀਨ ਲਿਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਾ ਵਾਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਆਤਮ ਸਿੱਧੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਹੈ।

ਸਦਾ ਸੁਹਾਗ (ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਯੋਗ ਵਿਚੋਂ ਉਲਥਾ)

ਅਨੁਵਾਦਕ - ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਧਰਮ ਅਨੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਜਨਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-39)

ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਬੋਲੇ, ਹੇ ਰਾਮ ਜੀ! ਜਦ ਕੁੰਭਜ ਨੇ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਖਰਪੂਜ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਚਿੱਤ ਦਾ ਤਿਆਗਣਾ ਹੀ ਸਰਬ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਹੇ ਤ੍ਰਿਕਾਲ-ਦਰਸ਼ੀ, ਮੈਂ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਿਰ ਕਰਾਂ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਇਹ ਟਿਕਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਜਿਕਰ ਵੱਡਾ ਮਗਰਮੱਛ ਬਾਲਕ ਤੋਂ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ, ਇਕੁਰ ਹੀ ਹੇ ਮੁਨੀਸ਼ਰ! ਚਿੱਤ ਮੈਥੋਂ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚਿੱਤ ਦਾ ਸਰੂਪ ਤਾਂ ਸਮਝਾਓ। ਕੁੰਭਜ ਬੋਲਿਆ, ਰਾਜਨ, ਚਿੱਤ ਦਾ ਸਰੂਪ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਸ਼ਟ ਹੋਣ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਵੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡਾਲ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਬਿਛ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੜ੍ਹ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬਿਛ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਏਕਾਂਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ, ਸਰਬ ਚਿੰਤਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ, ਇਕ ਆਸਰੇ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਅਰ ਦੂਜੇ ਦਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਰ ਇਸ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਐਸਾ ਤਿਆਗੀ ਹਾਂ, ਬਸ ਇਹ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਡਾਲ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਹੇ ਰਾਜਨ! ਇਕ ਡਾਲ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ, ਬਿਛ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਫੁਲਦਾ ਫਲਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੜ੍ਹ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬਿਛ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਬੀਜ ਹਉਮੈਂ ਹੰਕਾਰ ਨਸ਼ਟ ਹੋਣ ਨਾਲ, ਚਿੱਤ ਦੇ ਸਭ ਦੇ ਸਭ ਫੁਰਨੇ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਤੇ ਹਉਮੈਂ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਸੁੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ। ਰਾਜਾ ਬੋਲਿਆ, ਹੇ ਦੇਵ ਪੁੱਤਰ! ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਸਮਝ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਬਿਛ ਦਾ ਨਾਸ਼, ਇਸ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਕੱਟਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਡਾਲਾਂ ਕੱਟਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਚਿਰੰਕਾਲ ਤੋਂ ਡਾਲਾਂ ਹੀ ਕੱਟਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਦੁਖ ਵੀ ਨਵਿਰਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਹੁਣ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦੱਸੋ ਕਿ ਹਉਮੈਂ ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ, ਕਿਥੋਂ ਤੇ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਕੁੰਭਜ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤ੍ਰੈਗੁਣ ਅਤੀਤ, ਸ਼ੁਧ, ਅਫੁਰ ਚੇਤਨ ਵਿਚ, ਆਪਣੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਵ ਦੁਆਰਾ 'ਮੈਂ ਹਾਂ' ਇਹ ਫੁਰਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਦੇਸ਼, ਕਾਲ ਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਰਚਿਆ ਦਗਤ ਹੋ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਹੀ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਉਤਪਾਦਕ (ਪੈਦਾ ਕਰਨ

ਵਾਲੀ) ਸ਼ਕਤੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਅਰ ਇਸ ਵਿਚ ਹੀ, ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਵ ਦੁਆਰਾ ਮੁੜ ਸ਼ੁਧ ਚੇਤਨਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਦੀ ਰਗਵਤ ਹੈ। ਬਸ ਜਦ ਅਨੰਤ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜਾਂ ਮਗਰੋਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਇਹ ਰਗਵਤ ਪਰਪੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਮਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਮੁੜ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਇਹ ਫੁਰਨਾ (ਯਾਨੀ ਹਉਮੈਂ ਹੰਕਾਰ) ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਸ਼ੁਧ ਚੇਤਨ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਅਫੁਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਦਯਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਤਿਆਗਵਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਤਮ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਰਬਾਣ ਪਦ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਬੋਲਿਆ, ਹੇ ਦੇਵ ਪੁੱਤਰ, ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਾ ਗੁਰੂ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਹਉਮੈਂ ਹੰਕਾਰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਕੁੰਭਜ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੂਰਜ ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅੰਧਕਾਰ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਕਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੀ ਅੰਧਕਾਰ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ, ਇਕੁਰ ਹੀ ਤਤ੍ਵ-ਦਰਸ਼ੀ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵ ਦਾ ਅਗਿਆਨ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਪੁਛਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ, ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਾ ਤੇ ਕਥਨੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਫਰਕ ਕੀ ਹੈ? ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਤ੍ਵ-ਦਰਸ਼ੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੋਵੇ? ਇਸ ਦੀ ਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ? ਦੇਵ ਪੁੱਤਰ ਬੋਲਿਆ, ਜੋ ਅਸਲੀ ਤੇ ਨਕਲੀ, ਸਾਂਗਧਾਰੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ, ਉਹੋ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਾ ਤੇ ਕਥਨੀ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ। ਜੋ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਅਸਲੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹੈ, ਉਹੋ ਅਸਲੀ ਤਤ੍ਵ-ਦਰਸ਼ੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਵੀ ਹੈ। ਜੋ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸੱਚੇ ਮਾਂਦਰੀ ਦੀ ਹੈ, ਉਹੋ ਸੱਚੇ ਤਤ੍ਵ-ਦਰਸ਼ੀ ਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਫਰਕ ਅਸਲੀ ਹੀਰੇ ਤੇ ਕੱਚ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਹੋ ਅਸਲ ਤੇ ਬਾਤੂਨੀ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਾਜ, ਤਖਤ, ਸਭਾ, ਸਮਾਜ, ਸੋਨਾ ਸਾਮੰਗਰੀ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਨਿਜ ਹੁਕਮ ਮਨੋਣ ਦਾ ਤੇਜ ਹੋਵੇ, ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੇਸ, ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿਦਯਾ ਅਰ ਜਪ, ਤਪ, ਸੰਜਮ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਾ ਲਈ ਆਵੱਸ਼ਕ ਹੈ ਕਿ ਹਉਮੈਂ ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ, ਸਮਵੇਤਾ ਤੇ ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਤ੍ਰਿਕਾਲਦਰਸ਼ੀ ਹੋਵੇ ਅਰ ਦੇਸ਼-ਕਾਲ ਰਚਿਤ ਬਦਲਣਹਾਰ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਿਫਤ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਨੂੰ ਚਾਹੇ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਬਨਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਸ

ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੱਚੇ ਮਾਂਦਰੀ ਦੇ ਮੰਤਰ, ਵਾਚਣ ਨਾਲ ਹੀ ਤਤਕਾਲ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ (ਅਸਰ) ਬਾਹਰਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਵੇਤਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਜਾ ਉਸ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਨੇਤਰ ਮਿਲਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾ ਕੇਵਲ ਉਸ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਾ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਉਸ ਵਲ ਕ੍ਰਿਪਾਪੂਰਵਕ ਧਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਖ ਅਰ ਜਾਣ ਕਿ ਤੂੰ ਪੰਚ ਭੂਤਕ ਦੇਹ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਮਨ ਤੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਭੀ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਸਾਮਯ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਪੁਰਸ਼ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਆਤਮਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਸਰਵਗਯ ਹੈ, ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਈਸ਼ਵਰ ਤੋਂ ਵੀ ਉਪਰ ਸਾਖਿਅਤ ਸਵਯੰ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈਂ। ਜਿਵੇਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕੜਕ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲਿਸ਼ਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਕੁੱਠ ਹੀ ਇਹ ਮਹਾਂਵਾਕ ਉਚਾਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੀ ਤਤਕਾਲ ਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਵਰਤਣ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਰਦੇ ਹਟਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਹਉਮੈਂ ਨਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਚਿੱਤ ਅਫੁਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਕਥਨ ਮਾਤਰ ਕਾਲ ਦੀ ਅੰਸ ਵਿਚ ਜੋ ਜੀਵ ਕੁਚਲ, ਕਠੋਰ, ਕਾਮੀ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਜੀਵ ਹੈ, ਸਵਯੰ ਸਰਬਗਯ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਸਤਿ ਚਿੱਤ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਕੇਵਲ ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੋਇਆ, ਤੂੰ ਸਭਾ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਹੋਇਆ, ਤੂੰ ਪਰਜਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਇਆ, ਤੂੰ ਸਰਬ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ, ਸਭਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ, ਪਰਜਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਸਰਬਾਧਿਕਾਰੀ ਬਨਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਧਨੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇਵਲ ਉਸ ਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਿ ਆਵਾਗਵਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਗਤੇ, ਮਿਰਾਸੀ, ਪੇਂਡੂ ਪਰੋਹਿਤ ਅਰ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਹਰ ਚਾਂਦੀ ਸੋਨਾ ਦਾਨ ਕਰੋਣ ਵਾਲੇ ਸਖੀ ਨੂੰ, ਜਾ ਭੇਟਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਨਿਤ ਉਚ ਸਿਖਰ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਤੇ ਵਰ ਦੇਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਕੁੱਠ ਦੀਆਂ ਫੋਕੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਤੇ ਨਿਪਟ ਫੋਕੇ ਵਰ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣਾ ਪਵਿੱਤਰ ਪੀਤਾਂਬਰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੇ ਪਰੇਤਾਂ ਉਪਰ ਪਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਮਾਇਆਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਭੇਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਰਾਜਨ, ਐਸਾ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੂਰਨ ਭਾਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਇੰਦਰ ਅਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਮੈਂ ਯਥਾ ਸੰਭਵ ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਧਾਰਨ ਲੱਛਣ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਤੇਰੀ ਕਲਿਆਣ ਹੋਵੇ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜਾ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਹੇ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ, ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਅਸਲੀ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚੋਂ ਹਉਮੈ ਹੰਕਾਰ ਰੂਪੀ ਕਲੰਕ ਦੂਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ? ਕਿਉਂ ਮੈਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਇਹ ਫੁਰਨਾ ਫੁਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸ਼ਿਖਰ ਧੂਜ ਰਾਜਾ ਹਾਂ? ਕੁੰਭਜ ਬੋਲਿਆ, ਹੇ ਰਾਜਨ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਾਰਨ ਬਿਨਾ ਕਾਰਜ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜੇ ਕਾਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਜ ਭਾਸੇ ਤਾਂ ਜਾਣੋਂ ਕਿ ਭਰਮ ਮਾਤਰ ਤੇ ਮਿਥਿਆ ਹੈ। ਬੱਸ ਜਿਸਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਉਹ ਸਤ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਉਹ ਅਸੱਤ ਮਿਥਿਆ ਤੇ ਭਰਮ ਮਾਤਰ ਹੈ। ਭਲਾ ਦੱਸ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ? ਫਿਰ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਦਿਆਂਗਾ। ਰਾਜਾ ਬੋਲਿਆ, ਹੇ ਭਗਵਾਨ, ਹਉਮੈਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੁਧ ਆਤਮਾ ਹੈ। ਸੁਧ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਜੋ 'ਜਾਨਣਾ' ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਰ 'ਜਾਨਣ ਮਾਤਰ' ਵਿਚ ਜੋ ਜਾਨਣ ਦਾ ਉਠਾਓ ਉਠਣਾ ਹੈ, ਯਾਨਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਯ (ਵੇਖਣ ਯੋਗ, ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ੈ) ਦੀ ਤਰਫ ਲਗਣਾ ਹੈ, ਸੋ 'ਜਾਨਣਾ' ਰੂਪੀ ਹੁਲਾਰਾ (ਸਮਵੇਦਨ) ਹੀ ਹਉਮੈ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਕੁੰਭਜ ਬੋਲਿਆ, ਰਾਜਨ ਇਸ ਜਾਨਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ? ਪਹਿਲਾਂ ਤੂੰ ਇਸ ਦਾ ਉਤਰ ਦੇਹ ਮਗਰੋਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਦਾ ਉਪਾ ਦੱਸਾਂਗਾ। ਹੇ ਰਾਜਨ ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕਾਰਜ ਭੀ ਸਤ ਹੁੰਦਾ। ਅਰ ਜੇ ਕਾਰਨ ਝੂਠ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕਾਰਜ ਭੀ ਝੂਠ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਾਨਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੇਹ ਆਦਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਯ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ 'ਜਾਨਣਾ' ਤਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਜਾਨਣ ਯੋਗ ਵਸਤੂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਮੌਜੂਦ ਹੋਵੇ। ਜੋ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਵਸਤੂ ਮੌਜੂਦ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 'ਜਾਨਣਾ' ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਤਾਂ ਤੇ 'ਜਾਨਣ' ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੇਹ ਆਦਿਕ ਹੋਏ। ਕੁੰਭਜ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਹੇ ਰਾਜਨ, ਇਹ ਦੇਹ ਆਦਿਕ ਸਭ ਮਿਥਿਆ ਹਨ ਤੇ ਭਰਮ ਤੋਂ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਰਾਜਾ ਬੋਲਿਆ, ਦੇਹ ਦਾ ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਖਾਂਦੀ ਪੀਂਦੀ ਹੈ ਅਰ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਾਰਜ ਕਰਤਾ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਆਪ ਕਿਵੇਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਅਰ ਮਿਥਿਆ ਹੈ? ਕੁੰਭਜ ਬੋਲਿਆ ਪਿਤਾ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕੌਣ ਹੈ? ਪਿਤਾ ਭੀ ਮਿਥਿਆ ਹੈ? ਜਿੱਕੁਰ ਕੋਈ

ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਪਿਤਾ ਅਰ ਪੁੱਤਰ ਵੇਖੇ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਮਿਥਿਆ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਪਿਤਾ ਭੀ ਮਿਥਿਆ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਪਿਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪਿਤਾਮਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਿਤਾਮਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਪਰ ਪਿਤਾਮਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਸਭ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਭ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਕੁੰਭਜ ਬੋਲਿਆ, ਹੇ ਰਾਜਨ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਤੀਲੇ ਤਕ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਰ ਦੇਹ ਵੀ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਭਾਸਦੀ ਹੈ। ਜਿੱਕੁਰ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਜਲ ਅਰ ਸਿੱਪੀ ਵਿਚ ਰੂਪਾ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਭਾਸਦੇ ਹਨ, ਇਕੁੱਰ ਹੀ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਦੇਹ ਭਾਸਦੀ ਹੈ ਅਰ ਇਥੇ ਜੋ ਕ੍ਰਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਭੀ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਵਾਂਗ ਭਰਮ ਮਾਤਰ ਹੀ ਹੈ। ਹੇ ਰਾਜਨ! ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਤੇਰੇ ਭਰਮ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ, ਜਦ ਤੇਰਾ ਭਰਮ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗਾ, ਤਦ ਕੇਵਲ ਆਤਮਾ ਹੀ ਭਾਸੇਗਾ। ਆਤਮਾ ਅਨੰਤ ਹੈ। ਜੋ ਅਨੰਤ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਦੇਸ਼, ਕਾਲ ਤੇ ਵਸਤੂ ਦੁਆਰਾ ਹੱਦਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਅਰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵੰਡਿਆ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੋ ਸਰਬ ਦੇਸ਼, ਸਰਬ ਕਾਲ ਤੇ ਸਰਬ ਵਸਤੂ ਵਿਚ ਪੂਰਣ ਹੈ, ਉਹ ਕਾਰਣ (cause) ਤੇ ਕਾਰਜ (effect) ਵੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਕਾਰਣ ਤਦ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਪਹਿਲੇ ਦੈਤ ਹੋਵੇ ਪਰ ਆਤਮਾ ਅਦੈਤ ਹੈ। ਕਾਰਣ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਾਰਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਹੋਵੇ ਅਰ ਪਿਛੇ ਵੀ ਉਹ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਜਿੱਕੁਰ ਘੜੇ ਦਾ ਆਦਿ ਮਿਟੀ ਹੈ ਤੇ ਅੰਤ ਵੀ ਮਿਟੀ ਹੈ, ਸੋ ਮਿੱਟੀ ਕਾਰਣ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਨਾ ਆਦਿ ਹੈ ਨਾ ਅੰਤ, ਆਤਮਾ ਤਾਂ ਅਨੰਤ ਹੈ। ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਕਾਰਣ ਤਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਪਦਾਰਥ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਣਾਮ ਯਾਨਿ ਤਬਦੀਲੀ (Change, transformation) ਆਵੇ, ਪਰ ਆਤਮਾ ਅਚਯੁਤ (ਅਚੱਲ) ਸਥਿਰ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਡਿੱਗਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਦੇ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਭੋਗਣਾ ਵੀ ਦੈਤ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਤਮਾ ਅਦੈਤ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਭੋਗ ਤੇ ਭੋਗੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਅਰ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਭੀ ਅਭਾਵ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਹ ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਕਾਰਜ (Effect) ਵੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਕਾਰਜ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ (Object) ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਤਮਾ ਅਵਯਕੁ ਅਸਫੁਟ ਅਪਰਕਾਸ਼ਿਤ, ਗੁਪਤ (transcendental) ਹੈ, ਇਹ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਜੋ ਕਾਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਣ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਕੀ ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਵੇ? ਬਸ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਭੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਹੇ

ਰਾਜਨ, ਐਸਾ ਨਿਤ, ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਆਤਮਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਜਦੋਂ ਜਾਗੇਗਾ ਜਾਣੇਗਾ।

ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਬੋਲੇ, ਹੇ ਰਾਜ ਜੀ, ਕੁੰਭਜ ਦੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਖਰਪੂਜ ਕੁਝ ਚਿਰ ਚੁੱਪ ਰਿਹਾ, ਮਗਰੋਂ ਬੋਲਿਆ, ਹੇ ਆਤਮ ਦਰਸ਼ੀ, ਆਪ ਨੇ ਜਿਤਨੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਸੋ ਮੈਂ ਖੂਬ ਸਮਝ ਲਈ ਹੈ, ਪਰ ਅਜੇ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋਰ ਪੁੱਛਣਾ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਉਤਰ ਬਖਸ਼ੋ, ਤਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਾਰਾਂ। ਆਪ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮਾ ਇਕ ਹੈ, ਅਰ ਆਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ, ਚੇਤਨ ਮਾਰਗ ਹੈ, ਸੁਧ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਐਸਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਯ, ਇਹ ਤ੍ਰਿਪਟੀ ਕਿਥੋਂ ਉਪਜੀ ਹੈ? ਕੁੰਭਜ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਹੇ ਰਾਜਨ, ਇਹ ਤ੍ਰਿਪਟੀ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਭਾਸ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵ ਆਪਣਾ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਬਿਲਕੁਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦਾ। ਫੁਰਨੇ ਤੋਂ ਜਗਤ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। ਅਫੁਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਸਭ ਆਪਣਾ ਆਪ ਭਾਸਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਖ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਰਬ ਅਨੰਦ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਹੇ ਮੁਨੀਸ਼ਵਰ ਮੈਨੂੰ ਫਿਰ ਸਮਝਾਓ। ਤੁਸੀਂ ਆਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਫੁਰਨਾ ਮਾਤਰ ਹੈ, ਫੁਰਨੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਨਾਲੇ ਆਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਆਤਮਾ ਸੁਧ, ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਅਤਿ ਅਸਚਰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਠੀਕ ਆਤਮਾ ਐਸਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਫੁਰਨਾ ਕਿਥੋਂ ਆਇਆ? ਕੁੰਭਜ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਰਾਜਨ ਫੁਰਨਾ ਵੀ ਭਰਮ ਮਾਤਰ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੁਧ ਚੇਤਨ ਵਿਚ ਸਹਿਜ ਭਾਵ ਦਵਾਰਾ ਫੁਰਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਇਸ ਵਿਚ ਫੁਰਨਾ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦਾ ਵੀ ਸਹਿਜ ਭਾਵ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਜਿੱਕੁਰ ਪਵਨ ਚਲਦੀ ਹੈ ਅਰ ਠਹਿਰ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਕੁੱਰ ਹੀ ਆਤਮਾ ਦੇ ਆਸਰੇ ਫੁਰਨੇ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਮਿਟ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਭਾਵਨਾ ਮਾਤਰ ਹੈ। ਜੈਸੀ ਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤੈਸਾ ਹੀ ਹੋ ਕੇ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਬਿਖ 'ਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਬਿਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ 'ਚ ਬਿਖ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਿਖ ਭਾਸਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਸਤ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋ ਜਾਏ, ਉਹ ਵਸਤ ਜੋ ਸਾਮ੍ਰਣੇ ਨਾ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਭਾਵਨਾ ਮਾਤਰ ਹੈ ਤੇ ਮਿਥਿਆ ਹੈ। ਹੇ ਰਾਜਨ, ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਅੱਡ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। 'ਮੈਂ' 'ਤੂੰ' ਵੀ ਸਭ ਆਤਮਾ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੀ ਹਨ। ਜਿਕਰ

ਸੋਨੇ ਦੇ ਜੇਵਰ ਸੋਨੇ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹਨ, ਜਿਕਰ ਘਰ, ਮੰਦਰ, ਮਹਿਲ, ਮਾੜੀਆਂ ਸਭ ਮਿਥਿਆ ਹਨ ਅਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਿ ਅੰਤ ਆਕਾਸ਼ ਹੈ, ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭ ਦਾ ਆਦਿ ਮਧ ਤੇ ਅੰਤ ਇਕ ਆਤਮਾ ਹੀ ਸਾਰ ਹੈ। ਜਦ ਪਹਿਲਾਂ ਤੂੰ ਪੰਜ ਇੰਦਰੀਆਂ ਤੇ ਮਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੇਖੇਗਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਸਭ ਚੇਤਨ ਮਾਤਰ ਹੀ ਦਿਸੇਗਾ। ਫਿਰ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਅਰਥ ਤੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਸ਼ਬਦ ਇਹ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਤੇ ਅਰਥ ਇਹ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸੱਤ ਜਾਣਨਾ। ਹੇ ਰਾਜਨ! ਜੋ ਜਨਮਦਾ ਹੈ ਸੋ ਮਰਦਾ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਮਰਦਾ ਹੈ ਸੋ ਜਨਮਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਪਰ ਆਤਮਾ ਸਭ ਦਾ ਆਦਿ ਹੈ। ਅਜਨਮਾ ਤੇ ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਹੈ, ਤੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋ, ਤਾਂ ਜੋ ਤੇਰਾ ਸੰਸਾਰ ਨਿਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਏ। ਸੰਸਾਰ ਇਸ ਲਈ ਭਾਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ। ਜਾਂ ਸਰੂਪ 'ਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ ਵੇਖੇਗਾ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਨਾ ਭਾਸੇਗਾ। ਇਹ ਵੀ ਨਾ ਭਾਸੇਗਾ ਕਿ ਅੱਗੇ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਨਿਵਿਰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਤਾਂ ਇਕ ਰਸ ਆਤਮਾ ਹੀ ਭਾਸੇਗਾ, ਅਰ ਕੇਵਲ ਸ਼ੂਨ (ਸੁੰਨ) ਆਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਨੂੰ ਸ਼ੂਨ (ਸੁੰਨ) ਆਖਦੇ ਹਨ। ਚੇਤਨ ਸਰੂਪ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਦਾ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਚੇਤਨ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਵੀ ਚੇਤਨ ਹੀ ਹੈ। ਦ੍ਰਿੜ ਰੂਪ ਵੀ ਚੇਤਨ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਅਦ੍ਰਿੜ ਵੀ ਚੇਤਨ ਹੀ ਹੈ। ਬਸ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਦਿਸੇਗਾ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਾ ਦਿਸੇਗਾ। ਹੇ ਰਾਜਨ, ਜਿਕਰ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਨੀਲਾਪਨ, ਸੋਨੇ ਵਿਚ ਜੇਵਰ ਤੇ ਹਵਾ ਵਿਚ ਹਰਕਤ ਸਭ ਕਥਨ ਮਾਤਰ ਹਨ, ਇਕੱਠ ਹੀ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਭਰਮ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਆਖਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਸਮਝਣ ਦੇ ਨਮਿਤ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਜਦ ਭਰਮ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਜਗਤ ਦਾ ਸ਼ਬਦ (ਅਸਤਿਤ੍ਵ) ਹਰ ਪਾਸਿਓਂ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਜੋ ਚੇਸ਼ਟਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਜਦ ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ ਨਿਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦੁਖ ਦੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬੱਸ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਨੀਸ਼ਵਰ ਲੋਕ ਨਿਰਵਾਣ ਪਦ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿਰਵਾਣ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸ਼ਾਂਤ ਰੂਪ ਸੁੰਨ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਰਾਜਨ, ਇਕ ਛਿੰਨ ਭਰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੀ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਬਸ, ਗਿਆਨ ਹੀ ਮਹਾਂ ਪਰਲੋ ਹੈ। ਅਗਿਆਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਮਿਥਿਆ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਆ ਵੀ ਮਿਥਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭਾਨ ਹੋਣਾ ਵੀ ਮਿਥਿਆ ਹੈ। ਜਿਕਰ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਵੀ ਮਿਥਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭਾਨ ਹੋਣਾ ਵੀ ਮਿਥਿਆ ਹੈ

ਤਿੱਕਰ ਹੀ ਜਾਗਰਤ ਸੰਸਾਰ ਸੁਪਨਾ ਮਾਤਰ ਹੈ, ਅਰ ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਣ ਹੀ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਅਗਿਆਨ ਹੈ। ਅਗਿਆਨ ਇਹ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਨਣਾ। ਜਿੱਕਰ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਭਾਸਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜਾਗਰਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਪੱਕਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹੀ ਮੈਂ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਆਤਮਾ ਦੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।

ਰਾਜਾ ਬੋਲਿਆ, ਹੇ, ਸਿੱਧੋਸ਼ਵਰ! ਆਤਮ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਇਸ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਸਾਧਾਰਨ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਕਿਉਂ ਜੋ ਅਗਿਆਨੀ ਦਾ ਤਾਂ ਚਿੱਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਪਰ ਗਿਆਨੀ ਜੋ ਨਿਜ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਚਿੱਤ ਦੇ ਸਬੰਧ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਸੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਗਿਆਨੀ ਤੋਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਕੁੰਭਜ ਬੋਲਿਆ, ਰਾਜਨ! ਇਸ ਦਾ ਉਤਰ ਅਤਿ ਸੁਖਾਲਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਮਨੁਖ ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਸੁਜਾਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਸਕਦਾ, ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਅਭਾਵ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤਮਕ ਬੁੱਧੀ ਅਰ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸੁਜਾਖਾ ਦੋਵੇਂ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਠੰਡੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਟੋਇਆਂ ਵਿਚ ਡਿਗਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿਵੇਕ (ਬਿਬੇਕ) ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂ ਮੂੜ੍ਹ ਅਨਪੜ੍ਹ ਅਰ ਮਹਾਂਚਤੁਰ ਵਿਦਵਾਨ ਦੋਵੇਂ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ, ਭੈ, ਲੱਜਾ, ਸ਼ੰਕਾ ਤੇ ਈਰਖਾ ਦੇ ਅਥਾਹ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਅਤਿ ਤਰਸਯੋਗ ਹੈ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦੁਰਾਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭ੍ਰਸ਼ਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਨਪੜ੍ਹ ਤੇ ਮਹਾਂ ਮੂਰਖ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਵੀ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਬਰਾਬਰ ਭੋਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੇ ਰਾਜਨ, ਤੱਤਵ ਗਿਆਨੀ ਹਰ ਵੇਲੇ, ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ, ਹਰ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪਰ ਨਿਜ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਹਉਮੈਂ ਨਿਵਿਰਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਉਮੈਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਿਜ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਤੱਤ ਦਰਸ਼ੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕਰਮ ਹਉਮੈ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ ਨਾਲ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਕੇਵਲ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੇ ਨਮਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਭੁੱਲਣਹਾਰ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਕੋਟੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਅਭੁੱਲ

ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕੋਟੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਤੋਂ ਜੋ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਵਿਚ ਦੁਖ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੁੱਖ ਵਿਚ ਸੁਖ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਪਰ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਕੇਵਲ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੀ ਖਾਤਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮੇਰ ਜਮੋਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਅਰ ਜੋ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹਟਣ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਭਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਤੱਤਕਾਲ ਉਸ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹਟਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਖਾਂਦਾ, ਪੀਂਦਾ, ਪਹਿਨਦਾ, ਸੌਂਦਾ, ਜਾਗਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਅਗਿਆਨੀ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਪਤਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜੇ ਉਹ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਪਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਾਮ (Lust) ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਰੋਧ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਬਿਰਹੋਂ ਵਿਚ ਵਿਆਕੁਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੋਹ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵੀ ਸਭ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਅਡੋਲ ਸਾਕਸ਼ੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਿਰਭਉ ਤੇ ਨਿਰਵੈਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਗਤ ਦਿਆਂ ਚੰਗਿਆਂ ਮੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਰਮ, ਕੀਟ ਤੇ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸਦਾ ਇਕ ਰਸ, ਤੇਜ਼ਮਈ, ਪਰਮ ਪਰਸ਼ਾਦ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ।

ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਬੋਲੇ, ਹੇ ਰਾਮ ਜੀ, ਤੱਤਵਦਰਸ਼ੀ ਨਿਰੂਪਨ ਸੁਣਦਿਆਂ-ਸੁਣਦਿਆਂ ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿੱਤ ਹੋ ਗਿਆ ਅਰ ਕੁੰਭਜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੀਸ ਧਰ ਕੇ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, ਮੇਰੀ ਪੂਰਨ ਸੰਕਾ ਨਿਵਿਰਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹਨ੍ਹੇਰੀਆਂ ਤੇ ਮਹਾਂ ਪਰਬਲ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਹਿੱਲਣ ਜੋਗਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਰੂਪੀ ਖੰਭ ਟੁੱਟ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਨਿਜ ਘਰ ਦੀ ਬਿਸਰਾਮ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਆਸਣ ਜਮਾਵਾਂਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਨਿਜ ਘਰ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਮੈਂ ਕਿਥੇ ਜਾਵਾਂ ਤੇ ਕਿਥੇ ਨਾ ਜਾਵਾਂ? ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਨੂੰ ਸਰਵਥਾ ਤਿਆਗ ਕੇ ਹੁਣ ਸਦਾ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹੀ ਵਸਾਂਗਾ। ਕੁੰਭਜ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਸਿਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਪਰ ਕੀਤਾ, ਅਰ ਉਸ ਵਲ ਦਿਬਯ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਅਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਫਿਰ ਕਦੇ ਆਵਾਂਗਾ। ਤੂੰ ਜੋ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਉਸਦਾ ਨਿਧਿਆਸਨ ਕਰ। ਤੂੰ ਤੱਤ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ। ਉਥੇ ਵਿਸਮਾਦ ਰਾਗ ਵਿਚ ਅਤੀਤ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਨਿਰਵਾਣ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਨਿਹਾਲ

ਹੋ? ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਅਸੀਸ ਦੇ ਕੇ ਕੁੰਭਜ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ ਅਰ ਰਾਜਾ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੋਇਆ। ਕੁੰਭਜ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਰਾਜਾ ਹੁਣ ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਆਦਿਕ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖਾਈਆਂ ਟੱਪ ਕੇ ਅਨੁਭਵ ਨਗਰ ਦੇ ਕੋਟ ਸਮੀਪ ਆਣ ਪੁੱਜਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਦੇਵ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਾਕ ਸੁਨੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਇਸ ਦੀ ਕਰੜੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਕੇ ਵੇਖਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਮਾਯਕ ਚਮਤਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਮਗਰੋਂ ਕੁੰਭਜ ਨੇ ਦੇਵ ਪੁਤਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਅਰ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਰਾਜਾ ਅਚਲ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਸੀ, ਕੁੰਭਜ ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕੁੰਭਜ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਜਦ ਕਿੰਨੀ ਹੀ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ ਅਰ ਰਾਜਾ ਬਾਹਿਰ ਮੁਖ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਦੇਵ ਪੁੱਤਰੀ ਰੂਪ ਕੁੰਭਜ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਜਗਾਵਾਂ। ਉਹ ਸ਼ੇਰ ਬੱਬਰ ਵਾਂਗ ਗਰਜੀ। ਬਣ ਦੇ ਪੁਰਖ ਪੰਛੀਸਭ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤਕ ਡਰ ਗੇ ਅਰ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਪਰ੍ਹੇ ਦੌੜ ਗਏ ਪਰ ਰਾਜਾ ਜੋ ਇੰਦਰੀਆਂ, ਪ੍ਰਾਣ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਸਥਿਤ ਕਰ ਕੇ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਹਿੱਲਿਆ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਲੂਣਿਆਂ ਪਰ ਜਿਕੁਰ ਹਵਾ ਦੇ ਝੌਂਕੇ ਨਾਲ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਚਲਾਏਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਤਿਕੱਠ ਹੀ ਉਹ ਵੀ ਚਲਾਏਮਾਨ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਹੇ ਰਾਮ ਜੀ, ਰਾਜੇ ਦੀ ਐਸੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਬਿਰਤੀ ਵੇਖ ਕੇ ਦੇਵ ਪੁੱਤਰੀ ਰੂਪ ਚੁੜਾਲਾ ਨੂੰ ਅਸੀਮ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਹੁਣ ਛੇਤੀ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰਾਂ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਚੋਂ ਉਠਾਵਾਂ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਤੱਤਕਾਲ ਉਹ ਅੰਤਰ-ਮੁਖ ਹੋਣ ਦੇ ਫੁਰਨੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਚੇਤਨਤਾ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਵਿਚ ਜੋ ਮੰਤਵ ਬਾਕੀ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਛੇੜ ਕੇ ਅਤਿਅੰਤ ਛੇਦ ਕੀਤਾ। ਜਦ ਰਾਜਾ ਹਿੱਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਆ ਗਈ। ਰਾਜੇ ਜਿਉਂ ਹੀ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੇਵ ਪੁੱਤਰੀ ਦਿੱਸੀ, ਜੋ ਦਾਮਨੀ ਵਾਂਗ ਲਿਸ਼ਕੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਰਾਜਾ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਫਿਰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋਣ ਲੱਗਾ, ਪਰ ਦੇਵ ਪੁੱਤਰੀ ਬੋਲੀ, ਹੇ ਯੋਗੀ! ਮੈਨੂੰ ਮਹੇਸ਼ਵਰ ਨੇ ਆਪ ਵਲ ਘੱਲਿਆ ਹੈ, ਅਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜੋ ਘੋਰ ਤਪ ਦੁਆਰਾ ਅਤਿ ਦੁਰਬਲ ਹੋ ਗਏ ਹੋ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ। ਪਰ ਆਪ ਪੁਰਸ਼ ਹੋ ਤੇ ਮੈਂ ਇਸਤਰੀ ਹਾਂ, ਇਸ ਇਕਾਂਤ ਬਨ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕੱਲੀ ਕੇਵਲ ਤਦ ਹੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹਾਂ ਜੇ ਆਪ ਮੈਨੂੰ

ਆਪਣੀ ਅਰਪੰਗਣੀ ਪਰਵਾਨ ਕਰੋ। ਆਪ ਸਦਾ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਨ ਕੇ ਛੇਤੀ ਸਾਸ਼ਤ੍ਰ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਕੇ ਮੈਥੋਂ ਮਨ-ਭਾਣੀ ਸੇਵਾ ਲਓ। ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਸੁੱਚੀ ਸਫਟਿਕ ਮਣੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਅਰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਪੂਰਨ ਅਭਾਵ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਮਹੇਸ਼ਵਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਅਰ ਦੇਵ ਪੁੱਤਰੀ ਨੂੰ ਦੇਵ ਵਿਧੀ ਪੂਰਬਕ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕੁਟੀਆ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਦਿਤਾ।

ਇਤਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਬੋਲੇ ਕਿ ਹੇ ਰਾਮ ਜੀ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਵ ਪੁੱਤਰੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਮਹੂਰਤ ਤੱਕ ਸ਼ਾਮ ਵੇਦ ਦੀ ਉਦਗੀਥ ਦਵਾਰਾ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਾਇਆ। ਫਿਰ ਦੋਵੇਂ ਉਠੇ ਅਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸੰਧਿਆ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੋਏ। ਮਗਰੋਂ ਕੁਝ ਆਹਾਰ ਕੀਤਾ ਅਰ ਸੌ ਗਏ। ਜਦ ਦੇਵ ਪੁੱਤਰੀ ਉਥੇ ਟਿਕ ਗਈ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਆਪਣੀ ਮਾਇਆ ਦਵਾਰਾ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਭਰਮੋਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ਕਦੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਕਦੇ ਸੁੰਦਰ ਸਾਤਵਕ ਰਮਣੀਕ ਬਨਾਂ ਦੇ ਸੀਤਲ ਸਰੋਵਰਾਂ ਦੇ ਕੰਢੇ ਜਾ ਬਿਠਾਂਦੀ ਸੀ। ਕਦੇ ਅਤਿ ਗਰਮ ਰੇਤਲੇ ਅਸਲਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਟਕਾਂਦੀ ਫਿਰਦੀ ਸੀ। ਕਦੇ ਪਰਬਤਾਂ ਵਿਚ ਭਿਆਨਕ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਕ ਚਿੰਘਾੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਾਂਦੀ ਸੀ, ਕਦੇ ਮਨ ਹਰਣ ਚੰਚਲ ਰਮਣੀਆਂ ਦੇ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ੇ ਜਾ ਵਿਖਾਂਦੀ ਸੀ। ਰਾਜਾ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਪੂਰਨ ਅਡੋਲ ਚਿੱਤ। ਜਲ ਵਿਚ ਕਮਲ ਵਾਂਗ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਦੇਵ ਪੁੱਤਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਹੁਣ ਰਾਜਾ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਡੋਲਣਹਾਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਵਾਰਾ ਉਸ ਦੀ ਅੰਤਮ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀ।

ਹੇ ਰਾਮ ਜੀ, ਇਹ ਮਿਥ ਕੇ ਇਕ ਦਿਨ ਤੜਕੇ ਹੀ ਚੁੜਾਲਾ-ਕੁੰਭਜ-ਦੇਵ ਪੁੱਤਰੀ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲੱਗੀ, ਹੇ ਪਤੀ ਦੇਵ! ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ ਦੀ ਅਦਭੁੱਤ ਨਿਤਸ਼ਾਲ ਵਿਚ ਜਦ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਚਲੰਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ (ਅਰਥਾਤ ਜਦ ਤਕ ਪਰਲੈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ) ਤਦ ਤਕ ਨਿਰੰਤਰ ਮਹੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਚ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਾਚ ਹੀ ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਕਲਾ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਕਰਮ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਨਾਚ ਕਲਾ ਕਰਮ ਹੈ। ਹੇ ਪਤੀ ਦੇਵ, ਇਸ ਨਾਚ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹੇਸ਼ ਦਾ ਡੌਰੂ ਵੀ ਵਜਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਚ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਵਰਣਾਤਮਕ ਤੇ ਧੁਨਯਾਤਮਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ

ਸੋਮਾ ਏ, ਇਹੋ ਨਿਰਤ ਦੇ ਨਾਚ ਸ਼ਿਵ-ਸ਼ਕਤੀ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਮਹੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਿਵਾਏ ਅਮਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ। ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਏਕਮ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਚੀ ਹੈ। ਇਸ ਥਿਤ ਨੂੰ ਅਮਰ ਲੋਕ ਵਿਚ ਦੇਵ ਪੁਰਬ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ ਦੀ ਨਿਰਤਸ਼ਾਲ ਵਿਚ ਦੇਵ ਪੁਰਬ ਦਾ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੇਲੇ ਤੇ ਅਮਰ ਅਕਾਲੀ ਯਾਨੇ ਉਹ ਦੇਵਤੇ ਜੋ ਕਾਲ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ, ਆਪਣੀਆਂ ਅਕਾਲਣਾਂ ਸਮੇਤ ਮਹਾਂਦੇਵ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਮਿਰਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ਼ਟ ਪੁਰਬਾਂ ਦੇ ਦਿਨ ਇਸ਼ਟ ਪੂਜਾ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਬਣੀ ਰਹੇ। ਅੱਜ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਏਕਮ ਦੀ ਥਿਤ ਹੈ, ਚਲੋ ਕੈਲਾਸ਼ ਪੁਰ ਮਹੇਸ਼ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਏ ਅਰ ਅਮਰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਤੇ ਅਕਾਲਣਾਂ ਦੇ ਕੌਤਕ ਵੇਖੀਏ। ਹੇ ਰਾਮ ਜੀ, ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਮਹੇਸ਼ ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਕੇ ਦੇਵ ਪੁਤਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਮਦਨਕੀ ਪਿਆ ਸੀ, ਛਿੰਨ ਮਾਤਰ ਵਿਚ ਰਾਜੇ ਸਮੇਤ ਕੈਲਾਸ਼ ਤੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ ਅਰ ਮਾਇਆ ਰਚਿਤ ਮੇਲੇ ਦੀਆਂ ਵਚਿਤਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਧੱਸ ਗਈ। ਕਿਤੇ ਅਨੰਤ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਜਲੂਸ ਵਿਚ ਏਰਾਵਤ ਹਾਥੀ ਪਰ ਇੰਦਰ ਸਵਾਰ, ਕਿਤੇ ਬੇਸ਼ਮਾਰ ਕਿੰਨ ਤੇ ਗੰਧਰਬ ਦਿਬ ਸਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਗਾਇਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿਤੇ ਜਰਾ ਮਰਨ ਰਹਿਤ ਅਪੱਛਰਾਂ ਤੇ ਅਮਰ ਦੇਵੀਆਂ ਦਾ ਨਾਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕਿਤੇ ਦਿੱਬ ਫੁੱਲਾਂ ਫਲਾਂ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਮਾਤਰ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਖਾਨ ਪਾਨ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਹੇ ਰਾਮ ਜੀ, ਉਸ ਮਾਇਆ ਰਚਿਤ ਮੇਲੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵਰਨਣ ਅਨੰਦ ਕੋਟ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸ਼ੇਸ਼ ਜੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਐਸੇ ਅਪੂਰਵ ਅਤੇ ਅਸਚਰਜ ਕੌਤਕ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਦਨੌਨੇਕੇ ਮਦਨਕਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਅਰ ਉਸ ਦਾ ਅੰਚਲ ਫੜਨ ਲੱਗਾ। ਪਰ ਕੀ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਅਸਤੂਲ ਸਰੀਰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਕੁਝ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਕੁਝ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਬੋਲ ਵੀ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਫ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੈ। ਬੱਸ ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਉਹ ਮਦਨਕਾ ਨੂੰ ਫੜ ਨਾ ਸਕਿਆ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਮਚੰਦਰ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਹੇ ਮੁਨੀਸ਼ਵਰ, ਇਸ ਲੀਲਾ ਦਾ ਕੀ ਭੇਦ ਸੀ? ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਖਰ ਧੂਜ ਦਾ ਅਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਕਿਧਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ? ਅਰ ਬਿਨਾਂ ਅਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਦੇ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖ ਤੇ ਸੁਣ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰੋ। ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਬੋਲੇ, ਹੇ ਰਾਮ ਜੀ, ਰਾਜੇ ਦਾ ਅਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਮੱਦਰਾਚਲ ਪ੍ਰਬਤ ਪੁਰ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ

ਸੀ, ਹੁਣ ਉਹ ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਵਿਚਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਕਰ ਕੋਈ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ। ਯਥਾਰਥ ਸ਼ਿਵ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਅਸਥੂਲ, ਸੂਖਮ ਤੇ ਕਾਰਣ ਤਿੰਨੇ ਸਰੀਰ ਪਰਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਉਥੇ ਕੇਵਲ ਆਤਮਾ ਹੀ ਵਿਦਯਾਮਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਇੰਦਰਜਾਲਕ ਸ਼ਿਵ ਨਗਰੀ ਸੀ, ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਅਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਗਮਨ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਾ ਸੀ। ਸੋ ਰਾਜਾ ਹੈਰਾਨ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਕੇ ਭੋਲੇ ਭਾਵ ਚੁੱਪ ਮਦਨਕਾ ਦੇ ਪਿਛੇ ਰਿਹਾ। ਇਕ ਤਾਂ ਕਲਪ ਬਿਰਖ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦੇ ਪੁਰਸ਼ ਇਉਂ ਖੜ੍ਹੇ ਦਿਸੇ ਜਿਕਰ ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਦਰਮਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਮਦਨਕਾ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਅੱਖ ਝਮਕਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਬੇਸੁਮਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਇਕ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਲਗ ਗਿਆ, ਪਰ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਖਰ ਧਵਜ ਕੀ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੰਘਾਸਣ ਪਰ ਜੋ ਰਾਜਾ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮਦਨਕਾ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਇਕ ਨਗਾਰਚੀ ਆਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਨਗਾਰਾ ਵਜਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਿਖਰ ਧਵਜ ਕੀ ਜੈ। ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਰਾਜਾ ਅਤਿ ਚਕ੍ਰਿਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮਦਨਕਾ ਕਿਸ ਨਾਲ ਬੈਠੀ ਹੈ? ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਫੁਰਨਾ ਨਾ ਫੁਰਿਆ, ਅਰ ਇਸ ਦਾ ਦੁਖ ਵੀ ਨਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਕਿਉਂ ਛੱਡ ਗਈ ਹੈ? ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ 'ਸਿਖਰ ਧਵਜ' ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ ਅਚੰਭਿਤ ਹੋਇਆ। ਮਦਨਕਾ ਰੂਪ ਚੁੜਾਲਾ, ਜੋ ਰਾਜੇ ਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਅਡੋਲ ਵੇਖ ਕੇ ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈ, ਅਰ ਤਤਕਾਲ ਮਾਇਆ ਰਚਿਤ ਕੈਲਾਸ਼ ਨਾਟਕ ਦਾ ਅਭਾਵ ਕਰ ਕੇ ਮੰਦਰਾਚਲ ਪਰਬਤ ਪਰ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਕੁਟੀਆ ਦੇ ਪਾਸ ਕੁੰਭਜ ਰੂਪ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੀ ਦਿਸੀ। ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿਤ ਰਿਹਾ, ਅਰ ਮੂੰਹੋਂ ਵੀ ਕੁਝ ਨਾ ਬੋਲਿਆ, ਪਰ ਕੁੰਭਜ ਵਲ ਧਿਆਨ ਜਮਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ। ਕੁੰਭਜ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਰਾਜਾ ਹੁਣ ਇਨਸਾਨੀ ਸਿਫਤਾਂ ਵਿਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕੰਮਲ ਹੈ ਅਰ ਦੇਵਨੇਤ ਨਾਲ ਸਮਾਂ, ਸਥਾਨ ਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਵੀ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ, ਤਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਪਰਬੋਧ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕਰਾਂ ਅਰ ਇਸ ਨੂੰ ਮੋਹ ਨਿੰਦਰਾ ਤੋਂ ਜਗਾਵਾਂ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕੁੰਭਜ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਸਕਰਾਂਦਾ-ਮੁਸਕਰਾਂਦਾ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਮੀਪ ਹੋਇਆ, ਅਰ ਆਪਣੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨਾਭੀ ਤੇ ਰੱਖ ਦੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਆਪਣੇ ਮਸਤਕ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਉਚਾ ਕੀਤਾ ਅਰ ਬਾਂਹ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ, ਅਰ ਤਲੀ ਉਸ ਦੇ ਮਸਤਕ ਵਲ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਵਲ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਰਾਜਨ,

ਜਾਗ! ਤੂੰ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਹੈਂ! ਤੂੰ ਸਦਾ ਸ਼ਿਵ ਹੈਂ। ਸਭ ਕੁਝ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਤੂੰ ਸਭ ਵਿਚ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਆਪ ਕਾਲ ਹੈਂ ਅਰ ਕਾਲ ਤੋਂ ਅਤੀਤ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਨਿਰਆਕਾਰ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਸਭ ਆਕਾਰ ਹਨ। ਤੂੰ ਸਵਰਗ ਹੈਂ, ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਹੈਂ। ਤੇਰੀ ਹਉਮੈਂ ਸ਼ੁਧ ਚੇਤਨ ਵਿਚੋਂ ਸਹਿਜ ਭਾਵ ਦਵਾਰਾ ਮੁੜ ਉਸੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਲਈ ਲੀਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਆਪੇ ਆਪ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਅਮਰ ਹੈਂ।

ਸ਼ਿਖਰ ਧਵਜ ਇਹ ਸੁਣਦਾ ਸੁਣਦਾ ਆਤਮ ਤੱਤ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਰ ਰਾਣੀ ਚੁੜਾਲਾ ਉਸ ਨੂੰ ਚੁੜਾਲਾ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਹ ਤਤਕਾਲ ਸਾਰੇ ਅਪੂਰਬ ਨਾਟਕ ਦਾ ਭੇਦ ਸਮਝ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਵੀ ਚੁੜਾਲਾ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ, ਹੇ ਦੇਵੀ, ਤੂੰ ਕਿਥੋਂ ਆਈ ਹੈਂ? ਤੈਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੇ ਵਰਗੀ ਹੀ ਮੇਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਚੁੜਾਲਾ ਵੀ ਸੀ। ਤੂੰ ਇਥੇ ਕਿਸ ਕਰਕੇ ਆਈ ਹੈਂ ਤੇ ਕਦੋਂ ਦੀ ਆਈ ਹੈਂ? ਚੁੜਾਲਾ ਬੋਲੀ, ਹੇ ਭਗਵਾਨ, ਮੈਂ ਹੀ ਆਪ ਦੀ ਨਿਮਾਣੀ ਚੁੜਾਲਾ ਹਾਂ, ਅਰ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਸਵਾਮੀ ਹੋ। ਕੁੰਭਜ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਚੁੜਾਲਾ ਤਕ ਸਾਰੇ ਚਰਿਤਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਜਗੋਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ ਵੇਖੋ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਚਰਿਤਰ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀਤੇ ਹਨ?

ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿਦਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਰਾਣੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਨੇਤਰ ਜਲ ਪੂਰਤ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, ਹੇ ਦੇਵੀ, ਤੈਂ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਬੜੀ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਉਸਤਤ ਮੈਂ ਕਿੱਕਰ ਕਰਾਂ। ਜੋ ਕੁਝ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਅਤਿਅੰਤ ਅਲਪ ਕਾਲ ਵਿਚ ਸਤ ਪਦ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ। ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਖਾਤਰ ਬੜੇ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰੇ ਹਨ, ਅਰ ਬੜੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਕੇ ਬੜਾ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਧੰਨ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾਣੀ, ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ, ਪਾਰਬਤੀ ਅਰ ਸਰਸਵਤੀ ਤੋਂ ਵੀ ਸਰੋਸ਼ਟ ਹੈਂ। ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸਭ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁੱਧ, ਸ਼ਾਂਤ, ਦਯਾ, ਸ਼ਕਤੀ, ਕੋਮਲਤਾ ਅਰ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੇ ਦੇਵੀ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁਖ ਨਹੀਂ। ਚੁੜਾਲਾ ਬੋਲੀ, ਰਾਜਨ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਮੇਰੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਹੇ ਦੇਵੀ, ਮੇਰਾ ਇਹੋ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਇਸਤਰੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਐਸੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰੇ, ਜੈਸੇ ਕਿ ਤੂੰ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਜੋ ਪਤੀਬਰਤਾ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਰਾਮ ਜੀ, ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਫਿਰ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਗਲੇ ਨਾਲ ਲਗਾਇਆ ਅਰ ਕਿਹਾ, ਹੇ ਦੇਵੀ, ਜਿਸ ਪਦ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਅਰ ਰੁਦਰ ਦੀ ਮੂਰਤ ਭੀ ਸ਼ੋਕਮਈ ਭਾਸਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਜੋ ਸੱਚਮੁਚ ਹੈਗਾ ਸਾਂ, ਉਹ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਹੇ ਦੇਵੀ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਹੈਂ। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਰਾਜਾ, ਚੁੜਾਲਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਪੁਰ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਅਰ ਬੋਲਿਆ, ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਅਗਿਆਨ ਕਦੇ ਵੀ ਸਪਰਸ਼ ਨਾ ਕਰੇਗਾ, ਜਿੱਕੁਰ ਤਾਂਬਾ ਪਾਰਸ ਨੂੰ ਛੋਹ ਕੇ ਸੋਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਮੁੜ ਤਾਂਬਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਤਿੱਕੁਰ ਹੀ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ ਦਵਾਰਾ ਮੋਹ ਰੂਪੀ ਚਿੱਕੜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਫਿਰ ਕਦੇ ਨਾ ਇਸ ਵਿਚ ਡਿੱਗਾਂਗਾ। ਜਿੱਕੁਰ ਜਲ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਰੂਪੀ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਜਲ ਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਵੀ ਸੂਰਜ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉੱਕਰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਚਿੱਤ ਵੀ ਆਤਮ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਨਿਰਬਾਣ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਸਰਬ ਤੋਂ ਬਤੀਤ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਅਰ ਸਰਬ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹਾਂ।

ਚੁੜਾਲਾ ਬੋਲੀ, ਹੇ ਰਾਜਨ, ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹੋ, ਹੁਣ ਕੀ ਕੁਝ ਕਰ ਕੇ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਓਗੇ? ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੀ ਕੀ ਇਛਿਆ ਹੈ, ਰਾਜਾ ਬੋਲਿਆ, ਹੇ ਦੇਵੀ, ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਤਿਆਗ ਦੀ ਇਛਿਆ ਹੈ ਨਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੀ। ਜੋ ਤੂੰ ਕਹੇਗੀ ਸੋ ਮੈਂ ਕਰਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਮੰਨਾਂਗਾ। ਜਿੱਕੁਰ ਸਫਟਿਕ ਮਣੀ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਿੱਕੁਰ ਹੀ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਾਂਗਾ। ਚੁੜਾਲਾ ਬੋਲੀ, ਹੇ ਪ੍ਰਾਣ ਪਤੀ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਾਜਾ, ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਰੂਪ ਹੋਏ ਹੋ। ਪਰਮ ਮਨੋਰਥ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਆਪ ਦੀ ਇਛਿਆ ਮਿਟ ਗਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਮੋਹ ਰਹਿਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ ਆਚਾਰ ਨੂੰ ਨਾ ਛੱਡੀਏ। ਹੇ ਰਾਜਨ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਚਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਆਂਗੇ, ਤਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸ ਦੇ ਆਚਾਰ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰਾਂਗੇ? ਤਾਂ ਤੇ ਇਹੋ ਉਤਮ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਚਾਰ ਵਿਚ ਰਹੀਏ। ਸਾਡੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਪੁਰਾਤਨ ਬਨ ਵਿਚੋਂ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਚੰਡਾਲਾਂ ਦਾ ਪਲੀਤ ਨਗਰ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ, ਨਿੰਦਾ, ਨਾਸਤਕਤਾ, ਢੀਠਤਾ, ਕੁਦਆਇਆ, ਖਾਜ, ਰੂਪ, ਪੂਜਾ, ਇੰਦਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀ, ਆਪਾ ਪ੍ਰਸਤੀ, ਈਰਖਾ, ਆਲਸ, ਅਸੰਤੋਖ ਤੇ ਅਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਪਲੀਤ ਸੈਨਾ ਦਾ ਆਸਰਾ ਟੁੱਟ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਹੇ ਰਾਮ ਜੀ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਸਪਰ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਦਿਨ

ਬੀਤ ਗਿਆ ਅਰ ਉਹ ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਸੰਧਿਆ ਕਰ ਕੇ ਲੇਟ ਗਏ, ਪਰ ਰਾਤ ਭਰ ਉਹਨਾਂ ਆਪੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਗੋਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਬਿਤਾਈ। ਜਦ ਸੂਰਜ ਉਦੈ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਰਾਣੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਇਆ ਅਰ ਰਾਜੇ ਸੰਧਿਆ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਚੁੜਾਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਰਾਜਨ, ਹੁਣ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਸੁਖ ਭੋਗੋ।

ਰਾਜਾ ਬੋਲਿਆ, ਹੇ ਦੇਵੀ, ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਸੁਖ ਭੋਗਣ ਦੀ ਇਛਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਸੁਰਗ ਵਿਚ ਚਲ। ਉਥੇ ਵੀ ਮੇਰਾ ਰਾਜ ਹੈ ਅਰ ਸਿੱਧ ਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ ਮੇਰਾ ਰਾਜ ਹੈ।

ਚੁੜਾਲਾ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ - ਰਾਜਨ, ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਸੁਖ ਭੋਗਣ ਦੀ ਇਛਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਸੁਖ ਤਿਆਗਣ ਦੀ ਇਛਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਿਉਂ ਦੀ ਤਿਉਂ ਹਾਂ। ਇਛਿਆ ਅਨਿਛਿਆ ਤਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ ਭਾਸਦਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਆਤਮ ਪਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਬਿਲਕੁਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਭਾਸਦਾ। ਸੁਰਗ ਕਿਥੇ ਤੇ ਨਰਕ ਕਿਥੇ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕ ਰਸ ਇਸਥਿਤ ਹਾਂ, ਪਰ ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਇਛਿਆ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਵੀ ਜਦ ਤਕ ਸਰੀਰ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਇਸ ਨੇ ਹਰਕਤ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਬਸ, ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਸ ਹਰਕਤ ਦੁਆਰਾ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ ਆਚਾਰ ਕਰੀਏ, ਅਰ ਰਾਜ ਭੋਗੀਏ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਸਿਖਰ ਧਵਜ ਦੀ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ ਬਿਰਧ ਮੰਤਰੀ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਪਰੋਹਿਤ ਦੇ ਮੁਖ ਸੈਨਾਚਾਰੀ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਏ। ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ, ਰਥ, ਪੈਦਲ ਸੈਨਾ, ਤੁਰੀ, ਸਹਿਨਾਈ, ਨੌਬਤ, ਨਗਾਰੇ, ਨਿਸ਼ਾਨ ਆਦਿਕ ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਜਸੀ ਜਲੂਸ ਦਾ ਠਾਠ ਸੀ। ਇਹ ਸਭ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚੁੜਾਲਾ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਯਥਾ ਯੋਗ ਪ੍ਰਸਪਰ ਸਨਮਾਨ ਅਰ ਖੇਮ ਕੁਸ਼ਲ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਮਗਰੋਂ ਸੰਖ ਵਜਿਆ ਕਿ ਨਾਨ੍ਹਾ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਘੰਟਿਆਂ ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਧੁਨਕਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਕੇਸਰ ਗੁਲਾਲ ਉਡਿਆ ਤੇ ਹਰ ਪਾਸਿਉਂ ਫੁਲ ਵਸਣ ਲੱਗੇ। ਦਾਸ ਦਾਸੀਆਂ ਨੇ ਰਾਜੇ ਤੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਬਸਤਰ ਭੂਸ਼ਣ ਸਜਾਏ ਤੇ ਚੰਦਨ ਫੁਲੇਲ ਆਦਿਕ ਲਗਾਏ। ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਟ ਪਵਾਏ ਗਏ। ਫਿਰ ਰਾਜਾ ਸਸਤਰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਰਾਣੀ ਸਮੇਤ ਹਾਥੀ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਇਆ ਅਰ ਹੌਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠਾ। ਸਿਰ ਤੇ ਛਤਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਚੌਰ ਝੁਲ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਹਾਥੀ ਤੇ ਅੱਗੇ ਪਿਛੇ ਸੈਨਾ ਸੀ।

ਹੇ ਰਾਮ ਜੀ, ਇਸ ਅਦਭੁਤ ਸਜਧਜ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਸਿਖਰ ਧਵਜ ਤੇ ਚੁੜਾਲਾ ਮੰਦਰਾਚਲ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਸਿਖਰ ਧਵਜ ਪੁਰੀ ਪਹੁੰਚੇ ਅਰ ਨਗਰ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਸਵਾਗਤ ਮਗਰੋਂ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਪਰਵੇਸ਼ਿਤ ਹੋਏ। ਸੱਤਵੇਂ

ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਰਾਣੀ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਭਵਨ ਵਿਚ ਸਭਾ ਲਗਵਾਈ ਗਈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਧਾਰਨ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਰਸ਼ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਔਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਤੇ ਰਾਣੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕੀਤੀ ਅਰ ਉਸ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਕਥਾ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ। ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਤੇਜ ਸਾਖਿਆਤ ਇੰਦਰ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੀਕ ਸੀ, ਉਠਿਆ ਤੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਤਮ ਛਟੇ ਇਹ ਸਨ -

‘ਮ੍ਰਿਤ ਮੰਡਲ ਦੇ ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਵਰਗ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ਾਂਤ ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਦਾ ਸੰਗ ਹੈ। ਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਦਾ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲ ਹੈ। ਚਿੰਤਾਮਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਦੀ ਸੁਨੀਤੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਲਪ ਬਿਛ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਦਾ ਪਰੇਮ ਹੈ। ਜੇ ਠੰਡਕ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਦੀ ਸੀਤਲਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਸੰਗੀਤ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਦਾ ਸਤ ਹੈ। ਜੇ ਸੁਗੰਧ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ। ਜੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਦਾ ਹਾਸਾ ਹੈ। ਜੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਦੀ ਬਿਮਲ ਭਾਵਨਾ ਹੈ ਅਰ ਜੇ ਟੇਕ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਸੱਚ-ਮੁਚ, ਮ੍ਰਿਤ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਜੇ ਨਰਕ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਸ਼ਾਂਤ ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਦਾ

ਸਾਥ ਹੈ। ਜੇ ਬਿਖ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਦੀ ਕੁਝੱਤਣ ਹੈ। ਜੇ ਗਰੀਬੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਦੀ ਕੁਮੱਤ ਹੈ। ਜੇ ਰੋਗ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਉਲੰਘਣ ਹੈ। ਜੇ ਤਪਸ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਦੀ ਕਠੋਰਤਾ ਹੈ ਅਰ ਜੇ ਠੰਡਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਦਾ ਟੋਕਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਸੂਲ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਦੀ ਚੋਭ ਹੈ ਅਰ ਜੇ ਕੋਝਾਪਨ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਦਾ ਛਲ ਕਪਟ ਹੈ। ਨਿਰ-ਸੰਦੇਹ ਉਹ ਰਈਸ ਕਰੋੜਪਤੀ ਵੀ ਜਮਾਂਦਰ ਦੀਵਾਲੀਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਕੁਲੱਛਣ ਨਾਰੀ ਹੈ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਉਹ ਕੰਗਾਲ ਕੁਲੀ ਵਾਸੀ ਕੁਬੇਰ ਤੇ ਇੰਦਰ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੀਕ ਧਨੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਸੁਲੱਛਣ ਕਾਂਤਾ ਸਦਾ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਸ਼ੋਭ ਰਹੀ ਹੈ।

ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੀ ਬੋਲੇ - ਹੇ ਰਾਮ ਜੀ, ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਰਾਜਾ ਤੇ ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਚਿਰ ਅਖੰਡ ਰਾਜ ਭੋਗਿਆ ਅਰ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਿਤਾ। ਜਿਤਨੇ ਰਾਜ ਕਾਜ ਸਨ, ਸਭ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦਵਾਰਾ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਵਿਚ ਵਿਮੋਹਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਦੋਵੇਂ ਵਿਦੇਹ ਮੁਕਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ। ਹੇ ਰਾਮ ਜੀ, ਜਿਕੁਰ ਸ਼ਿਖਰ ਧਵਜ ਤੇ ਚੁੜਾਲਾ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਤਿਚੁਰ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਰਾਗ ਦਵੈਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਰੋ।

(ਇਥੋਂ ਕੱਟ ਕੇ ਭੇਜੋ ਜੀ)

MEMBERSHIP FORM

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

 ਰਿਨੀਊਵਲ

 ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ		
<i>M onthly M agazine</i> ਮਾਸਿਕ ਪਤ੍ਰਿਕਾ		
SUBSCRIPTION (ਦੇਸ਼)		
ਸਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
200/-	2000/-	20/-
220/-	2020/-	
SUBSCRIPTION ਵਿਦੇਸ਼		
	Annual	Life
U.S.A.	50 US\$	500 US\$
U.K.	30 £	300 £
Aus.	80 \$	800 \$
Europ	50 Euro	500 Euro

ਨਾਮ/Name .....

ਪਤਾ/Address .....

.....

.....

..... Pin Code .....

Phone..... Email :.....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ

ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

ATAM MARG MONTHLY MAGAZINE

Gurdwara Ratwara Sahib, P.o. Mullanpur Garibdas, Distt. Ropar (Pb.) Pin - 140901

Phone : 0160-2255002, Fax : 0160-2255009, Email : atammarg@glide.net.in, www.ratwarasahib.org

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

- ਐਤਵਾਰ - 06, 13, 20, 27 ਫਰਵਰੀ।
ਸੰਗਰਾਂਦ - 12 ਫਰਵਰੀ, ਦਿਨ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ।
ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 24 ਫਰਵਰੀ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ
(ਸਮਾਂ ਦੁਪਹਿਰ 12 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 3.30 ਵਜੇ ਤੱਕ)
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ
ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦਿਨ ਦੇ
11.00 ਵਜੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ - ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਆਖਰੀ
ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ 26 ਫਰੰ.
ਵਰੀ 2005, ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦੇ - 11.00 ਵਜੇ ਤੋਂ
1.00 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਸੂਚਨਾ

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ 'ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ
ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ' ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਹਸਪਤਾਲ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ।
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਵਲੋਂ ਹਸਪਤਾਲ ਵਾਸਤੇ
ਮਾਇਆ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ
ਹਸਪਤਾਲ ਅਕਾਊਂਟ SB-18177 A/C ਵਿਚ
ਚੈਕ, ਮਨੀਆਰਡਰ, ਡਰਾਫਟ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜਣ
ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜੀ -

-: Postal Address :-

**Vishav Gurmat Roohani Mission
Charitable Trust, (Hospital A/c)
Gurdwara Ishar Parkash
Ratwara Sahib
P.O. Mullanpur Garibdass
Teh. Kharar, Via : Chandigarh.
Distt. Ropar (Pb)-140901**

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ

ਇਹ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਗੁੜ੍ਹ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਭਲੀਭਾਂਤ ਨਿਖਾਰ
ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮ, ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਨੂੰ
ਜਨ ਸਾਧਾਰਣ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜਗਿਆਸੂ
ਲਈ ਅਮੋਲਕ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਆਤਮਿਕ ਸੁੱਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪ
ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਓ। ਜੋ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ
ਉਪਲਬਧ ਹਨ।

	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	50/-	70/-
2. ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	40/-	35/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ - ਸੱਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ	155/-	235/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ	30/-	35/-
5. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ਭਾਗ ਦੂਜਾ	60/-	65/-
6. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ਭਾਗ ਤੀਜਾ	80/-	100/-
7. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ	25/-	30/-
8. ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-
9. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	40/-
10. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-
11. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-
12. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-
13. ਅਰਮਿ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-
14. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	10/-	15/-
15. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	15/-	15/-
16. ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਸਰੋਤ-ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ	5/-	5/-
17. ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	70/-	
18. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	100/-	100/-

19. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-	
20. ਪਵਿਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-	
21. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-
22. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	
23. ਰਾਜ ਯੋਗ	25/-	
24. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ	10/-	10/-
25. ਅਭਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ-1	90/-	
26. ਅਭਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ-2	90/-	
27. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ -1	60/-	
28. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ - 2	60/-	
29. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-	
30. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ	100/-	
31. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ		

English Version

	Price
1. Baisakhi	Rs. 5/-
2. How Rend The Veil of Untruth	Rs. 70/-
C. Discourses on the Beyond-1	Rs 50/-
4. Discourses on the Beyond -2	Rs. 50/-
5. Discourses on the Beyond -3	Rs. 50/-
6. Discourses on the Beyond -4	Rs. 60/-
7. Discourses on the Beyond -5	Rs. 60/-
8. The way to the imperceptible	Rs. 80/-
9. The Lights Immortal	Rs. 20/-
10. Transcendental Bliss	Rs. 70/-
11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1)	Rs. 80/-
12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2)	Rs. 80/-
13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3)	Rs. 110/-
14. The Dawn of Khalsa Ideals	Rs. 10/-
15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji	Rs. 5/-